

भूमिका

राजस्व चुहावट (नियन्त्रण तथा अनुसन्धान) ऐन, २०५२ को दफा ३९ अनुसार राजस्व अनुसन्धान विभागका महा-निर्देशकले गरे गराएका अनुसन्धान तहकिकात सम्बन्धी कार्यको प्रतिवेदन अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्ने कानूनी प्रावधानको अधिनमा रहि विभागले आ.व. २०५१।६० भित्र सम्पन्न गरेका अनुसन्धान तहकिकात सम्बन्धी कार्य समावेश गरि यो प्रतिवेदन तयार गरेको छु । ऐनको प्रस्तावनाले निर्दिष्ट गरेको राजस्व चुहावटलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण तथा रोकथाम गरी राजस्व संकलनमा वृद्धि गर्ने एवं विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ को अधिनमा रहि श्री ५ को सरकारबाट प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम विदेशी विनिमय सम्बन्धी कसुरको छानवीन गरी कानून बमोजिम कारवाही गराउने कार्य समेत सम्पादन गर्दै आएको परिप्रेक्ष्यमा ती विषयहरू समेत समावेश गर्न उपयुक्त हुने महसुस गर्दै विभागको परिचय, संगठन ढांचा, जनशक्ति, राजस्व चुहावटका तौर तरिकाबाट श्रृजना भएका चुनौति एवं सामना गर्न अपनाइएका उपाय लगायत विभागलाई थप प्रभावकारी बनाउन चाल्नु पर्ने कदम समेत उल्लेख गरी यो प्रतिवेदन तयार गरेको छु । राजस्व असुली अभिवृद्धि गर्न यो प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सुझावले राजस्व प्रशासनलाई सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु ।

२०६०/५/३१

दीप बस्न्यात

महा-निर्देशक

राजस्व अनुसन्धान विभाग

सारांश

विभागको संगठनात्मक स्थिति, राजस्व चुहावट सम्बन्धी विषयहरू, चुहावट नियन्त्रणका लागि विभागबाट भए गरेको काम कारवाही एवं चालिएका प्रक्रियागत सुधार सम्बन्धी विषयहरूलाई ६ खण्डमा विभाजन गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१. राजस्व चुहावट (नियन्त्रण तथा अनुसन्धान) ऐन, २०५२ को प्रस्तावनालाई विभागले आफ्नो मूल उद्देश्य मानी राजस्व चुहावट नियन्त्रणमा आफ्नो ध्यान केन्द्रित गरी राजस्व अभिवृद्धि गर्न कार्य योजना बनाई तदनुसरूपम कार्य गर्दै आइरहेको छ । त्यस्तै, विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ अनुसार श्री ५ को सरकारबाट प्रत्यायोजित अधिकारको अधीनमा रहि विदेशी विनिमय सम्बन्धी कसुरमा अनुसन्धान गरी कानूनी कारवाही गर्ने तर्फ अग्रसर रहँदै आएको छ ।
२. विभिन्न निकायबाट प्राप्त नियमित सूचना एवं सुराकीबाट प्राप्त सूचना नै विभागको कार्य श्रोत हो । राजस्व चुहावट नियन्त्रण कार्य विभागको एकल प्रयासबाट मात्र सम्भव हुने विषय नभएकोले अन्तर विभागीय सूचना एवं समन्वयको बढी खाँचो पर्दछ । यसको लागि विभाग सदैव प्रयत्नशील रहँदै आएको छ ।
३. विभाग अन्तर्गत स्थापित ४ क्षेत्रीय इकाई कार्यालयहरू उपलब्ध जनशक्ति, साधन श्रोतको अधिकतम परिचालन गरि कार्य गरी आएका छन् । काठमाण्डौ उपत्यका भित्र र उपत्यकाबाट बाहिर जाने व्यावसायिक कारोवारमा राजस्व चुहावट हुन नदिने उद्देश्यले वलम्बुमा एक अस्थायी चौकी स्थापना गरी सूचना संकलन एवं क्षमताले भ्याएसम्म शंकास्पद वस्तुको चेक जाँचमा लागेका छन् ।
४. आकस्मिक चेक जाँचका लागि स्थापित क्षेत्रीय इकाई कार्यालयहरूले आन्तरिक ओसार पसारको प्रमाण संकलन गर्ने तथा शंकास्पद सामान चेक जाँच गर्न ढाट संचालनमा बढी समय दिनु पर्दा जनशक्तिको अभाव खट्किएको छ । त्यस्तै वलम्बु चौकीमा सीमित जनशक्ति भएको विभागबाटै कर्मचारी खटाउनु परिरहेकोले विभाग एवं वलम्बु दुवैले जनशक्ति अभावको स्थितिबाट गुज्रिरहनु परेको छ । ४ वटा मध्ये ३ वटा क्षेत्रीय इकाई कार्यालय प्रमुख विहिन छन् ।
५. राजस्व चुहावट नियन्त्रण आकस्मिक चेक जाँचबाट मात्र सम्भव हुँदैन । व्यवसायको प्रमाणजन्य सूचना प्राप्त गरी त्यसको विश्लेषण गर्ने गरिएमा व्यवसायीले स्वयं घोषणा गरेको आय, मूल्य अभिवृद्धि कर विवरणको परिक्षण गर्न सक्ने भै करदाता स्वयं अनुशासनमा वस्तु वाध्य हुने स्पष्ट छ । यसको लागि उपयुक्त प्रणाली विकास गरी लागू गर्न आवश्यक देखिए अनुरूप ४ क्षेत्रीय इकाई कार्यालयहरू र विभाग अन्तर्गत वलम्बुमा स्थापित ढाटमा संकलन भएका व्यापारिक कारोवार जन्य प्रमाणलाई कम्प्यूटर सफ्टवेयर विकास गरी त्यसमा प्रविष्टी गराई आवश्यक सबै प्रकारको तथ्यांक निकाल्ने प्रणाली अनुरूप कार्य गर्न विभाग प्रयत्नशील छ ।

६. क. विभागमा कम्प्यूटर सम्बन्धी काम गर्ने कर्मचारीको ज्यादै अभाव छ । सिमित जनशक्तिलाई विभागको कार्य प्रकृति अनुरूप दक्षतायुक्त बनाउन सकिएको छैन ।

ख. सुराकी कमिशन व्यवस्था कानूनी पिच्छे फरक छ । पुरस्कार दिने प्रक्रिया जटिल छ । यसले सुराकी व्यवस्थापनलाई कमजोर तुल्याएको छ ।

७. विभागको कार्य प्रकृति नियन्त्रणमूलक छ तर करको दायरामा नआउने व्यक्तिलाई दायरामा ल्याउन नयां आयकर ऐनमा वाध्यात्मक व्यवस्था छैन । यसर्थ, करको दायरामा ल्याउन विभागले शुरुमा दवावयुक्त सम्झाउने वुझाउने नीति लिई वस्तुगत संघ संस्था, व्यापारिक थलोका व्यवस्थापन पक्षलाई बोलाई अन्तरक्रिया गर्दै आएको छ ।

८. भौतिक प्रगति विवरण :

क्र सं.	क्षेत्र	छानवीन गरिएको संख्या	कारवाही गरिएका	विगो	जरिवाना	मुद्दा बायर गरिएको संख्या
१	भन्सार तर्फ	४१	८	१४००२२६१०	२३००२११००	
२	मुल्य अभिवृद्धि कर तर्फ	४१	३६	५६६२००१५०	५६६२००१५०	
३	आयकर तर्फ	५	५		५३५१४१००	
४	अन्तःशुल्क तर्फ	२	२			
५	विदेशी विनिमय तर्फ					
	क. प्रतित पत्र अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट कर्मचारीको संलग्नता सम्बन्धमा प्रारम्भिक छानवीन गर्न प्राप्त २० वटा मुद्दा बाहेक ।	१२	१२	२८,१४,११,००८१००		१२
	ख. विदेशी मुद्रा पक्राउ	३४	७	९,७७,५९,१०६१००		७
	ग. विदेशी मुद्रा अपचलन	४	२	९६,६९,९६२१००		२

९. राजस्व चुहावट नियन्त्रण कार्यमा विभागको प्रभावकारितामा वृद्धि गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने क्षेत्रहरू :

१. सूचना आदान प्रदान
२. आकस्मिक चेकजांचमा वृद्धि
३. पुरस्कार व्यवस्थालाई सापेक्ष बनाउने
४. कर्मचारीको मनोबल उच्च पार्ने
५. कानून सुधार
६. विभागको संगठन, जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार एवं सुविधालाई समय सापेक्ष बनाउने
७. अध्ययन टोली गठन गरी चोरी पैठारीका कारण पत्ता लगाउने

खण्ड १

राजस्व अनुसन्धान विभागको जानकारी

१.१. विभाग स्थापनाको पृष्ठभूमि

राज्य सञ्चालनका लागि राज्यले विभिन्न श्रोतबाट खर्च जुटाउनु पर्ने हुँदा त्यस्तो खर्चका लागि विभिन्न कर कानूनहरू तर्जुमा गरी सो आधारमा जनताबाट विभिन्न किसिमका करहरू असुल गरिरहेको हुन्छ । कर कानूनहरू तथा कर नीतिहरू जतिसुकै राम्रो गरी तर्जुमा भएपनि तिनको एथेष्ट, उचित एवं प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने सकेन भने राज्यले अपेक्षा गरे अनुरूप राजस्व परिचालन नहुने हुन्छ । सरकारले लागू गरेका कर कानून तथा नीतिहरूको पालना तथा कार्यान्वयन भए नभएको, करदाताले कानून बमोजिम तिर्नु बुझाउनु पर्ने कर तिरे नतिरेको एवं करको दायरा भित्र प्रवेशै नगरी राजस्व चुहावटमा संलग्न रहनेहरूका सन्दर्भमा निरन्तर रूपमा अनुसन्धान तथा अनुगमन गर्ने छुट्टै संस्थाको आवश्यकता पर्दछ । यसै पृष्ठभूमिमा त्यस्तो अनुसन्धानको कार्य अर्थ मन्त्रालयको राजस्व अनुसन्धान महाशाखाले तत्काल लागू रहेको भ्रष्टाचार निवारण ऐनको दफा ३१ द्वारा प्रदत्त अधिकार अन्तर्गत राजस्व चुहावट रोकथाम गर्न चुहावट सम्बन्धी अनुसन्धान कार्य गर्न तथा विदेशी मुद्रा विनिमय सम्बन्धी अनुसन्धान गर्ने जस्ता कार्यहरू गरिआएको थियो । कार्यबोझ एवं प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले समेत आ.व. २०५०/५१ देखि उक्त महाशाखालाई राजस्व अनुसन्धान विभागमा परिणत गरियो । पछि आएर श्री ५ को सरकारले कर प्रशासन क्षेत्रमा हुने राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्न राजस्व चुहावट (नियन्त्रण तथा अनुसन्धान) ऐन, २०५२ लागू गरी सो ऐन बमोजिम यस विभागले चुहावट नियन्त्रण कार्य गर्दै आएको छ भने श्री ५ को सरकारबाट नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गरेको सूचनाका आधारमा विदेशी विनिमय सम्बन्धी कसुरको अनुसन्धान समेत गर्दै आएको छ ।

१.२. विभागको उद्देश्य

सर्वसाधारण जनताको सुविधा र आर्थिकहित कायम राख्न र देशको आर्थिक विकास द्रुततर गतिले गर्नको निमित्त अधिक से अधिक राजस्व परिचालन गर्न भन्सार, अन्तःशुल्क तथा कर प्रशासन क्षेत्रमा हुने राजस्व चुहावटलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण तथा रोकथाम गरी राजस्व संकलनमा वृद्धि गर्ने उद्देश्य राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ ले निर्दिष्ट गरेको छ ।

त्यस्तै, विदेशी विनिमय (नियन्त्रण) ऐन, २०१९ को दफा ११ क ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी विदेशी विनिमय सम्बन्धी कसुरको सम्बन्धमा जांचबुझ र अनुसन्धान गर्नका लागि यस विभागको पदाधिकारीलाई अनुसन्धान अधिकृत तोकेको छ ।

ऐन तथा श्री ५ को सरकारद्वारा प्रत्यायोजित अधिकारको अधिनमा रही राजस्व सम्बन्धी विभिन्न ऐन नियम अनुसार काम गर्न, गराउन कानूनको उल्लंघन हुन नदिने वातावरण बनाउन एवं उल्लंघन भएमा विस्तृत अनुसन्धान गरी कसुर अनुसारको सजायको लागि मुद्दा चलाउने उद्देश्यबाट यो विभाग अभिप्रेरित छ ।

१.३. कार्यक्षेत्र

गैर कर राजस्व क्षेत्रमा हुने चुहावट बाहेक नेपाल अधिराज्य भित्र कर राजस्व अन्तर्गत हुने चुहावटका सबै क्षेत्रहरूमा एवं विदेशी विनिमय अपचलन सम्बन्धमा अनुसन्धान गरी कारवाही गर्ने तथा कसुर भए गरेको देखिएमा अदालतमा मुद्दा चलाउने यो विभागको मुख्य कार्यक्षेत्र रहेका छ ।

१.४. राजस्वको परिभाषा

राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन २०५२ को दफा २ (क) मा “राजस्व भन्नाले प्रचलित कानून वमोजिम श्री ५ को सरकारलाई तिर्नु वुझाउनु पर्ने भन्सार महसुल, अन्तःशुल्क, आयकर, मनोरन्जन कर, होटल कर, विक्री कर, सवारी साधन कर, घरजग्गा बहाल कर, ठेकेदार कर र सम्पति कर सम्भन्तु पर्छ र सो शब्दले प्रचलित कानून वमोजिम लाग्ने अन्य करलाई समेत जनाउने छ” भनी परिभाषित गरिएको छ ।

१.५. राजस्व चुहावट

सैद्धान्तिक दृष्टिकोणले राजस्व चुहावटका समस्यालाई २ किसिमले हेर्ने गरिन्छ । पहिलो हो कर नै नतिरी चुहावट (Evasion) हुनु र दोस्रो हो कर बचावट (Tax avoidance) अर्थात आफुले तिर्नुपर्ने कर सकेसम्म कम तिर्नु परोस भनी प्रचलित कर कानूनका प्रावधानका कमजोरी (Loopholes) बाट अनुचित लाभ उठाउनु यी दुवै किसिमका कार्यहरूबाट सरकारलाई प्राप्त हुने राजस्वमा हानी हुने हुंदा यसको नियन्त्रण तथा रोकथाममा यो विभाग सक्रिय रहदै आएको छ ।

राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐनको दफा ४ मा देहायका विषयलाई राजस्व चुहावट गरेको मानिने व्यवस्था छ :-

१. श्री ५ को सरकारलाई तिर्नु वा वुझाउनु पर्ने राजस्व नतिर्ने वा कम तिर्ने नियतले कुनै काम गरेमा,
२. कम राजस्व तिर्ने वा राजस्व नतिर्ने उदेश्यले गलत लेखा, विवरण वा कागजात प्रस्तुत गरी वा नगरी प्रचलित कानून वमोजिम तिर्नु वा वुझाउनु पर्ने राजस्व नतिरे वा नवुझाएमा वा तिर्नु वा वुझाउनु पर्ने राजस्व भन्दा घटी राजस्व तिरेमा वा वुझाएमा,
३. कुनैपनि मालवस्तुको निकासी पैठारी गर्दा सम्बन्धित भन्सार कार्यालयमा प्रचलित कानून वमोजिम तिर्नु वा वुझाउनु पर्ने राजस्व नतिरी वा नवुझाई राजस्व छलेमा वा छल्ने प्रयत्न गरेमा,
४. कुनै व्यक्तिले कुनै व्यक्तिको नामबाट कुनै उद्योग व्यापार वा व्यवसाय गरी कुनै वस्तु निकासी वा पैठारी गरेमा वा विदेशी कम्पनी वा संस्थाको एजेन्ट भएमा सो कुरा नदेखाई प्रचलित कानून वमोजिम तिर्नु वा वुझाउनु पर्ने राजस्व नतिरी वा नवुझाई राजस्व छलेमा,
५. राजस्व तिर्नु, वुझाउनु वा दाखिला गर्नुपर्ने कार्यालय वा सो कार्यालयको कर्मचारीको कार्यमा अनाधिकार बाधा उत्पन्न गरेमा वा त्यस्तो कार्यालय वा कर्मचारीलाई अनुचित प्रभावमा पारी आफुले तिर्नु वुझाउनु पर्ने राजस्व नतिरेमा वा जति तिर्नुपर्ने हो सो भन्दा कम रकम तिरेमा वा त्यस्तो कुनै कार्य गर्ने गराउने प्रयत्न गरेमा,
६. राजस्व वुझाउनु पर्ने कार्यालयको कर्मचारी सित मिलोमतो गरी श्री ५ को सरकारलाई प्रचलित कानून वमोजिम तिर्नु वा वुझाउनु पर्ने राजस्व रकममा हेरफेर वा परिवर्तन गरेमा,

१.६. राजस्व अनुसन्धान तथा तहकीकात प्रक्रिया सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

राजस्व अनुसन्धान विभागले राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ को परिच्छेद २ उल्लंघन गरेको वा हुने अवस्थामा ऐनको परिच्छेद ३ वमोजिम अनुसन्धान तथा तहकीकात गर्नसक्ने व्यवस्था रहेको छ । यसरी अनुसन्धान तथा तहकीकात गर्दा अनुसन्धान अधिकृतले सबुद प्रमाण संकलन गर्ने, कसुरमा मुछिएका व्यक्तिलाई पक्राउ गर्ने, कुनै सरकारी, अधसरकारी वा गैर सरकारी कार्यालय, गोदाम

वा आवश्यकतानुसार अन्य कुनै स्थानको खानतलासी लिने, त्यस्तो गोदाम वा स्थानलाई सिल गर्ने, सम्बन्धित कागजात पत्र वा मालवस्तु आफ्नो कब्जामा लिने, अभियुक्तको वयान लिने, सरजमीन मुचुल्का तयार गर्ने समेत प्रचलित कानून बमोजिम प्रहरीले पाएको सबै अधिकार प्रयोग गर्न सक्नुका साथै अनुसन्धान तथा तहकिकात गर्दा अभियुक्तलाई तारेखमा राख्ने, धरौटी वा जमानी लिई छाड्ने र धरौटी राख्ने वा जमानी दिन नसकेमा थुनामा राख्ने वारे प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा हेर्ने अधिकारीलाई भए सरहको अधिकार पनि प्रयोग गर्नसक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

१.७. कसुर एवं कारवाही सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

राजश्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ ले राजश्व अनुसन्धान विभागलाई राजश्व चुहावट तथा भ्रष्टाचार सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्ने अधिकार प्रदान गरिएकोमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ लागू भएपछि विभागको भ्रष्टाचार सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्ने अधिका खारेज भै राजश्व चुहावट नियन्त्रणमा सीमित भएको छ । यस अनुसार अब यस विभागले ऐनको दफा ४ अनुसार राजश्व चुहावटका कसुर सम्बन्धमा अनुसन्धान गरी ऐनको दफा १८ बमोजिम श्री ५ को सरकारको नामबाट मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष मुद्दा दायर गर्ने गरेको छ । ऐनको दफा २३ मा राजश्व चुहावटको कसुर गर्ने व्यक्तिलाई विगोको दोब्बरसम्म जरिवाना गरी कसुरको मात्रा हेरी तीन वर्षसम्म कैद हुने व्यवस्था छ ।

१.८. विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको सांगठनिक ढांचा एवं कार्य विवरण स्थिति :

यस विभागको प्रमुखमा राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी (प्रशासन सेवा) को महा-निर्देशक रहेको छ । निज मातहत राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी (प्रशासन सेवा) कै एक जना उप-महानिर्देशक, राजस्व समुह तर्फका राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणीको निर्देशक दुई जना, राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी, शाखा अधिकृत ४ जना, लेखा समुह तर्फको राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी, लेखा अधिकृत एक जना, न्याय सेवा, सरकारी वकिल समुह तर्फको राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी, जिल्ला न्यायाधिवक्ता १ जना र राजपत्र अनंकित तर्फ १५ जना, गस्ती तर्फ १४ जना, सवारी चालक ६ जना तथा परिचर ३ जना गरी विभागमा जम्मा ४८ जना कर्मचारी दरबन्दी रहेको छ । (अनुसूची - १)

यस विभाग मातहत पूर्वाञ्चल क्षेत्रका लागि इटहरी, मध्यमाञ्चल क्षेत्रका लागि पथलैया, पश्चिमाञ्चल क्षेत्रका लागि बुटवल र मध्य तथा सुदूर पश्चिमाञ्चलका लागि कोहलपुरमा एक एक क्षेत्रीय स्तरको इकाई कार्यालय कार्यरत छन् । ती सबै क्षेत्रीय कार्यालयको प्रमुखमा राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणी, प्रशासन सेवा, राजस्व समुहका उप-सचिवस्तरका प्रमुख अनुसन्धान अधिकृत रहने र १/१ जना अधिकृत स्तरको अनुसन्धान अधिकृत र अन्य राजपत्र अनंकित कर्मचारीहरू तथा गस्ती कर्मचारीहरू रहेका छन् ।

उपत्यकाबाट देशको अन्य भागमा हुने निकासी एवं देशकै अन्य भागबाट उपत्यकामा हुने पैठारी कारोवार कर दर्ता नगरीकनै हुने गरेको कारण करको दायरा भित्र नरहेको वुझिएकोले त्यसको रोकथाम गरी करको दायरामा ल्याउन, आन्तरिक ओसार पसारमा विलविजक अनिवार्य साथमा राख्नु पर्ने व्यवस्थाको कार्यान्वयन गर्न, त्यस्ता कारोवारको प्रमाण प्राप्त गरी त्यसलाई कर निर्धारणमा शुद्धता ल्याउन तथा कर छल्ल नपाउने प्रणाली श्रृजना गरी उपयोग गर्ने उद्देश्यले काठमाण्डौको बलम्बुमा अस्थायी चेकपोष्ट स्थापना गरिएकोछ । त्यस चेकपोष्टका लागि आवश्यक जनशक्ति मन्त्रालय र विभागबाट व्यवस्था गर्ने निर्णय भएतापनि हालसम्म विभागबाटै जनशक्ति व्यवस्था गर्दै आएकोले सीमित जनशक्तिका कारण कार्य सम्पादनमा कठिनाईको सामना गर्नु परेको छ । विभागलाई आकषिक चेक जांच गर्ने तथा सुराकीको आधारमा मात्र अनुसन्धान गर्ने निकायमा सिमित राख्नु भन्दा नियमित रूपमा राजस्व एवं विदेशी विनिमय सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायबाट सूचना प्राप्त गर्ने, त्यसको प्रशोधन एवं विश्लेषण गरी चुहावट तथा विचलनको अवस्था देखा परेमा अनुसन्धान गर्ने प्रणालीमा

विभागको कार्य पद्धतिलाई आधारित बनाई स्वचालित ढंगले कार्य गर्नु पर्ने आवश्यकतालाई महसुस गरी विभागको संगठनात्मक ढांचा (अनुसूची २) लाई परिवर्तन गरिएको छ । (अनुसूची - ३)

विभागीय शाखाहरूको कार्य विवरण :

विभागको क्रियाकलापमा स्वचालित प्रणाली विकास गर्ने उद्देश्यले संगठन ढांचालाई कार्यमूलक स्वरुप दिई निर्देशकको नेतृत्वमा २ वटा शाखाहरू र त्यस अन्तर्गत शाखा अधिकृत रहने गरी अन्य उपशाखाहरू रहने व्यवस्था गरिएको छ । शाखाहरूको कार्य विवरण यस प्रकार निर्धारण गरिएको छ :

क. प्रशासन तथा सूचना शाखा :

शाखा प्रमुख निर्देशक रहने यस शाखा अन्तर्गत देहाय बमोजिमका शाखाहरू रहनेछन् :

१. गस्ती
२. लेखा तथा बेरुजु फछ्यौट
३. प्रशासन तथा अनुगमन
४. सूचना संकलन तथा विश्लेषण

१. गस्ती शाखा :

राजश्व चूहावट नियन्त्रण गर्ने क्रममा तोकिए बमोजिम गस्ती गर्ने चेक जाच गर्ने, छापामार्ने लगायतका कार्यहरू प्रशासन तथा सूचना शाखाको निर्देशकको प्रत्यक्ष निगरानीमा रही गर्ने ।

२. लेखा तथा बेरुजु फछ्यौट शाखा :

वार्षिक बजेट वांडफांड अनुसार प्राप्त बजेट सिमाको अधिनमा रहि आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी ऐन नियम तथा परिपत्र अनुसार विभागको कार्य संचालन सम्बन्धी कार्यमा अभिलेख राख्ने खर्च गर्ने तथा बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धी काम कारवाही टुंगो लगाउने । इकाई कार्यालयहरूको बजेट वांडफांड गर्ने केन्द्रिय खाता राख्ने । आगामी आ.व. का लागि बजेट अनुमान तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।

३. प्रशासन तथा अनुगमन शाखा :

प्रशासन तथा अनुगमन शाखा भित्र निम्न फाटहरू रहनेछन् :

- (क) कर्मचारी प्रशासन
- (ख) तथ्यांक
- (ग) अनुगमन
- (घ) व्यवस्था
- (ङ) सुराकी
- (च) अन्य

(क) कर्मचारी प्रशासन

कर्मचारी प्रशासन तर्फको मुख्य कार्यहरूमा कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत विवरण अद्यावधिक राख्ने, विदा अभिलेख राख्ने, दर्ता चलानीलाई व्यवस्थित गर्ने, कार्यालय वाहिर जाने चिठीहरू समयमै पठाउने, प्राप्त हुन आएका चिठीहरू तोक आदेश भैसकेपछि यथाशीघ्र सम्बन्धित शाखामा बुझाईदिने । कर्मचारी उपस्थिति नियमितता भए नभएको अनुगमन गर्ने । का.स.मु.फा., दण्ड पुरस्कार सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

(ख) तथ्यांक

विभाग तथा अन्तर्गत कार्यालयहरूले निर्धारित लक्ष्य अनुसार गरेका कामहरूको प्रगति विवरण संकलन गरी मासिक कार्य प्रगति प्रतिवेदन अर्थ मन्त्रालयमा प्रेषित गर्ने तथा अन्य श्रोतहरू प्राप्त तथ्यांक अभिलेखहरू व्यवस्थित रूपले संकलन गरिराख्ने । राजश्व चूहावट अनुसन्धान सम्बन्धमा खडा भएका फाइलहरूको रजिष्टरमा अभिलेख राख्ने ।

(ग) अनुगमन

राजश्व चूहावट अनुसन्धान सम्बन्धमा इकाई कार्यालयहरू तथा अन्य राजश्व कार्यालयहरूमा कारवाही टुंगो लगाउन लेखि गएका विवरणहरू उपर कारवाही सम्बन्धमा निरन्तर अनुगमन गरी जानकारी लिने तथा कारवाही टुंगो लगाउन आवश्यक पहल गर्ने ।

(घ) व्यवस्था

विभागका विभिन्न शाखाहरूलाई दैनिक कार्य संचालनका लागि आवश्यक पर्ने सामानहरू उपलब्ध गराउने । यस अन्तर्गत सामान उपलब्ध गत गराउन कानून बमोजिम खरिद गर्ने, पुराना सामानहरू मर्मत संभार गर्ने, मर्मत सम्भार हुन नसक्ने भएमा लिलाम/मिन्हा गरी लगत फछ्यौट गर्ने । विभाग तथा इकाई कार्यालयहरूको भौतिक संपत्तिको अभिलेख दुरुस्त राख्ने तथा राख्न लगाउने ।

(ङ) सुराकी

राजश्व चुहावटका सम्बन्धमा प्राप्त विभिन्न सूचना तथा सुराकी प्राप्त गर्ने, गोप्य अभिलेख राख्ने, सूचनालाई प्रशोधन गरी उपर्युक्त देखिएका सूचनाहरूका आधारमा छापामारी गर्नुपर्नेमा निकटस्थ सुपरिवेक्षक मार्फत आदेश लिई कारवाही गर्ने व्यवस्था मिलाउने तथा सुराकी सूचना सम्बन्धी कारवाही टुंगो लगाउन थप अनुसन्धान गर्न आवश्यक भएमा अनुसन्धान शाखामा फाईल पठाउने ।

(च) अन्य

राजश्व चूहावट सम्बन्धमा हटलाइन र अन्य निकायहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूका आधारमा कारवाही गरी गराई जानकारी दिने । अन्यत्र उल्लेख नभएका राजश्व चूहावट सम्बन्धी विषयमा सूचना प्राप्त गरी विश्लेषण गर्ने, थप अनुसन्धान गर्न आवश्यक भएमा अनुसन्धान शाखामा फाइल पठाउने ।

४. सूचना संकलन तथा विश्लेषण

यस शाखा अन्तर्गत देहायका फाटहरू रहनेछन् ।

- (क) विदेशी विनिमय
- (ख) आन्तरिक ओसार पसार
- (ग) राजश्व चूहावट

(क) विदेशी विनिमय

प्रतितपत्र मार्फत हुने निकासी पैठारीमा हुन सक्ने विदेशी विनिमय अपचलन सम्बन्धमा सूचना प्राप्त गर्ने, प्रशोधन गर्ने तथा विश्लेषण गर्ने, विश्लेषणबाट विदेशी विनिमय अपचलन भएको प्रारम्भिक ठहर भएमा थप अनुसन्धान तथा कारवाहीको लागि फाइल अनुसन्धान शाखामा पठाउने तथा राजश्व चुहावट नियन्त्रण गर्न पैठारी सम्बन्धी मिसिंग सिटीडी र सम्बन्धित प्रतितपत्रको विवरण प्राप्त गरी प्रशोधन तथा विश्लेषण गर्ने ।

(ख) आन्तरिक ओसार पसार

आन्तरिक ओसार पसारमा हुने राजश्व चुहावट नियन्त्रण गर्न देहाय बमोजिम गर्ने :

- ▶ दुवानीकर्ताबाट प्राप्त घोषणापत्र तथा विल विजक सम्बन्धमा जानकारी लिने ।
- ▶ प्राप्त विल विजक चलानी प्रज्ञापन पत्रका आधारमा विश्लेषण । छानविन गर्ने, गराउने ।
- ▶ प्राप्त विल विजक चलानी प्रज्ञापन पत्र सम्बन्धित आन्तरिक राजश्व कार्यालयमा कारवाहीका लागि पठाउने ।
- ▶ प्राप्त विल विजक, चलानी प्रज्ञापन पत्र कम्प्यूटर प्रविष्टी गर्ने, विवरण । डिस्क्रेट सम्बन्धित आन्तरिक राजश्व कार्यालयमा पठाउने ।
- ▶ बढी ओसार पसार गर्ने कारोवारकर्ताको कारोवार तथा कर विश्लेषण गर्ने ।

(ग) राजस्व चुहावट :

- ▶ मूल्य अभिवृद्धि कर, आयकर तथा अन्तःशुल्क तर्फ चुहावट नियन्त्रण गर्न कर नवुभाउने व्यापारी उद्योगपतिहरूको विवरण प्राप्त गर्ने, विश्लेषण गर्ने ।
- ▶ नमूनाका रूपमा केही कर निर्धारण सम्बन्धी विवरण प्राप्त गरी विश्लेषण गर्ने ।
- ▶ माथि उल्लेख नभएका तर यससंग सम्बन्धित अन्य काम गर्ने ।

ख. अनुसन्धान तथा मुद्दा शाखा :

निर्देशक शाखा प्रमुख रहने यस शाखा अन्तर्गत निम्न शाखाहरू रहनेछन् ।

१. अनुसन्धान शाखा
२. मुद्दा शाखा

१. अनुसन्धान शाखा :

सूचना संकलन तथा विश्लेषण शाखाबाट विदेशी विनिमय अपचलन, आन्तरिक ओसार पसार एवं राजस्व चुहावट सम्बन्धमा प्रारम्भिक छानविन एवं विश्लेषणबाट थप अनुसन्धान गरी कारवाही गर्न आवश्यक ठहर गरी पठाइएका फाइलका आधारमा कानून बमोजिम प्रमाण बुझ्ने, बयान लिने लगायत आवश्यक सबै प्रकारको अनुसन्धान गर्ने । अनुसन्धानबाट कसुर भए गरेको प्रमाणित भएपछि कानूनी कारवाहीको लागि फाइल मुद्दा शाखामा पठाउने ।

२. मुद्दा शाखा

अनुसन्धानबाट कारवाही गर्नु पर्ने ठहर भई पाप्त हुन आएका सबै विषयहरूमा मुद्दा दायर गर्ने, कानूनी प्रक्रिया अवलम्बन गरी कारवाही चलाउने ।

सिमित जनशक्तिका कारण आकस्मिक रूपमा गर्नु पर्ने कार्यमा सबै शाखाका सबै जनशक्ति परिचालन हुने गरेको छ ।

१.९. विभागको वर्तमान कार्य पद्धति :

विभागको कार्य संचालन पद्धतिलाई ४ खण्डमा विभाजन गरिएको छ :-

१. सूचना प्राप्त गर्ने :

सम्बद्ध निकायहरूबाट नियमित रूपमा सूचना प्राप्त गरी अभिलेख राख्ने, राजस्व चुहावट सम्बन्धमा अन्य श्रोतबाट प्राप्त सूचना एवं सुराकी समेतको आधारमा अभिलेखांकित सूचनाको प्रशोधन गर्ने ।

२. विश्लेषण गर्ने :

प्राप्त सूचना प्रशोधनबाट तथ्यपरक देखिएमा विश्लेषण गर्ने ।

३. अनुसन्धान एवं कानूनी कारवाही गर्ने :

प्राप्त सूचनाको आधारमा विश्लेषण गर्दा राजस्व चुहावट वा विदेशी विनिमयको अपचलनको सम्भावना देखा परेमा अनुसन्धान गर्ने एवं कसुर देखिएमा कानूनी कारवाहीको प्रक्रिया अघि वढाउने ।

४. आकस्मिक चेकजांच तथा विभिन्न निकायबाट प्राप्त उजुरी कार्यान्वयन :

(क) राजस्व संकलन गर्ने निकायको आचरणमा विचलन नआओस, कार्य शुद्धताले निरन्तरता पाई रहोस भन्ने उद्देश्यले भन्सार, कर, मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्कको कारोवारको आकस्मिक चेकजांच गर्ने ।

(ख) चोरी पैठारी भै आन्तरिक ओसार पसार भै आउने सामानहरू समेत कडाईका साथ रोकथाम गर्ने ।

(ग) प्रतिवेदन अवधिभर श्री अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट ३७ वटा गुनासा/उजुरी आवश्यक कारवाहीको लागि यस विभागले प्राप्त गरेको छ । त्यस्तै अर्थ मन्त्रालय, केन्द्रिय अनुगमन इकाईबाट यस विभागको कार्य क्षेत्रभित्र पर्ने भनि छानविन/आवश्यक कारवाहीका लागि ५३ वटा गुनासा/उजुरी प्राप्त भएको छ । राजस्व चुहावट एवं विदेशी विनिमय अपचलनका विषयमा उल्लेख भएका विभिन्न व्यक्ति/संस्थाबाट ४० वटा निवेदन पनि विभागमा परेका छन् । प्राप्त सबै गुनासा/उजुरी निवेदनमा राजस्व चुहावट वा विदेशी विनिमय अपचलन सम्बन्धी घटनाहरूका केही सप्रमाण केही प्रवृत्ति झल्काउने गरी उल्लेख गरिएको छ । आधारयुक्त एवं प्रयाप्त प्रमाण भएका उजुरी निवेदनका आधारमा छापामार्फे लगायतका कानून कारवाही गरिएको छ भने कतिपय विषयलाई चुहावटका प्रवृत्तिलाई ध्यानमा राख्न विभाग एवं मातहतका इकाई कार्यालयहरूलाई विशेष ध्यान दिनु पर्ने गरी निर्देशन एवं कार्यान्वयन समेत गरिएको छ ।

(घ) राजस्व चुहावट एवं विदेशी विनिमय अपचलन सम्बन्धमा श्री अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, श्री अर्थ मन्त्रालय, केन्द्रिय अनुगमन इकाई एवं विभिन्न व्यक्ति/संस्थाबाट समेत सूचना प्राप्त हुने र यस्ता सूचना राजस्व चुहावट एवं विदेशी विनिमय अपचलन नियन्त्रणका लागि सशक्त औजारको रूपमा देखापरेको छ । यस्तो सूचना दिने निकाय वा व्यक्तिबाट ठोस प्रमाण युक्त एवं स्पष्ट विवरण प्राप्त हुन सकेमा अनुसन्धानको गतिलाई तिव्रता दिन सकिने तथ्य छ ।

१.१०. कार्य योजना :

कार्य समयवद्ध तरिकाले कार्य सम्पन्न गर्न विभाग अग्रसर रहि आएको छ र यसका लागि सुधार सहितको कार्य योजना (अनुसूची ४) तयार गरी तत् अनुरूप कार्यान्वयनमा उत्रेको छ । साथै अर्थतन्त्रलाई गति प्रदान गर्न श्री ५ को सरकारले विशेष आर्थिक कार्यक्रम संचालन गरेको त्यसको सफल कार्यान्वयनकालागि विभागको भूमिकालाई थप सक्रियता प्रदान गरिएको परिप्रेक्ष्यमा विशेष कार्यक्रम बनाई त्यसको समेत आधारमा कार्य सम्पादन गरिएको थियो ।

संक्षेपमा विभाग र अन्तर्गतका इकाई कार्यालयहरूले उपलब्ध जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार एवं बजेटको अधिकतम उपयोग गरी निम्न बमोजिम कार्य सम्पादन गरेको छ :-

- ढुवानी व्यवसायीहरूसंग चरणवद्ध अन्तरक्रिया गरी राजस्व परामर्श समितिबाट समेत स्वीकृत गराई नयां ढुवानी घोषणा पत्र, २०६० वैशाख १ गतेदेखि अधिराज्यभर लागू गरिएको ।
- इकाई कार्यालयहरूले आन्तरिक ओसार पसार भएका बस्तुहरूको विल विजकहरू संकलन गरी सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूमा पठाइएको ।
- शंकास्पद ओसार पसारका सामानहरू चेक जांच गरिएको ।
- सुराकीको सूचना विश्लेषण गरी छापा मार्फे कागजात कब्जामा लिने, स्टक लिने लगायत अन्य आवश्यक अनुसन्धान गरिएको ।
- करमा दर्ता नभएका व्यवसायीहरूलाई करको दायराभित्र ल्याउन निम्न आवश्यक उपाय अवलम्बन गरिएको ।

- सम्झाउने बुझाउने

- निरीक्षण गर्ने
- कारवाही गर्ने

- भन्सार जांचपास भएका सामानहरू आकषिभक परीक्षण गरिएको ।
- विभिन्न क्षेत्रमा गस्ती गरिएको ।
- अनुसन्धानबाट कसूर गरिएको देखिएमा संजायका लागि मुद्धा दायर गर्ने तथा राजस्व कार्यालयहरूलाई कारवाही गर्न लेखी पठाउने गरिएको ।
- सम्बद्ध अन्य निकायसंग समन्वय राखी कार्य सम्पादन गरिएको ।

खण्ड २

राजस्व चुहावटका तौर तरिका (Modus Operandi) बाट सिर्जेका चुनौतिहरु एवं सामना गर्न अवलम्बन गरिएका उपायहरु

राज्य संचालन एवं विकास कार्यका लागि आन्तरिक साधनको प्रमुख श्रोतको रूपमा रहेको कर राजस्वमा हुने चुहावट नियन्त्रण गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ । नेपालमा असुली हुन पर्ने राजस्वको ठूलो हिस्सा चुहावट हुने गरेको अनुमान छ । राजस्व स्वरूपका आधारमा चुहावटका तौर तरिकाहरु फरक फरक हुने गरेको पाइन्छ । त्यस्ता तौर तरिकाको सम्बन्धमा यस अधिका वार्षिक प्रतिवेदनमा उल्लेख गर्दै आएको हो तथापि त्यस्तै प्रकृतिका तौर तरिका प्रचलन मै रहेको पाइएकोले त्यसलाई सामना गर्ने तथा नियन्त्रणका लागि अवलम्बन गरिएका उपायहरु तल उल्लेख गरिएको छ :

२.१ भन्सार तर्फ :

(१) सामान जांचपासका लागि गरिने घोषणामा सतर्कता :

आयातीत सामानको पूर्ण विवरण (सामानको स्पष्ट विवरण, वर्गिकरण, संकेत नं., परिमाण, तौल, गुणस्तर, मूल्य, अदत आदि) प्रज्ञापनमा स्पष्ट एवं सहि रूपमा घोषणा गर्नु पर्ने अनिवार्य व्यवस्था मालधनी वा भन्सार एजेन्टबाट उल्लंघन हुन सक्ने सम्भावना प्रति भन्सार कर्मचारी सचेत नभएमा राजस्व चुहावट हुने स्पष्ट छ । प्रतित पत्र खोल्दा देखिनै माल वा वस्तुको विवरण, मूल्य, वर्गिकरण, संकेत नम्बर, परिमाण आदि स्पष्ट हुनुपर्ने व्यवस्था आर्थिक ऐनले गरेको हुँदा यसको पूर्ण पालना तर्फ भन्सार प्रशासन सक्रिय रहन अपरिहार्य देखिएको छ ।

आयात निर्यातको आयातनमा आएको वृद्धिका कारण ठूला भन्सार कार्यालयहरुले सबै सामान एक एक गरी जांच्न सक्ने अवस्था छैन तर पैठारीकर्ता वा भन्सार एजेन्टको मनोवृत्ति एवं इमान्दारिता माथि पूर्ण विश्वास गर्न सक्ने अवस्था नभएकोले भन्सार ऐनमा भएको जांचपास सम्बन्धी व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याउन भन्सार प्रशासनले वैज्ञानिक प्रणाली विकास गर्न आवश्यक देखिएको छ । मालधनीलाई वढी जिम्मेवार बनाउन तथा गैर कानूनी काममा भन्सार कार्यालयको संलग्नता रहे नरहेको निक्कै गर्न सहायता पुगोस भन्ने उद्देश्यले प्रज्ञापन पत्र साथ विल विजक एवं प्याकिङ्ग लिष्टको प्रमाणित प्रतिलिपि हुनु पर्ने व्यवस्थालाई भन्सार नाकाबाट जांचपास भै आएका सामान विच बाटोमा यस विभागले छड्के जांच गर्दा भन्सार कार्यालयहरुबाट पालना नभएको पाइएको छ । यसले सम्बद्ध सबै पक्षको कार्य पारदर्शी हुन नसकेको आभाष दिने हुँदा व्यवस्थाको पालनामा अनिवार्य नियमितता ल्याउन यो विभाग प्रयासरत छ ।

(२) कारोवार मूल्य सम्बन्धमा देखिएको समस्या हटाउने :

सिद्धान्ततः एवं कानूनतः पनि भन्सार महसुल प्रयोजनका लागि माल वा वस्तुको मूल्य निर्धारण गर्ने आधार कारोवार मूल्य हुने भनिँएता पनि व्यापारिक माल वा वस्तुको मूल्य वास्तविक कारोवार मूल्यको आधारमा निर्धारण नभएको धारणा व्याप्त छ । यथार्थमा कारोवार मूल्य निर्धारण गर्ने कार्य जटिल रहेको र यसको वैज्ञानिक पद्धति अवलम्बन गर्न भन्सार प्रशासनले अथक प्रयत्न गरेतापनि पूर्णतः सकारात्मक नतिजा प्राप्त भएको छ भन्न सक्ने अवस्था देखिएको छैन ।

नगदमा आधारित कारोवारमा कारोवार मूल्य तत्काल पत्ता लगाउन भन्सार कार्यालयहरु सक्षम नभएको सन्दर्भलाई विचार गरी भन्सार विभागले अधिकतम खुद्रा मूल्यको ३३ प्रतिशत सम्म न्यूनतम मूल्य

कायम गर्ने मार्ग दर्शन गरेको छ । यो मार्ग दर्शनलाई छल्लन आयातकर्ताले अधिकतम खुद्रा विक्री मूल्य (MRP) लेखिएको अंश च्याल्ने वा कालोपोल्ने गरिएको पाइएको छ भने वास्तविक MRP भन्दा कम MRP छापी टांस्ने गरेको समेत पाइएको छ ।

यसरी मूल्यांकनमा हुने कीर्ते कार्यलाई नियन्त्रण गर्न यस विभागले आकस्मिक जांचको माध्यमबाट मूल्यको वस्तु स्थिति अध्ययन गरी हुनुपर्ने कारोवार मूल्य भन्दा कम देखिएका विषयलाई पुनरावलोकन गर्न भन्सार विभागलाई प्रमाण संलग्न गरी अनुरोध गर्ने गरिएको छ । यस्ता प्रवृत्तिलाई पहिचान गरी भन्सार प्रशासनले चिन्तन मनन गरी वास्तविक कारोवार मूल्य ढांट्नेलाई कारवाही गर्न भावी रणनीति तय गर्न उपयुक्त हुने यस विभागको धारणा रहेको छ ।

(३) चोरी पैठारीका सामान ओसार पसारबाट हुने राजश्व चुहावट नियन्त्रण :

धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक सामिप्यताका कारण परापूर्वककाल देखि नै खुला रहेको नेपाल-भारत सीमाको दुरुपयोग गरी, चोर बाटो बनाई ठेला, रिक्सा, साइकल, वयलगाडा, ट्याक्टर एवं मानव शिरबोझाबाट भन्सार छली अवैध सामान ओसार पसार गरी बजारमा ल्याउने गरेको तथ्य छ । अवैध रूपमा पैठारी गरेका यस्ता सामानहरूलाई कहिले नक्कली मू.अ.कर विजक बनाई, कहिले भन्सार प्रज्ञापन पत्रको प्रतिलिपि प्रयोग गरी, कहिले वैधरूपमा पैठारी भएको सामानसंग मिसाई आन्तरिक ओसार पसार गरी बजारमा ल्याउने गरेको पाइएको छ ।

चोरी पैठारीका सामानले बजार प्रवेश गर्दा मूल्यका कारण बैध पैठारी विस्थापित हुने र यसले राजश्व संकलनमा देहोरो नकारात्मक असर पार्ने हुंदा यसको नियन्त्रण अनिवार्य छ तर यो पनि त्यतिकै सत्य हो कि नियन्त्रण कार्य अत्यन्त कठिन एवं चुनौतिपूर्ण छ । भन्सार कार्यालय, स्थानीय प्रशासन, प्रहरी एवं जागरूक नागरिक समाजको अथक प्रयासका वावजूद पनि चोरी पैठारीलाई नियन्त्रण गर्न सकिएको छैन । यसै परिप्रेक्ष्यमा श्री ५ को सरकारले चोरी पैठारी निकासी नियन्त्रणका लागि शाही नेपाली सेनालाई केही मूल भन्सार नाकाहरूमा परिचालन गरिएको छ र परिचालन गरिएका स्थानहरूको ततिजा सकारात्मक देखिएकोले थोरै भएपनि सन्तोष लिन सकिएको छ ।

चोरी पैठारीका सामानको कारोवारबाट हुने राजश्व चुहावट नियन्त्रणका लागि यस विभागले आन्तरिक ओसार पसार सम्बन्धी नयां दुवानी घोषणा पत्र, २०६० लागू गरी कारोवारको प्रमाण संकलन गरी त्यसको प्रशोधन गर्ने प्रणालीको विकास गरेको छ (अनुसूची - ६) । कम्प्यूटर सफ्टवेयर तयार गरी प्राप्त कागजात एवं विवरणको प्रशोधन कार्य शुरु भएपछि आन्तरिक ओसार पसारमा देखिएका चुनौति स्पष्ट हुन गै त्यसको निरूपण गर्ने उपाय विकास गरी राजश्व वृद्धि गर्न सक्ने अपेक्षा यस विभागले राखेको छ । सफ्टवेयर तयार गर्ने, परीषण गर्ने तथा कम्प्यूटर जडान गर्ने कार्य भैरहेकोले यो प्रतिवेदन अवधिसम्म प्राप्त त्यस्ता कागजात कर निर्धारणमा प्रमाणको रूपमा प्रयोग गर्न सम्बन्धित आन्तरिक राजश्व कार्यालयहरूमा पठाइएको छ ।

राजश्व छल्ने कार्यमा संलग्न हुने व्यक्तिको कार्य शैली परिवर्तन भै रहने परिप्रेक्ष्यमा विभागले पनि तत्अनुकूल आफ्नो अनुसन्धान शैलीमा सुधार गर्नु पर्ने आवश्यकतालाई महसुस गरी उपर्युक्त व्यवस्था लागू गर्न विभाग दत्तचित्त छ ।

(४) चोरी पैठारीका सामान नियन्त्रणमा लिने :

सीमाना वरिपरि बस्ने जनता व्यापक गरीबीको चक्रमा जेलिएका छन् । शिक्षाको अवसरबाट बन्चित त्यस्ता जनतामा चेतनाको ठूलो अभाव छ । अधिकांश युवक युवती बेरोजगार छन् । दैनिक गुजाराका लागि जे जस्तो कार्य गर्न पनि तत्पर हुनै पर्ने वाध्यताले गर्दा त्यस्ता जनतालाई माध्यम बनाई निजी लाभका लागि गलत कार्य गर्ने तत्वले तस्करी कार्यलाई फष्टाउदै लगेका छन् । सिमावर्ती केही क्षेत्रमा गाउंका गाउं नै यस कार्यमा संलग्न रहेको देखिएको छ । तस्करी कार्यको दीर्घकालीन परिमाण बारे अनभिज्ञ जनता

तस्करिमाँ अभ्यस्त रही जीविका आर्जन गर्ने नाममा छिटो धनी बन्ने लोभीका माध्यम बन्दै गएका छन् । यसरी सोझा सीधा जनताको प्रयोग गरी राजश्व चुहावटमा सकृयरूपमा लागेका तथाकथित व्यापारीका यस्ता अवैध क्रियाकलाप नियन्त्रण गर्न सुराकी व्यवस्था सुदृढ बनाई चोरी पैठारी गरि ल्याएको सामान जम्मा गर्ने ठाउँ पत्ता लगाइ तत्काल छापामारी कानूनी कारवाही चलाउने तर्फ आवश्यकतानुसार शाही नेपाली सेना समेतको सहयोग लिई राजस्व प्रशासन लागन जरुरी देखिएको छ ।

(५) चोरी पैठारी हुने सामानको पहिचान गरी निगरानी वढाउने :

उच्च मूल्य पर्ने, उच्च भन्सार दरका कारण सीमावर्ति बजार भन्दा महंगो पर्ने सामान, पैठारीमा बन्देज लागेका सामान, भन्सार प्रक्रिया पूरा गर्न गाह्रो पर्ने सामान, भारतीय निकासी नीति एवं प्रक्रियागत जटिलता रहेका सामान, आपूर्तिको तुलनामा माग बढी भएका सामान विशेष गरी चोरी पैठारी हुने भनाई रहेको छ ।

उल्लेखित दायरा भित्र पर्ने सामान एवं भन्सार विन्दुबाट एकाएक कम पैठारी भएको तर बजारमा आपूर्तिमा कमी नभएका सामानको पहिचान गरी त्यस्ता सामानको कारोवार, ओसार पसार माथि निगरानी राख्ने एवं अनुसन्धान गरी कारवाही गर्ने रणनीति विकास गर्न अपरिहार्य देखिएको छ । यसका लागि भन्सार प्रशासनको सहयोग अत्यावश्यक छ ।

(६) भारतीय गाडीको अवैध पैठारी तथा त्यसको रोकथाम :

प्रयोग भै सकेको पुराना गाडी पैठारीमा श्री ५ को सरकारले बन्देज लगाएपछि भारतीय नम्बर प्लेटका गाडीहरू विभिन्न किसिमले नक्कली नम्बरहरू लगाई वा अस्थायी पैठारी गरी पटक पटक नेपाल भित्रने, यस्ता गाडीहरूको नक्कली कागजातको आधारमा Bill Book बनाई त्यसैको आधारबाट पटक पटक विक्री गरी भन्सार तथा अन्य राजस्व चुहावट गर्ने गरेको पाइएको छ । यसको नियन्त्रणका लागि प्रहरी प्रशासन, यातायात व्यवस्था विभाग एवं भन्सार प्रशासनसंग समन्वय राखी पक्राउ गरी कारवाही गर्ने कार्यमा निरन्तरता दिइएको छ ।

(७) परियोजना सुविधाको दुरुपयोग नियन्त्रण :

परियोजनाको लागि भनि लगतमा पैठारी गरिएका सवारी साधन तथा निर्माण उपकरण फिर्ता लैजानु पर्ने वा नलगेमा लाग्ने भन्सार महसुल वुझाउनु पर्नेमा सो अनुसार नगरी अन्यले प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ । यसको नियन्त्रणको लागि विभागले भन्सार प्रशासन र अर्थ मन्त्रालय, बैदेशिक सहायता समन्वय महाशाखासंग समन्वय राखी अनुसन्धान एवं कारवाही गर्नु पर्ने देखिएको छ ।

(८) निकासी भुक्तानी तथा बैंक ग्यारेण्टी सुविधा दुरुपयोग नियन्त्रण :

विभिन्न उद्योगहरूले निकासी गरी विदेशी मुद्रा भुक्तानी नल्याएको अवस्था देखिन आएको छ । त्यस्तै, निकासी मूलक उद्योगहरूले कच्चा पदार्थमा लाग्ने भन्सार महसुल वापत बैंक ग्यारेण्टी राखी पैठारी गरेका सामानबाट तयारी वस्तु उत्पादन गरी समयमा निकासी नगरेको कारणले बैंक ग्यारेण्टीबाट महसुल दावी गर्नु पर्ने अवस्था पनि देखिएको छ । उल्लेखित दुवै कार्यबाट राज्यलाई भएको हानीलाई मनन गरी यस विभागले आवश्यक कदम चाली विदेशी विनिमय भुक्तानी ल्याउने तथा बैंकबाट महसुल असुल उपर गर्न सहयोगात्मक भूमिका निर्वाह गरेको छ ।

(९) प्रतित पत्रको दुरुपयोग नियन्त्रण :

माग र आपूर्तिमा सन्तुलन ल्याउन तथा निकासीमा अभिवृद्धि ल्याउन आवश्यक सामान विदेशबाट पैठारी गरी तयारी वस्तु उत्पादन गर्न आवश्यक विदेशी विनिमय भुक्तानी सुविधा प्रतितपत्रको माध्यमबाट

उद्यमीहरूलाई उपलब्ध गराउदै आएको छ । विदेशी विनिमय (नियन्त्रण) ऐन, २०१९ अनुसार यसको दुरुपयोग हुन नदिन अनुसन्धान एवं कारवाही गर्ने निकाय यो विभाग हो । विगतमा भएको प्रतितपत्र घोटालाको अनुसन्धान गरी मुद्धा दायर गर्ने कार्य हालसम्म पनि भै रहेको छ ।

प्रतितपत्र खोली सामान नल्याएको, गलत सामान ल्याएका सम्बन्धमा सूचना प्राप्त गर्ने, अनुसन्धान गर्ने तथा कसुर देखिएको अवस्थामा अदालतमा मुद्धा दायर गर्ने कार्यमा यो विभाग सक्रिय रहँदै आएको छ ।

(१०) भिटी गुण्टा भारी नियमबाट प्रदत्त सुविधाको दुरुपयोग नियन्त्रण :

लागत घटाउन सक्नु भनेकै नाफा वढाउनु हो । लागत घटाउन अन्य उपाय अपनाउनुको सट्टा व्यापारी वर्गले राजस्व छल्लु नै सवैभन्दा सजिलो र उत्तम उपाय मान्ने गरेको देखिएको छ । यात्रुवर्गलाई प्रदान गरिएको सुविधालाई व्यापारीवर्गले दुरुपयोग गरी यात्रुको नाममा व्यापारिक सामान भित्राई राजस्व चुहावट गर्ने गरेको पुरानै विषय हो । यसको नियन्त्रणका लागि विभागले थलोमा नै आकषिक चेक जांच गरी पक्राउ गर्ने उपायलाई नै उपयुक्त मानेको छ । त्रिभुवन विमान स्थल भन्सार कार्यालय वा अन्य शंकास्पद ठाउँमा समयमै यस विभागको जनशक्तिलाई उपस्थित गराई चेक जांचको काम गर्न सकेमा मात्र यसको प्रयासले सफलता पाउने हुन्छ । तर नागरिक उड्डयन प्राधिकरण र यस विभाग विच सम्बन्धित क्षेत्र भित्र प्रवेश पाउनेस्थायी पास व्यवस्था गर्ने समस्या समाधान हुन नसकेकोले यो विभागले यस तर्फ अपेक्षित सफलता पाउन सकेको छैन ।

२.२ मुल्य अभिवृद्धि कर तर्फ :

(१) कारोवार मुल्य न्युन देखाउने :

उत्पादक तथा आयात विन्दुवाट नै कारोवार मुल्य न्युन देखाउने, वास्तविक खाता छुट्टै राखी लुकाउने कारोवारका विभिन्न तहमा मु.अ.क. कम देखाउने, सरकारी निकायलाई देखाउने अर्कै खाता, रसिद, विल भरपाई, फांटवारी रहने पाइएको छ । यस किसिमको राजस्व चोरीलाई नियन्त्रण गर्न मु.अ.करको Catch-up effect र Self-policing प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन यस विभागले आफ्नो प्रयास जारी नै राखेको छ ।

(२) स्टक ट्रान्सफर :

मु.अ.क.मा दर्ता भएका फर्म, कम्पनीहरूले एक ठाउँमा मुख्य कार्यालय खोली अधिराज्यभर विभिन्न शाखा कार्यालयहरू स्थापना गर्ने र ती कार्यालयहरूका नाममा स्टक ट्रान्सफरको वहानामा मु.अ.क. वील नकाटी ओसार पसार गर्ने एवं वील नकाटी सामान विक्री वितरण गर्ने गरेको पाइएको छ । यसरी यथार्थ अभिलेख नराख्ने प्रचलनबाट हुने राजस्व चुहावट नियन्त्रणका लागि यस विभागको इकाई कार्यालयले ओसार पसार प्रमाण लिई आवश्यक कारवाहीको लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाउने गरिएको छ ।

(३) नक्कली मु.अ.क. विलवाट सामान ओसार पसार हुने :

सीमावर्ती वजारमा विभिन्न माध्यमवाट भन्सार चोरीका सामानहरू संकलन गरी नक्कली मु.अ.क. विल बनाई त्यसवाट सामान ओसार पसार गराउने वा पक्राउ पर्दा त्यस्तो फर्मको अस्तित्व नभएको समेत पाइएकोले सामानहदुवानीकर्तालाई बढी उत्तरदायी बनाई त्यस्ता फर्म संचालक पत्ता लगाई कानूनी कारवाहीको दायरामा ल्याउन यो विभाग प्रयत्नरत छ । हाल विभाग अन्तर्गतको इकाई कार्यालयबाट आन्तरिक ओसार पसारका प्रमाण संकलन गरी सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयलाई उपलब्ध गराउदै आएको सन्दर्भमा नक्कली विल विजकको सम्बन्धमा विभागलाई जानकारी दिने गरिएमा यस प्रकारको अवैध कार्य नियन्त्रण गर्न विभागले सफलता पाउन सक्ने देखिन्छ ।

(४) विल विजकको सिलसिलेवार नम्बर नियन्त्रण नभएको :

मु.अ.क.मा दर्ता भएका फर्महरूले प्रयोग गर्ने विल विजक उनीहरूले नै छपाउने, प्रयोग गर्ने हुंदा एउटै नम्बरका धेरै प्रति बनाई प्रयोग गर्ने र कतिपय अवस्थामा सिलसिलेवार नम्बर नलेख्ने, लेखेपनि हातले लेख्ने गरी मु.अ.क. विललाई राजस्व छल्ने नियतले प्रयोग गरेको देखिएको छ । पक्राउ परेमा खाताहरूमा पछि चढाउने, पक्राउ नपरेमा उक्त विल नदेखाई सानो मुल्यका विल काटी राजस्व छल्ने गरेको समेत देखिएको छ । यसको रोकथामका लागि आन्तरिक राजस्व विभागबाट आवश्यक पहल हुनु पर्ने देखिएको छ ।

(५) एउटै पसलबाट दुई थरी विजक जारी गर्ने :

मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता गरी कारोवार गरेका अधिकांश पसलले PAN/VAT नम्बर भएको रीतपूर्वकको विल विजक राख्ने गरेको छ । तर प्रत्येक विक्रीमा विल विजकको खोजी गर्ने सामान्य ग्राहकलाई सादा विल विजक (फर्मको नाम, PAN दर्ता नम्बर नभएको) जारी गर्ने गरेको पाएको छ । यसबाट मूल्य अभिवृद्धि कर एवं आयकरमा समेत ठूलै चुहावट भैरहेको देखिएकोले आन्तरिक राजस्व विभाग र यस विभागको संयुक्त पहलमा वजार अनुगमन गरी त्यस्ता व्यवसायीलाई कानूनी दायरा भित्र ल्याउन आवश्यक देखिएको छ ।

(६) भन्सार एजेन्टले मु.अ.क.को विल बनाई सामान ओसार पसार गराउन मद्दत गरेको :

फर्मको नाममा दर्ता भएको भन्सार क्लियरिंग एजेन्टले विभिन्न व्यक्तिहरूको सामान न्युन विजकीकरण गरी गराई आयात गराउने र आफ्नो फर्मबाट न्युन मुल्यमा नै मु.अ.क. विलबाट विभिन्न ठाउँका व्यक्तिहरूका नाममा सामान पठाइने गरेको बुझिएकोले भन्सार प्रशासनले यस्तो क्रियाकलाप हुन नदिन अन्तरगतका भन्सार कार्यालयलाई निर्देशन दिन भनिएको छ ।

(७) Tax Credit देखाई रहने :

एकपटक सामान आयात गरेपछि त्यसलाई मु.अ.क.मा दर्ता भएका फर्महरूले प्रमाणका रूपमा राख्ने र विल नकाटी सामान विक्री गर्ने र सामान स्टकमा सकिन लागेपछि पनि मु.अ.क. नतिरेका, चोरी पैठारी गरी त्यस्तै सामान पुनः विक्री गर्दै जाने र Tax credit भने यथावत वांकी नै राख्ने गरेको बुझिएको छ । यसको नियन्त्रणका लागि आन्तरिक राजस्व विभागसंग समन्वय राखी कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने सोच राखिएको छ ।

२.३ आयकर तर्फ :

खरिद विक्री गरी ओसार पसार गर्दा विल विजक साथै हुनुपर्ने सम्बद्ध ऐनको व्यवस्थालाई पालना गर्न गराउन यस विभाग अन्तर्गतको इकाई कार्यालयहरू एवं वलम्बु स्थित अस्थायी चेकपोष्टलाई विशेष सक्रिय बनाइएको छ । प्रतिवेदन वर्षमा आयकर तथा अन्तःशुल्क तर्फ यस विभागबाट जनशक्ति अभावले गर्दा उल्लेखनीय ढंगले अनुसन्धान गर्न सकिएको छैन । तर पनि केही चुहावटका तरिका उल्लेख गरिएको छ :

(१) अन्य व्यक्तिको नामबाट कारोवार गर्ने :

वास्तविक कारोवार गर्ने व्यक्तिले फर्म दर्ता गराउंदा अन्यत्रै ठेगाना भएको व्यक्तिको नाममा दर्ता गराउने र त्यसैको नामबाट कारोवार संचालन गर्ने गरेबाट वास्तविक फर्म मालिक अर्कै हुने र कारोवार गर्ने व्यक्ति अर्कै हुने । यसबाट आयकर लगाउंदा व्यापारिको वास्तविक आर्थिक स्थिति

पत्ता नलाग्ने । त्यसरी नै एउटै व्यक्तिले अनेक व्यक्तिका नाममा फर्म दर्ता गरी वास्तविक कारोवार लुकाउने ।

(२) दोहोरो खातावही राख्ने :

व्यापारीहरूले दोहोरो खातावही राखी उनीहरूको वास्तविक खाता आफुले मात्र बुझ्ने गरी र सरकारी कार्यालयमा पेश गर्ने खाता छुट्टै बनाई वास्तविक कारोवार लुकाउने गरेको ।

(३) प्रमाण जुटाउन सम्बन्धित निकायहरूले प्रयास नगर्ने :

राजस्व अनुसन्धान इकाई कार्यालयहरूले संकलन गरेका विल विजकलाई कर निर्धारणमा उपयोग गरी करदाताहरूको वास्तविक आर्थिक अवस्था पत्ता लगाउन राजस्वका सम्बन्धित निकायहरूले खासै चांसो नदेखाएको अनुभव छ ।

२.४ अन्तःशुल्क तर्फ :

(१) उत्पादन लागत मुल्य भन्दा कारखाना मुल्य घटी देखाउने :

सामान उत्पादन गर्नको लागि लाग्ने कच्चा पदार्थ, सहायक कच्चा पदार्थ, प्याकिंग मेटेरियल्स, ज्याला आदि हिसाव गरी वास्तविक लागत कायम गरी कारखाना मुल्य तोक्नु पर्नेमा उत्पादित सामानको मुल्य न्यून गराई विक्री वितरण गरी राजस्व चुहावट गर्ने गरेको ।

(२) मदिरा तथा सुर्तीजन्य पदार्थहरूमा लाग्ने महसुल छल्नको लागि Sticker नटांसी सामान चोरी निकासी गर्ने गरेको र चोरी Brand मा नक्कली उत्पादन गर्ने गरेको ।

(३) अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तुहरूको उत्पादनमा Recovery Ratio कम देखाउने :

मदिरा उत्पादन गर्ने Distillery कारखानाहरूले Molasses वाट हुने Rectified Spirit को Recovery Ratio कम देखाई अन्तःशुल्क राजस्व र अन्य राजस्व छल्ने गरेको ।

यस्तै चुरोट उत्पादन आदिमा पनि सुर्तिको खपत र वास्तविक चुरोट उत्पादनमा कम देखाई अन्तःशुल्क लगायत अन्य राजस्व छल्ने गरेको छ । अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु अनुज्ञापत्र लिई मात्र कारोवार गर्नु पर्नेमा सो नगरेको पाइएको छ ।

२.५ विदेशी विनिमयको अपचलन :

प्रतिपत्र, निकासी भुक्तानी सम्बन्धी विषय भन्सार तर्फ माथि उल्लेख गरि सकिएको छ । यस अलावा विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ विरुद्ध हुने गरी विदेशी विनिमय ओसार पसार गर्ने कार्य विभिन्न व्यक्तिबाट हुने गरेको परिप्रेक्ष्यमा प्रहरी प्रशासनको सक्रिय सहयोगमा दशी सहित व्यक्तिलाई पक्राउ गरी कारवाही गर्ने गरिएको छ । त्यस्तै, कुनैपनि व्यक्तिले आफुसित भएको विदेशी मुद्रा कानूनको अवधि भित्र वैकमा जम्मा गर्नुपर्नेमा सो नगरी अनाधिकार व्यक्तिलाई विक्री गर्ने वा बाहिर निकासी गर्ने गरेको बुझिएको सन्दर्भमा समेत निगरानी व्यवस्थालाई मजबुत बनाउन प्रयत्नशिल रहँदै आएको छ । मनी एक्सचेन्ज स्वीकृतिको जानकारी ने.रा.वैक बाट लिई त्यस्ता एक्सचेन्जको कारोवारको छड्के निरीक्षण गर्ने गरिएको छ ।

खण्ड ३

विभागको नीतिगत एवं प्रक्रियागत सुधारको कार्यान्वयन

विभागको कार्यपद्धति मूल रूपमा 'walk in investigation' को तरिकामा केन्द्रित रहँदै आएकोमा यस आर्थिक वर्षदेखि अनुसन्धान कार्यलाई एउटा 'synergy system' को रूपमा विकसित गर्नुपर्ने आवश्यकता महसूस गरी सोही अनुरूपको कार्ययोजना तथा विभागको संगठनात्मक संरचनालाई परिमार्जन गरी अनुसन्धान प्रकृया अघि बढाउने रणनीति तयार गरी यस आ.व. मा नीतिगत तथा प्रकृयागत रूपमा सुधार कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको छ ।

परिवर्तित सन्दर्भमा, कर दर्ता गर्न, सही विल विजक जारी गर्न तथा कर दाखिला गर्न गराउन दण्डात्मक प्रक्रिया भन्दा सुधारात्मक प्रक्रिया अवलम्बन गर्दा करदातामा मनोवैज्ञानिक सकारात्मक प्रभाव पर्ने अनुभूति गरी यस विभागले वस्तुगत व्यवसायी संघहरूका पदाधिकारी, ठूला सपिंग कम्प्लेक्सका व्यवस्थापन पक्षलाई आमन्त्रण गर्ने अन्तरक्रिया गरी करको दायरा भित्र नआएकालाई ल्याउन, सही विल विजक जारी गर्न तथा आयकर, मु.अ.कर समयमा बुझाउन उत्प्रेरित गर्ने कार्य शुरु गरेको छ । यसबाट विभागले कानूनी प्रक्रिया शुरु गर्नु भन्दा अगावै सुघने मौका दिएको भनी सकारात्मक रूपमा ग्रहण गरी व्यवसायी संघ संस्थाहरूले सहयोग गर्ने वचनवद्धता प्रकट गरेको छ । प्रतिवेदन अवधिमा छलफल गरिएका संघ संस्थाको विवरण अनुसूची - ६ मा दिइएको छ ।

३.१ सुधारको कार्यान्वयन :

- (क) साविक कार्ययोजना (Action Plan) लाई परिमार्जित गरी उद्देश्यमूलक बनाई सो अनुरूप लागू गरिएको ।
- (ख) अवैध सामान ओसार पसार नियन्त्रण कार्य योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।
- (ग) आन्तरिक ओसार पसारमा नयां ढुवानी घोषणा पत्र, २०६० लागू गरिएको । (अनुसूची - ५)
- (घ) कम्प्युटर प्रणालीको माध्यमबाट व्यवसायीहरूको वैयक्तिक कारोबार (Transaction) को अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी चुहावट नियन्त्रण गर्न कम्प्युटर सफ्टवेयरको विकास गरी कम्प्युटर प्रविष्टि कार्यको परिक्षण शुरु गरिएको, सबै इकाई कार्यालयहरूलाई कम्प्युटरिकृत गर्ने क्रममा आगामी वर्ष ३ वटा पूर्वाञ्चल र मध्यमाञ्चल इकाई कार्यालयहरू तथा थानकोट चेकपोष्टलाई कम्प्युटर नेटवर्किङद्वारा दैनिक कागजात प्रविष्ट गराई त्यसलाई केन्द्रीय सूचना प्रणालीमा समायोजन गरी त्यसका आधारबाट औद्योगिक तथा व्यापारिक प्रतिष्ठान छनौट गरी परीक्षण शुरु गर्ने कार्यको थालनी गर्ने । यसका लागि उक्त तीनै इकाई कार्यालयहरूमा कम्प्युटर अपरेटरको दरवन्दीको व्यवस्था गर्ने र उक्त नेटवर्किङ व्यवस्थालाई सूचारु रूपले सञ्चालन गर्नको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा जस्तै यस विभागमा पनि एकजना कम्प्युटर विशेषज्ञ (कम्प्युटर इन्जिनियर) को स्थायी व्यवस्था गर्ने । थप पश्चिमाञ्चल इकाई कार्यालयमा समेत नेटवर्किङ व्यवस्था सञ्चालन गर्नु उपयुक्त हुने ।
- (ङ) अनुसन्धान प्रकृत्यामा थप प्रभावकारिता ल्याउन यस विभाग र अन्तर्गत इकाई कार्यालयहरूले राजस्व चुहावट नियन्त्रण सम्बन्धमा छानवीन गरेका केशहरू कारवाहीका लागि सम्बद्ध राजस्व निकाय (भन्सार, आन्तरिक राजस्व) हरूमा पठाउने गरिएकोमा त्यस्तो प्रकृयाबाट एउटा निकायले अनुसन्धान गर्ने र अर्को निकायले कारवाही टुंगो लगाउने गर्दा कारवाहीमा विलम्बता आई तत्काल

नतिजा आउन नसकी प्रभावकारी हुन नसकेको महशुस भएकोले त्यस किसिमको दोहोरोपन हटाउने अभिप्रायले भन्सार चोरी तर्फको अनुसन्धान विभाग र इकाई कार्यालयहरूबाटै भन्सार अधिकृतको अधिकार प्रयोग गर्न अर्थ मन्त्रालयबाट अधिकार प्रत्यायोजन भएको र सो आधारमा भन्सार सम्बन्धी चुहावटका सबै केशहरू तत्कालै निर्णय हुन सकी त्यसबाट चुहावट नियन्त्रणको अनुसन्धान एवं कारवाहीमा प्रभावकारिता आएको छ ।

(च) स्थायी लेखा नम्बर (PAN) मा दर्ता नगरी कारोबार गर्न दुरुत्साहन गर्न राजस्व अनुसन्धान इकाई कार्यालयहरूले आन्तरिक ओसार पसार हुने मालबस्तुको विल विजक/चलानी आदि अनिवार्य रूपमा लिने, पान नम्बर उल्लेख नभएका विल विजकको आधारमा सामान ओसार पसार गर्न नदिने, क्रेताको पान नम्बर उल्लेख नभएमा अबस्था हेरी अग्रिम आयकर धरौटी लिई आवश्यक कारवाहीका लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाउने ।

(छ) बलम्बु, थानकोटमा एक अस्थायी चेकपोष्ट स्थापना गरी निम्न नियन्त्रणका उपायहरू अवलम्बन गरी आन्तरिक ओसार पसारमा हुन सक्ने राजस्व चुहावट नियन्त्रणमा सक्रिय भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ :

- साविकमा बिना विल विजक सामान ओसार पसार हुने गरेकोमा त्यस्तो कार्यलाई नियन्त्रण गरिएको,
- विल विजकमा क्रेता र विक्रेताको कर दर्ता नम्बर उल्लेख नगरी कतै कारोबार गर्ने गरेकोमा विल विजकमा अनिवार्य रूपमा कर दर्ता नम्बर उल्लेख गराउने गरिएको,
- राजस्व छल्ने उद्देश्यले व्यापारिक मालबस्तु व्यक्तिगत नाममा खरीद बिक्री गर्नेलाई अनिवार्य रूपमा PAN मा दर्ता गराइएको,
- विभिन्न व्यापारिक फर्महरूले आफ्नो उत्पादन र अन्य उद्योगबाट उत्पादित मालबस्तुहरूको बिक्री विल नकाटी सामानहरूको घुम्ती (Mobile) बिक्री गर्ने प्रचलनलाई नियन्त्रण गरिएको,
- खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल जस्ता मू.अ.कर नलाग्ने बस्तुहरू मोटर चलानीको आधारमा ओसार पसार गर्ने प्रथालाई रोकी विजकका माध्यमबाट मात्र ओसार पसार गर्न दिइएको,
- व्यापारिक मालबस्तुहरू सक्कल प्रज्ञापन पत्र वा सक्कल विल विजक बाहेक फोटोकपिहरूको आधारमा मात्र ओसार पसार गर्ने कार्यलाई रोकिएको,
- अधिकांश चोरी पैठारी भै आउने सामानहरू मू.अ.कर विजक मार्फत आन्तरिक ओसार पसार हुने सम्भावनालाई दृष्टिगत गरी त्यस्ता मू.अ.कर विजक मार्फत आएका शंकास्पद सामानहरूको पैठारी श्रोतको छानवीन गर्ने गरिएको,
- राजस्व अनुसन्धान विभागका इकाई कार्यालयहरू रहेका मार्गमा नपने क्षेत्रहरूबाट (हेटौंडा, नारायणगढ, पोखरा, नवलपरासी) उद्गम भै आउने सामानहरूलाई विशेष सतर्कता साथ चेक जांच गर्ने गरिएको,
- निकासी पैठारी हुने प्रत्येक मालबस्तुको प्रज्ञापन पत्र, विल विजक, विल्टी, मेनिफेस्टो आदि कागजातहरूको फोटोकपि संकलन गरी शंकास्पद सामानहरूको भौतिक परीक्षण गर्ने गरिएको,

- चकपोष्टमा संकलित विल विजकहरू मू.अ.कर तथा कर असुली प्रयोजनका लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूमा पठाउने गरिएको,

यस विभागको काम कारवाहीबाट वार्षिक रूपमा के कति राजस्व असुलीमा वृद्धि गर्न सकियो भनी परिमाणात्मक रूपमा स्पष्ट उपलब्धि मापन (Measurement) गर्न सकिँदैन, तापनि भन्सार, मू.अ.कर र आयकरमा हुने वृद्धिमा परोक्ष रूपमा यस विभागको चुहावट नियन्त्रण कृयाकलापले महत्वपूर्ण भूमिका ओगटेको छ । यस विभागको काम कारवाहीबाट प्रदर्शन (Demonstrative) प्रभाव पर्ने हुँदा विभागको प्रमुख कार्य नै राजस्व चुहावटको जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरूमा निगरानी राखी कारवाही गर्नु र त्यसबाट राजस्व असुल गर्ने निकायहरूलाई सहयोग पुऱ्याउनु हो । विभागको उपलब्धिलाई निम्न बुँदाहरूमा उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

- सम्बद्ध निकाय एवं व्यवसायीको कार्यमा केही हदसम्म भएपनि शुद्धता ल्याउन अभिप्रेरित गर्न सकिएको ।
- कारोबार गर्ने व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउन सकिएको,
- तस्करी नियन्त्रणमा प्रभावकारिता,
- कर छल नपाउने अवस्थाको सिर्जना,
- विदेशी विनिमय अवैध ओसार पसार र अपचलनमा नियन्त्रण,

यसका अतिरिक्त यस विभागले सूचना तथा सुराकीका आधारमा आ.ब. २०५९/६० भित्र आकषमिक निरीक्षण तथा परीक्षण गरी भन्सार तथा मू.अ.कर/आयकर विभिन्न फर्महरू माथि कारवाही गरी राजस्व असुलीमा सकारात्मक टेवा पुऱ्याउन सफलता प्राप्त गरेको छ ।

३.२ बजेट व्यवस्था एवं वेरुजु फछ्यौँट सम्बन्धी विवरण :

विभाग र अन्तर्गतका इकाई कार्यालयहरूको दैनिक प्रशासन एवं राजस्व चुहावट नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न साधारण तर्फ कूल रु. ८३४७६५०।५६६ विकास तर्फ राजस्व सुदृढिकरण अन्तर्गत रु. १६,०३,४०३।९३ निकासा प्राप्त भएको छ । (अनुसूची ८)

राजस्व सुदृढिकरण अन्तर्गत प्राप्त बजेटबाट विभागमा सामान जाँच एवं पक्राउ परेका गाडी सुरक्षित राख्न सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यले एउटा खुला सेड बनाइएको छ भने भवन निर्माण तर्फ विनियोजन भएको रकम अर्थ मन्त्रालयको नीतिगत निर्णयबाट रोक्का भएको कारण कार्यक्रम परिवर्तन गरी विभागको सूचना प्रणाली प्रवर्द्धन गर्न कम्प्युटर सेट लगायतका मेशिन उपकरण खरिद गरि जडान गरिएको छ ।

खण्ड - ४

विभागबाट सम्पादित कार्य र प्रगति विवरण

प्रतिवेदन वर्ष भरी विभागबाट भएका काम कारवाही र त्यसबाट प्राप्त प्रगतिको संक्षिप्त विवरण शिर्षक छुट्याई तल उल्लेख गरिएको छ । विभाग मातहतका इकाई कार्यालयहरूको प्रगति विवरण पनि तल उल्लेख गरिएको छ ।

विभागबाट गरिएको काम कारवाहीको प्रगति विवरण

४.१ मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ

- (क) अनुसन्धान गरिएको केश संख्या - ४१
- (ख) मु.अ.कर दर्ताका लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाएको केश संख्या - २८
- (ग) मु.अ.कर विजक जारी नगरेको, स्टक नमिलेको आदि कारणबाट जरिवाना गरिएको केश संख्या - ८
- (घ) विवरण मिलेकोले अनुसन्धान पछि छाडिएको केश संख्या - ५

मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ छानवीन एवं कारवाहीको विवरण :

सि. नं.	फर्मको नाम	कारवाहीको नतिजा
१.	राजेश श्रेष्ठ, काठमाण्डौं	मू.अ.करको श्रेसहोल भित्र नपरेको ।
२.	पशुपति इम्पेक्स, काठमाण्डौं	स्टक विवरण फरक परेकोले मू.अ.कर जरिवाना समेत रु. १५,१७०।- असुल गरिएको ।
३.	यस.यस. खाद्य स्टोर्स, काठमाण्डौं	मू.अ.करमा दर्ता नभै कारोबार गरेकोले रु. ५०,०००।- धरौटी लिई आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएकोमा कार्यालयबाट कारवाही गरी मू.अ.करमा दर्ता गराइएको ।
४.	पञ्चकन्या ट्रेडर्स, काठमाण्डौं	मू.अ.करमा दर्ता नगरी कारोबार गरेको पाइएकोले यस विभागबाट रु. १,६०,०००।- धरौटी लिई आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएकोमा आन्तरिक राजस्व कार्यालयबाट कारवाही गरी मू.अ.करमा दर्ता गराएको ।
५.	लक्ष्मी ट्रेडिङ र नवशक्ति ट्रेडिङ	आन्तरिक ओसार पसार गर्दा विल विजक खातावही अनुसार सामान फरक परेकोले रु. १२,८२०।- धरौटी लिई कारवाही गरिएको ।
६.	लक्ष्मी ट्रेडिङ र नवशक्ति मार्केटिङ	स्टक चेकजांच गर्दा भिडेकोले छाडिएको ।
७.	लक्ष्मी ट्रेडिङ समेत	स्टक, विल विजक र पैठारी श्रोत छानवीन गर्दा भिडेकोले छाडिएको ।
८.	उज्जल धागो पसल सुनिता इण्टरनेशनल	पैठारी श्रोत, विल विजक छानवीन गर्दा भिडेकोले सामान छाडिएको ।
९.	अनिसा भगवती ट्रेड लिंक, जनकपुर	उक्त फर्मले आन्तरिक ओसार पसार गरेका सामानको विल विजक तथा मू.अ.कर खाता वही चेक जांच गर्दा मू.अ.कर विजक विना सामान बिक्री गरेको पाइएकोले मू.अ.कर र जरिवाना समेत जम्मा रु. ३०,७०२।- असुल उपर गरिएको ।
१०.	वनेपा किराना सेण्टर, वनेपा	उक्त फर्मले मू.अ.कर विजक विना सामान बिक्री वितरण गरेको पाइएकोले मू.अ.कर रकम र जरिवाना समेत रु. १०,९४२।- असुल उपर गरिएको ।

सि. नं.	फर्मको नाम	कारवाहीको नतिजा
११.	आनन्द ओरियन्टल डेकोरेटर, त्रिपुरेश्वर	उक्त फर्मको गोदाम, पसलको स्टक निरीक्षण गरी मू.अ.कर हिसाव चेक गर्दा रु. २,६६,४७७।०६ को स्टक फरक देखिएकोले सो को मू.अ.कर र शत प्रतिशत जरिवाना समेत जम्मा रु. ५३,२९६।- को कर निर्धारण गरी असुल उपर गराइएको ।
१२.	आनन्द फ्लोर एण्ड फर्निसिड सेण्टर, पानीपोखरी	उक्त फर्मको गोदाम पसलको स्टक निरीक्षण गरी मू.अ.कर हिसाव चेक जांच गर्दा मू.अ.कर हिसाव भन्दा रु. ११,९९,५९४।- मूल्यका सामानहरूको स्टक घटी देखिएकोले सो को मू.अ.कर र शत प्रतिशत जरिवाना समेत जम्मा रु. २,३९,९२०।- को कर निर्धारण गरी उक्त रकम असुल गरिएको ।
१३.	कृनाल फ्लोरिड एण्ड फर्निसिड, त्रिपुरेश्वर	उक्त फर्मको गोदाम पसल निरीक्षण गरी मू.अ.कर हिसाव चेक जांच गर्दा ८०,७०९।४३ मूल्य बराबरका सामानको स्टक फरक परेकोले सो को मू.अ.कर र शत प्रतिशत जरिवाना समेतको जम्मा रु. १६,१४३।- को कर निर्धारण गरी असुल गरिएको ।
१४.	न्यू श्री एस. एस. इण्टरप्राइजेज, न्यूरोड	उक्त फर्मको स्टक विल विजक खाता वही परीक्षण गर्दा मूल्य रु. ११,०१,७८५।३२ मूल्य बराबरका सामानहरू मू.अ.कर विजक विना नै बिक्री गरेको देखिएकोले सो रकम बराबरको मू.अ.कर र शत प्रतिशत जरिवाना समेत जम्मा रु. २,२०,३५८।- कर निर्धारण गरी उक्त रकम असुल उपर गरिएको ।
१५.	हिमालय प्लाष्टिक प्रा. लि.	उक्त उद्योगको मू.अ.कर सम्बन्धी हिसाव परीक्षण गर्दा स्टकमा रु. १६,१५,२४८।७० मूल्य बराबरका सामान मू.अ.कर विल विजक विना नै बिक्री गरेको देखिएकोले सो को मू.अ.कर र शत प्रतिशत जरिवाना समेत जम्मा रु. ३,२३,०५०।- कर निर्धारण गरी असुल उपर गराइएको ।
१६.	फाइन रोडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
१७.	वासुकी रोडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
१८.	एभरेष्ट एग्रिगेट	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
१९.	दीपक रोडा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
२०.	वानेश्वर रोडा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
२१.	कार्य विनायक रोडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
२२.	मनकामना रोडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।

सि. नं.	फर्मको नाम	कारवाहीको नतिजा
३६	स्वस्तिक रोडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
३७.	जयश्री गणेश रोडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
३८.	चण्डीका कांक्रेट उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
३९.	हाम्रो रोडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
४०.	पशुपति स्टोन क्रसर	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।
४१.	कलंकी माई राडा ढुंगा उद्योग	हालसम्म मू.अ.करको दायरामा आएको नदेखिएको हुंदा उक्त उद्योगको कारोबार सम्बन्धमा आवश्यक वयान लिई मू.अ. करको दायरामा ल्याउनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।

४.२ आयकर तर्फ

(क) अनुसन्धान गरिएको केश संख्या - ५

(ख) PAN दर्ता नगरी कारोबार गरेको पाइएकोले आयकर धरौटी लिई सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएको केश संख्या - ५

आयकर तर्फको छानवीन एवं कारवाहीको विवरण :

सि. नं.	फर्मको नाम	कारवाहीको नतिजा
१.	मोहन काष्ठ उद्योग, बाडभन्ज्याङ	पानमा दर्ता नभै कारोबार गरेकोले आयकर वापत रु. २८,९४५।- धरौटी लिई आवश्यक कारवाहीका लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा पठाइएको ।
२.	विकास इण्टरनेशनल	पान दर्ता भएको देखिएकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
३.	सुगन्ध इण्टरप्राइजेज, वनेपा	उक्त फर्मले लुज विजक प्रयोग गरी सामान बिक्री वितरण गरेको पाइएकोले रु. ५,०००।- जरिवाना र रु. ६,२६७।- आयकर वापत धरौटी लिई कारवाही टुंगो लगाउन आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भक्तपुरमा पठाइएको ।
४.	पंकज कुमार अग्रवाल, सत्य प्रकाश, सन्तोष कुमार, प्रभु शंकर गोयल, अनिल जैन समेत - भक्तपुर	यी व्यक्तिहरूले पान मा दर्ता नगरी व्यापारिक कारोबार गरेको देखिएकोले विल बमोजिम रु. २,५९२।- आयकर धरौटी लिई आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भक्तपुरमा कारवाहीका लागि लेखी पठाइएको ।

सि. नं.	फर्मको नाम	कारवाहीको नतिजा
५.	मायाराम ताम्राकार, अमोल ताम्राकार-ललितपुर	यी व्यक्तिहरूले पानमा दर्ता नगरी व्यापारिक सामानको कारोबार गरेको पाइएकोले सामानको विल अनुसार आयकर वापत रु. १०,७१०।- धरौटी लिई पान दर्ताका लागि आन्तरिक राजस्व कार्यालय, ललितपुरमा पठाइएको।

४.३ अन्तःशुल्क तर्फ

(क) अनुसन्धान गरिएको संख्या - २

(ख) कारवाहीको लागि सम्बन्धित आ.रा.का. मा पठाइएको संख्या - २

अन्तःशुल्क तर्फको छानवीन एवं कारवाहीको विवरण :

सि.नं	फर्मको नाम	कारवाहीको नतिजा
१.	केदार प्रसाद घिमिरे	अन्तःशुल्क इजाजत पत्र नलिई १०० क्विण्टल सख्खरको खरीद बिक्री गरेकामा छानवीन गरी कारवाहीका लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएकोमा उक्त कार्यालयबाट अन्तःशुल्क ऐन अनुसार सामान जफ्त गरी जरिवाना समेत भएको व्यहोरा जानकारी हुन आएको।
२.	सनत कुमार	अन्तःशुल्क इजाजत पत्र नलिई ३० क्विण्टल सख्खरको खरीद बिक्री गरेकामा छानवीन गरी कारवाहीका लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएकोमा उक्त कार्यालयबाट अन्तःशुल्क ऐन अनुसार सामान जफ्त गरी जरिवाना समेत भएको व्यहोरा जानकारी हुन आएको।

४.४ भन्सार तर्फ

(क) चेक जांच गरिएको केश संख्या - ४१

(ख) प्रज्ञापन पत्र अनुसार विवरण मिलेकोले छाडिएको केश संख्या - ३३

(ग) मूल्यांकन कम गरी जांचपास गरेको देखिएकोले जरिवाना गरी मूल्य पुनरावेदनका लागि भन्सार विभागमा पठाइएको केश संख्या - ३

(घ) अनुसन्धान पश्चात कारवाही गरिएको केश संख्या - ५

भन्सार तर्फको छानवीन एवं कारवाहीको विवरण :

सि.नं.	फर्मको नाम	सामान जांचपास गर्ने भन्सार विन्दु	छानवीनको नतिजा
१.	आर.के. इण्टरप्राइजेज, काठमाण्डौं	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको।
२.	भद्रावती इण्टरप्राइजेज एण्ड सन्स	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको।
३.	जय बाबा पशुपतिनाथ इण्टरप्राइजेज	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको।

सि.नं.	फर्मको नाम	सामान जांचपास गर्ने भन्सार विन्दु	छानवीनको नतिजा
४.	उषा ओभरसिज, काठमाण्डौ	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
५.	पांचपोखरी इण्टरप्राइजेज, तातोपानी	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
६.	बुद्ध देव इण्टरप्राइजेज	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
७.	क्षमादेवी इण्टरप्राइजेज, तातोपानी	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
८.	डि.आर. ओभरसिज	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
९.	हीमगंगा इण्टरप्राइजेज	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
१०.	हलेसी इण्टरप्राइजेज	तातोपानी भन्सार कार्यालय	उक्त फर्मले पैठारी गरेको सामानको मूल्यांकन न्यून देखिएकोले मूल्यांकन पुनरावलोकनका लागि भन्सार विभागमा पठाई मूल्यांकन पुनरावलोकन गराइएको ।
११.	याम इण्टरप्राइजेज, काठमाण्डौ	कैलाली भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
१२.	पायोनियर स्पोर्ट सप्लायर्स, काठमाण्डौ	कैलाली भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
१३.	एस.के.जी. नेपाल, काठमाण्डौ	कैलाली भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
१४.	पौडेल सुज इण्डष्ट्रिज, काठमाण्डौ	कैलाली भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
१५.	विक्रान्त रोडवेज	भैरहवा भन्सार कार्यालय	उक्त रोडवेजले ढुवानी गरिल्याएको १६ थान पानी तान्ने मोटर प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए भन्दा बढी देखिएकोले उक्त सामानको मूल्य र जरिवाना समेत रु. ७२,२६०।- धरौटी लिई भन्सार ऐन अनुसार कारवाही गर्न त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालयमा लेखी पठाएको ।
१६.	एस.जी. इम्पेक्स,	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
१७.	पिण्डेश्वरी इण्टरप्राइजेज	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
१८.	चुनदेवी इण्टरप्राइजेज	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।

सि.नं.	फर्मको नाम	सामान जांचपास गर्ने भन्सार विन्दु	छानवीनको नतिजा
१९.	खतिवडा ट्रेड कन्सर्न, काठमाण्डौ	कञ्चनपुर भन्सार कार्यालय	उक्त फर्मले पैठारी गरेको सामानको मूल्यांकन न्यून देखिएकोले मूल्यांकन पुनरावलोकनका लागि भन्सार विभागमा पठाइएकोमा महसुल र थप महसुल गरी रु. ७६,२२०।- असुल गराइएको ।
२०.	निर्वाण वनस्पती ध्यू उद्योग प्रा.लि.	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२१.	सिन्धु इण्टरनेशनल, काठमाण्डौ	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२२.	सोनाम ट्रेडर्स	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२३.	अम्बे इन्जिनियरिङ	तातोपानी भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२४.	उषा इम्पेक्स	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	उक्त फर्मले पैठारी गरेको सामानको पैठारी श्रोत नदेखिएकोले रु. ६३,७७५।- सामानहरू कब्जामा लिई सो को धरौटी लिई चोरी पैठारी अन्तर्गत कारवाही टुंगो लगाउन त्रि. वि. भन्सार कार्यालयमा पठाइएको ।
२५.	दीपक कुमार प्रकाश कुमार समेत	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२६.	जे.पी. इम्पोरियम	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२७.	ए.डी. ट्रेड लिंक	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२८.	कम्प्याक्ट ट्रेडर्स प्रा.लि., काठमाण्डौ	मेची भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
२९.	जि.आर नेपाल ट्रेडर्स काठमाण्डौ समेत	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
३०.	अनिशा भगवती ट्रेड लिंक, जनकपुर	जनकपुर भन्सार कार्यालय	उक्त फर्मले आन्तरिक ओसार पसार गरेको सिलसिलामा सामानको स्टक, विल विजक तथा पैठारी श्रोत सम्बन्धमा छानवीन गर्दा भन्सार नतिरी सामान पैठारी गरेको देखिएकोले सामानको मूल्य र जरिवाना समेत गरी रु. ५,७३,६१५।- धरौटी लिई भन्सार ऐन अनुसार कारवाही टुंगो लगाउन त्रि.वि. भन्सार कार्यालयमा पठाइएको ।
३१.	ए.डी. ट्रेड लिंक	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
३२.	जिरा इण्टरप्राइजेज, काठमाण्डौ	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।

सि.नं.	फर्मको नाम	सामान जांचपास गर्ने भन्सार विन्दु	छानवीनको नतिजा
३३.	विनायक वस्त्रालय, श्री गणेशजी समेत	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
३४.	मगर ट्रेडर्स, धनगढी	कैलाली भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
३५.	पुष्पाञ्जली विजिनेश हाउस,	गौर भन्सार कार्यालय	गौर भन्सारबाट जांचपास भै आएका सामानको मूल्यांकन न्यून देखिएकोले मूल्यांकन पुनरावलोकन गराई रु. ३,२१,१९५।६० भन्सार महसुल असुल उपर गराइएको ।
३६.	न्यू राई इण्टरप्राइजेज, जि.एन. इण्टरप्राइजेज, तातोपानी	तातोपानी भन्सार कार्यालय	तातोपानी भन्सार कार्यालयबाट जांचपास भै आएका उक्त फर्महरूको नाउंमा पैठारी भै आएको सामानहरू भन्सार प्रज्ञापन पत्रसंग भिडाउंदा घोषणा नै नभएका र घोषणा भए भन्दा बढी अन्दाजी मूल्य रु. १,७७,१६०।५० बराबरका सामानहरू कब्जामा लिई उक्त सामानको विगो र जरिवाना समेत रु. २,२२,१६०।५० धरौटी लिई कारवाही भैरहेको ।
३७.	गणपतराय हनुमान प्रसाद, काठमाण्डौं	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालयबाट जांचपास भै उक्त फर्मको नाउंमा पैठारी भएका सामान प्रज्ञापन पत्रसंग भिडाउंदा सामानको विवरण फरक परेकोले सामान कब्जामा लिई सो को विगो र जरिवाना वापत जम्मा रु. ३,०१,०२९।- धरौटी लिई छानवीन भैरहेको ।
३८.	नारायण दास श्री निवास, काठमाण्डौं	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
३९.	जिरा इण्टरप्राइजेज, काठमाण्डौं	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
४०.	गणेश दास एण्ड सन्स, काठमाण्डौं	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।
४१.	विनित इण्टरप्राइजेज, काठमाण्डौं	वीरगञ्ज भन्सार कार्यालय	प्रज्ञापन पत्रमा घोषणा भए बमोजिम सामान भिडेकोले छानवीन गरी छाडिएको ।

४.५ विदेशी विनिमय सम्बन्धी कारवाहीको विवरण :

आर्थिक वर्ष २०५१।६० को विदेशी विनिमय ओसार पसार सम्बन्धी मुद्दाहरूको विवरण

१. अधिल्लो वर्षबाट जिम्मेवारी सरी आएको - ९
२. आ.व. २०५१।६० मा पेश हुन आएका मुद्दा - २०
  - क) अदालतमा मुद्दा दायर भएको - ७
  - ख) मुद्दा नचल्ने निर्णय भएको - ३
  - ग) मुद्दा चलाउन अनुमतिको लागि लेखि गएको - ७
  - घ) अनुसन्धानको क्रममा रहको - १२

४.५.१. पक्राउ भएका विदेशी मुद्राको विवरण :

क्र.सं.	विदेशी विनिमय	आ.व. ०५८०५९ को जिम्मेवारी सरी आएको	आ.व. ०५९१६० मा पक्राउ गरेका	आ.व. ०५९१६० सम्मको जम्मा	आ.व. ०५९१६० मा मुद्दा दायर गरिएको	आ.व. ०५९१६० मा मुद्दा नचल्ले निर्णय भएको	आ.व. ०५९१६० सम्ममा अनुसन्धान भैरहेको
१	भा.रु.	२४३४००००	२३५३०००	२६६९३०००	१७८९०५००	१४०४५००	७३९८०००
२	अमेरिकी डलर	३९४६	११७१०४५	११७४९९१	१०१६२९४	२२०	१५८४७७
३	यूरो		३५७५५	३५७५५	३३५५३		२२०२
४	जापानी येन	७००००	२०५००००	२१२००००	२१२००००		०
५	श्रीलंका रुपी	१४७		१४७			१४७
६	साउदी रियाल	१	२२६००	२२६०१	२२६०१		०
७	इरानी दिनार	१००००		१००००	१००००		०
८	क्यानेडियन डलर		२००००	२००००	२००००		०
९	स्वीस फ्रैंक		५०००	५०००	५०००		०
१०	कतार रियाल		१	१			१
११	चिनीया युआन		५२४०२	५२४०२			५२४०२
१२	हङ्कङ		२०८००	२०८००	२०२००	६००	०
१३	अन्य	२०००		२०००	२००		१८००
विगो (रु.मा)				१२,५४,८१,५३२	९,७७,५९,१०५	-	-

४.५.२. आ.व. ०५९१६० मा पेश हुन आएका मुद्दाका विवरण :

क्र.सं.	व्यक्ति वा संस्थाको नाम	विगो विदेशी मुद्रा	कारवाही नतिजा
१.	दिनेश अग्रवाल, मंगल शर्मा समेत	भा.रु. ४,०००-	जि.प्र. का हनुमानढोकाबाट पेश भई अनुसन्धान पश्चात मुद्दा दायर गरिएको ।
२.	मोहन कुमार अग्रवाल समेत	यु.एस. डलर ४१३,२००- भा.रु. ११,९७,५००- यूरो ११०१- जापानी यान ५०,०००-	त्रि.वि. सुरक्षा प्रहरी गार्ड कार्यालयले पक्राउ गरी यस विभागमा पेश भई मुद्दा दायर गरिएको ।
३.	इन्साफ मुसलमान	भा.रु. १,०००-	जि.प्र.का. रुपन्देहीले पक्राउ गरी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।

क्र.सं.	व्यक्ति वा संस्थाको नाम	विगो विदेशी मुद्रा	कारवाही नतिजा
४.	कन्या राशी गुरुङ	यु.एस. डलर ५५,२००।-	उपत्यका अपराध अनुसन्धान शाखाले पक्राउ गरी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धान पश्चात मुद्दा दायर भएको ।
५.	दावा लामा	चाइनिज युयान ५,०००।-	जि.प्र.का. रुपन्देहीले पक्राउ गरी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
६.	टासी छिन्चु गुरुङ	चाइनिज युयान ४७,४००।-	जि.प्र.का. कास्कीले पक्राउ गरी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
७.	शरदकान्त अधिकारी	यु.एस. डलर १५,०००।-	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट कारवाहीको लागि प्रेशित भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
८.	बल्लु भन्ने नरेश कुमार शर्मा	भा.रु ९,४०,०००।	मध्यमाञ्चल इकाई कार्यालय पथलैयाबाट पक्राउ गरी अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
९.	जोन अरनोक हग	हङकङ डलर २०,२००।- युरो ३१,५००।- जापानी यान २०,००,०००।- साउदी रियाल ३२,६००।- क्यानेडियन डलर २०,०००।- अमेरिकन ट्राभलर चेक ११,३००।- अमेरिकी सिटी बैंक चेक १,८५०।- यु.एस. मास्टर कार्ड २५०।- यु.एस. डलर ४९४३०५।- बैंक चेक(यु.एस. डलर)२९,६४७।- बैंक चेक (युरो) १,९२५।- यु.एस.डलर बैंक ड्राफ्ट ९,४६६।- स्वीस फ्र्यांक ५,०००।-	त्रि.वि. सुरक्षा प्रहरी गार्ड कार्यालयबाट पक्राउ गरी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धान पश्चात मुद्दा दायर भएको ।
१०.	अक्कल बहादुर पोडे	यु.एस. डलर २।- चिनिया युयान १।-	गृह मन्त्रालय लागू औषधी नियन्त्रण इकाई कार्यालयबाट पक्राउ भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
११.	दावा भूटिया	यु.एस. डलर ७,३६६।-	जि.प्र.का. भापाबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
१२.	राम बहादुर बुढाथोकी समेत	यु.एस. डलर १।- भा.रु. ५००।- कतारी रियाल १।-	जि.प्र.का. काठमाण्डौबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
१३.	रामाज्ञा प्रसाद चतुर्वेदी	-	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट विदेशमा खाता रहेका सम्बन्धमा कारवाही गर्न लेखी आएकोमा अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
१४.	रामचन्द्र दास	यु.एस. डलर १४,१५८।-	जि.प्र.का. ललितपुरबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
१५.	समसूल अन्सारी	यु.एस. डलर १,२००।-	जि.प्र.का. धनुषाबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
१६.	विजय लामा	यु.एस. डलर १००।-	जि.प्र.का. ललितपुरबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।

१७.	अलेक्जेण्डर वोरिश	यु.एस. डलर ८७,०००।-	त्रि.वि.सु.प्रहरी गार्ड कार्यालयबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको । (हाल मुद्दा दायर भइसकेको)
-----	-------------------	---------------------	--

क्र.सं.	व्यक्ति वा संस्थाको नाम	विगो विदेशी मुद्रा	कारवाही नतिजा
१८.	जितेन्द्र श्रेष्ठ	यु.एस. डलर ८,०००।-	जि.प्र.का. हनुमानढोकारबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
१९.	सिनाजान	यु.एस. डलर २५,०००।- यूरो २,२२०।-	त्रि.वि.सु.प्रहरी गार्ड कार्यालयबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।
२०.	विकास नैयर	भा.रु. २,००,०००।-	त्रि.वि.सु.प्रहरी गार्ड कार्यालयबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।

४.५.३. आ.व. ०५१।६० मा अधिल्लो आ.व.बाट जिम्मेवारी सरेका मुद्दाका विवरण :

क्र.सं.	व्यक्ति वा संस्थाको नाम	विगो	कारवाही नतिजा
१.	वसन्त बहादुर मानन्धर	भा.रु. ८४९९०००।-	त्रि.वि.सु.प्रहरी गार्ड कार्यालयबाट अवैध विदेशी मुद्रा पक्राउ परी मुद्दा दायर भएको ।
२.	लोकेश कुमार शर्मा	भा.रु. ६२,४६,५००।-	त्रि.वि.सु.प्रहरी गार्ड कार्यालयबाट अवैध विदेशी मुद्रा पक्राउ परी मुद्दा दायर गर्ने अवस्था रहेको ।
३.	राम भरोस प्रसाद यादव	भा.रु. १४,००,०००।-	त्रि.वि.सु.प्रहरी गार्ड कार्यालयबाट पक्राउ परी यस विभागमा पेश भएकोमा जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयबाट मुद्दा नचलाउने निर्णय भएको ।
४.	माधव रानाभाट	यु.एस. डलर २,६२०।-	उपत्यका प्रहरी कार्यालयबाट रानीपोखरीबाट रकम मात्र प्राप्त भई अनुसन्धानमा रहेको ।
५.	तासी छिरिङ शेर्पा	-	अवैध विदेशी मुद्राको कारोवारमा कारवाहीमा परेका मधुसुदन अर्यालद्वारा वयानको क्रममा पोलिएको ।
६.	भुवन प्रसाद वाग्ले	भा.रु. ८१,९०,०००।-	विशेष प्रहरी विभागबाट अवैध विदेशी मुद्रा पक्राउ गरी मुद्दा दायर समेत भईसकेको ।
७.	श्याम वास्तोला	हडकड डलर ६००।-	राजस्व अनुसन्धान विभागको टोलीबाट पक्राउ परी अनुसन्धान पश्चात मुद्दा नचलाउने निर्णय भएको ।
८.	अलि हजुरु समेत	यु.एस. डलर २२०।- जापानी यान ७०,०००।- श्रीलंकन रुपी १४७।- सउदी रियाल १।- नखुलेको २००।- इरानी दिनार १०,०००।-	जि.प्र.का. काठमाण्डौबाट विदेशी मुद्राको अवैध कारोवारमा पक्राउ परी मुद्दा दायर समेत भईसकेको ।
९.	रामचन्द्र त्वादि	यु.एस. डलर २२०।- भा.रु. ४,५००।-	आन्तरिक राजस्व विभागबाट पेश भई अनुसन्धान पश्चात रकम फिर्ता दिइएको ।

४.६ प्रतित पत्र तर्फ :

४.६.१ प्रतित पत्र खोली सामान आयात नगरी विदेशी मुद्रा अपचलन गरेको सम्बन्धमा भएको कारवाहीको विवरण :

क) मुद्दा दायर भएको :

- १) अदालतमा मुद्दा दायर भएको फर्म १४ वटा
- २) अपचलन भएको विदेशी मुद्रा (यु.एस. डलर) ५४४५८०३।
३. कायम भएको विगो ने.रु. २९१०८१०२८।

ख) अनुसन्धानको क्रममा रहेको :

- १) अनुसन्धानको क्रममा रहेको फर्म ११ वटा
- २) अनुसन्धानको क्रममा रहेको विदेशी मुद्रा (USD) ६७४८५८०।

४.६.२ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट प्रतितपत्रको माध्यमबाट विदेशी विनिमय अपचलन कार्यमा संलग्न रहेका वाणिज्य बैंकहरूका कर्मचारीहरूको सम्बन्धमा प्रारम्भिक छानवीन गर्न लेखी आए बमोजिम छानवीन गरी प्रारम्भिक प्रतिवेदान पेश गरिएको विवरण :

- १) फर्म संख्या ११ वटा
- २) प्रतित पत्र संख्या २० वटा
- ३) विगो रु. २२८३६६३२०।
- ४) वयान लिइएको कर्मचारी संख्या ३२ जना

४.६.३. प्रतित पत्रबाट विदेशी मुद्रा अपचलन सम्बन्धी मुद्दा दायर गरेको विवरण :

क्र. सं.	व्यक्ति वा संस्थाको नाम	विगो (यु.एस. डलर)	कसुरको व्यहोरा
१.	अप्सरा ट्रेड कन्सर्न	७२००५०।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
२.	सुमेखा इन्टर प्राइजेज	४८४६००।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
३.	न्यू वारा इन्टरप्राइजेज	७०५६००।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
४.	वोयल्सन ट्रेड कन्सर्न	४३४०००।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
५.	सिंहदेवी इन्टरप्राइजेज	४८७७५०।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
६.	मिना एण्ड सुशिला इन्टरप्राइजेज	२७६८००।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
७.	गोपी कृष्ण इन्टरप्राइजेज	६१००००।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
८.	न्यू सपिड इन्टरप्राइजेज	१२९५४३।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
९.	मुण्डा इम्पेक्स	१९८७५०।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
१०.	शालुका ट्रेड कन्सर्न	४८०२६०।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
११.	सनम एण्ड सलमा ट्रेडर्स	९७२००।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।
१२.	बि.आर. ओभरसिज	७०२२००।	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको सिफारिस अनुसार अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर ।

१३.	हुलास वायर प्रा.लि.	७८००३	प्रति पत्रमा उल्लेख भन्दा विपरित सामान आयात गरेकोमा अनुसन्धान पश्चात मुद्दा दायर गरिएको ।
१४.	एभरेष्ट वायर	४५०४७	प्रति पत्रमा उल्लेख भन्दा विपरित सामान आयात गरेकोमा अनुसन्धान पश्चात मुद्दा दायर गरिएको ।

४.७ चोरी पैठारीका सवारी साधन तर्फ :

यस आ.व.मा चोरी पैठारी गरी राजस्व छलि भित्र्याइएका सवारी साधनहरूको अनुसन्धात तहकीकात गरिएको विवरण :

अनुसन्धान तहकीकात गरिएको सवारी साधनको संख्या	११
अनुसन्धान तहकीकात पश्चात जफत गरिएको संख्या	३
चेक जांच गर्दा ठिक देखिएकोले फिर्ता गरिएको संख्या	३
अनुसन्धानको क्रममा रहेको संख्या	५

४.८ अन्तरक्रिया

यस आ.व. मा मू.अ.क. तथा आयकरको दायरामा नआएका व्यवसायीहरूलाई उत्प्रेरित गर्न देहाय बमोजिमका व्यवसायी संघहरूसंग अन्तर्क्रिया गरी करको दायरामा ल्याउन प्रयत्नशील रहेको

- (१) हार्डवेयर एशोसियन
- (२) स्टेशनरी व्यवसायी संघ
- (३) विशाल बजारको व्यवस्थापन
- (४) खुद्रा किराना व्यापार संघ
- (५) आर. वि. कम्प्लेक्स व्यवस्थापन

साथै, निकासी गरी परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी नल्याएका तयार पोशाक उद्योगको संख्या बढी देखिएकोले नेपाल तयारी पोशाक संघका पदाधिकारीसंग अन्तरक्रिया गरी भुक्तानी ल्याउन लगाउन जोड दिइएको ।

४.९ यस विभाग अन्तर्गतका इकाई कार्यालयहरूको कार्य प्रगति विवरण :

क. पूर्वाञ्चल इकाई कार्यालय, इटहरी		
भन्सार तर्फ :		
१.	एभरेष्ट वायर इण्डष्ट्रिज, काठमाण्डौको प्रजापन पत्रमा घोषित सामान नभिकेकोले विभागमा लेखि पठाएको मूल्य ३५३९७००।	रु. ३५३९७००।००
२.	वेवारिसे सुर्ति, विराटनगर भन्सार कार्यालयमा दाखिला गर्न पठाएको ।	रु. ५०००।००
३.	प्रिया इन्टरनेशनल र तेजकरण संजयकुमार एण्ड सन्सको गोदाम जांच गर्दा आयात प्रमाण भन्दा बढी मौज्जात	रु. २००४७।००
४.	सुनसरी, सप्तरी र सिराहा भन्सार नाकाहरूमा भारतिय चिनी तथा मल चोरी पैठारी भैरहेको नियन्त्रण गर्न गस्ती परिचालन	
५.	भारतीय सीमा नाकाहरूमा गस्ती	७५ पटक
६.	कार्यक्षेत्र अन्तर्गत पर्ने विभिन्न राजमार्गहरूमा गस्ती	
आयकर तथा मु.अ.कर तर्फ		

१	आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको अनुरोधमा यस कार्यालयको सक्रिय सहयोगले राजस्व असुली	रु. १८१०६३६१००
२	राजस्व छलेको सम्बन्धमा परेको उजुरी छानवीन गरी कारवाहीको लागि सिफारिस : क. श्री शारदा अगरवत्ति उद्योग विराटनगर । ख. योगेश ट्रेड सेन्टर ग. दिपक लिड अक्साइड उद्योग घ. हिमाल सोप एण्ड के.ई. विराटनगर	
३.	आन्तरिक राजस्व कार्यालय विराटनगरको अनुरोधमा बक्यौता कर असुलीको लागि सामान ओसार पसारमा रोक्का राखे पछि नेपाल ट्रेडिङ ई. प्रा.लि.बाट कर दाखिला	रु. २५००००१००
४.	विजक जारी नभएको, चलानी नभएको, मु.अ.कर उल्लेख नभएका फर्म तथा कम्पनीहरूलाई आवश्यक कारवाहीको लागि लेखि पठाएको : क. साल्ट ट्रेडिङ विराटनगर । ख. सुमी डिस्टलरी प्रा.लि., नवलपरासी ग. मनिष ट्रेड, धरान घ. न्यू निशा ट्रेडर्स विराटनगर ङ. बूटवल सिमेन्ट उद्योग, नवलपरासी च. नेशनल ट्रेडिङ लि. छ. कर्मोटेड सेन्टर, जनकपुर ज. भिजन ट्रेडिङ प्रा. लि., काठमाण्डौ झ. कमल ट्रेडर्स विरगञ्ज ञ. अन्नपूर्ण जुत्ता चप्पल उद्योग ट. रवि ट्रेडर्स विराटनगर	
५.	राजस्व छलेको सम्बन्धमा कारवाही गरी जरिवाना गरिएको क. कुवाडी देवी टि स्टेट र मित्तल टि स्टेट ख. डिभिज ट्रेडिङ प्रा. काठमाण्डौ ग. बुद्धकरण टि प्याकेजिङ र बुद्धकरण एण्ड सन्स घ. सिद्धार्थ निर्माण सेवा ङ. मालवाहक ट्रक	रु. २९५९०११०० रु. १५०००१०० रु. ९३८३९१६२ रु. ५७५५०१०० रु. ५०००१००
६.	विविध क. पुरानो वेरुजु असुली र सम्परिक्षण ख. चेकपोष्टबाट संकलित छाया प्रति प्रशोधन गरी आन्तरिक राजस्व विभाग र कार्यालयहरूमा पठाइएको ग. राजस्व न्यायाधिकरण तर्फ पुनरावेदन परेका मुद्दा फछ्यौट घ. खुद्रा तथा भन्सारबाट छुटेका मालवाहक सवारी चेकजांच ङ. भारतिय सीमा नाकामा गस्ती च. विभिन्न राजमार्गहरूमा गस्ती छ. वन पैदावर ओसार पसार गरेको ना.१ख ३९५४ र ना२ख ४०५७ नं. को ट्रक ढांटमा रोकि जि.व.का. सुनसरीका रेन्जर समेत रही उक्त ट्रकहरू चेकजांच गर्दा जि.व.का. उदयपुरको इजाजत पत्रानुसारकै वन पैदावार भएको भनी प्रतिवेदन प्राप्त हुन आएकोले उक्त ट्रक छाडिएको ।	रु. १२८२११३० २००५०० प्रति १२० थान ४५ वटा ७५ पटक ६३ पटक

ख. मध्यमाञ्चल इकाई कार्यालय, पथलैया, वारा		
भन्सार तर्फ :		
१	अवैध पैठारी गरेको देखिएका सामानको लिलाम	रु. २३७६३८६।००
२	अवैध चोरी पैठारी नियन्त्रणको लागि खान तलासी गरी अनुसन्धान जारी रहेको	रु. २७७९९६८।००
३	वेवारिसे सामान वरामद गरी हकदावीको सूचना प्रकाशन	रु. ६७९२०।००
४	राजस्व छलिल्याएका सवारी साधनहरू जफत ३ थान	रु. ५८००००।००
आयकर तर्फ :		
१	वील विजक नभएको, दर्ता नभएको नक्कली विजक प्रयोग गरेको फर्महरूलाई कारवाहीको लागि आन्तरिक कर कार्यालयमा सिफारिस	रु. ११६०६०।००
२	वील भन्दा वढी सामान पठाएको धरौटी लिई कारवाही गरी जरिवानाको लागि लेखिपठाएको	रु. १३०९९४।००
३	मु.अ.करमा दर्ता नभई मु.अ.कर लिएकोमा जरिवाना	रु. २५०००।००
४	पानमा दर्ता नभई कारोवार संचालन गरेकोमा कारवाहीको लागि आ.रा.का. मा लेखिपठाएको	रु. ८७०४३७।००
५	विभिन्न ईट्टा उद्योगहरूबाट असुल हुनु पर्ने अन्तःशुल्क असुलीमा सहयोग	रु. रु.१८०००००।००
६	अनुज्ञापत्र वेगर संचालन गरेको सुर्ति उद्योगलाई जरिवाना र कैदको लागि लेखि पठाएको	रु. ९५००।००
७.	पानमा दर्ता नभएको फर्मलाई हाजिर गराउने, बक्यौता राजस्व असुलीमा सहयोग पुऱ्याएको	
अन्य :		
१.	विभिन्न औधोगिक तथा व्यापारिक फर्ममाथी राज्यले असुली सम्बन्धी अनुसन्धान कार्य भैरहेको	
२.	अवैध चोरी पैठारीको नियन्त्रणको लागि आर्थिक कारोवारको हिसावले महत्वपूर्ण क्षेत्र तथा बजारको अनुगमन, सीमा तथा राजमार्ग गस्ती सम्बन्धी काम भएको ।	
३.	शंकास्पद मालवाहक गाडीको भौतिकरूपमा परिक्षण गर्ने गरिएको	
ग. पश्चिमाञ्चल इकाई कार्यालय, बुटवल:		
१.	चोरी निकासी तथा पैठारी	<ul style="list-style-type: none"> ■ भैरहवा र कृष्णनगर भन्सारबाट छुटेका १४५ वटा कन्साइनमेन्ट परिक्षण गरिएको । ■ चोरी पैठारी भएका सामान अन्दाजी मूल्य रु. १२,८८,५२५। वरावरका पक्राउ गरी भन्सार दाखिला गरिएको ।
२.	अवैध सामान ओसार पसार नियन्त्रण	<ul style="list-style-type: none"> ■ चेकपोष्टमा कर्मचारी खटाई २४ सै घण्टा गर्ने गरिएको छ । ■ प्रत्येक दिन गस्ती खटाई चेकजांच गर्ने काम नियमित भैरहेको र अनियमित विल विजक जारी गर्ने विक्रेतालाई जरिवाना दाखिला गराई छाडिएको १९ वटा
३.	अवैध गाडी नियन्त्रण	<ul style="list-style-type: none"> ■ शंकास्पद सवारी साधनहरू चेकजांच गर्दा नियमितदेखि छोडिएको संख्या ५

४.	आन्तरिक राजस्व चुहावट नियन्त्रण	<ul style="list-style-type: none"> ■ अन्तःशुल्क, मु.अ.क. र आयकर छल्ने ७ वटा व्यापारिक फर्मलाई कारवाहीको लागि आ.रा.का. पठाइएको र अ.शु. एवं मु.अ.क. वापत रु. २०७१५५।- असुली गराइएको विभिन्न व्यक्ति र फर्महरूलाई करको दायरामा ल्याइएको ३५ वटा ■ संकलित विल विजकको फोटोकपी ४,८५,००० थान सम्बन्धित आ.रा.का. मा पठाइएको ■ दर्ता नगरि कारोवार गर्ने करदाता सम्बन्धित आ.रा.का. दर्ताको लागि पठाइएको संख्या ११
५.	गस्ती परिचालन	<ul style="list-style-type: none"> ■ राजमार्ग गस्ती ११५ पटक । ■ सिमा गस्ती ६० पटक । ■ छड्के परिक्षण २५ वटा मालवाहक ट्रकहरू । ■ ट्रान्सपोर्टका सवारी साधनहरू २५ वटाको सामान जांच गरिएको ।
घ. मध्यपश्चिमाञ्चल तथा सुदूर इकाई कार्यालय, कोहलपुर :		
भन्सार तर्फ		
१.	प्रत्येक महिना ५ वटाका दरले कन्साइनमेन्ट परिक्षण ६० पटक	
२.	प्रत्येक महिना २ वस्तुको भन्सार मूल्यांकन तुलना २४ पटक	
३.	भारतीय नम्बर प्लेटका २० थान गाडी परिक्षण	
४.	अवैध सामान ओसार पसार नियन्त्रणको सिलसिलामा विभिन्न प्रकृतिका ४०२३६२ वरावरको सामान पक्राउ गरी भन्सार कार्यालय वुभाएको ।	
मु.अ.कर तथा राजस्व चुहावट नियन्त्रण तर्फ		
१.	प्रत्येक महिना ३ वटा फर्मको दरको जम्मा ३१ वटा फर्मको अध्ययन गरेको ।	
२.	कर छलि विक्री वितरण भैरहेका विभिन्न सामानहरू पक्राउ गरी आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा वुभाइएको	रु. २३५६७०५।००
३.	अवैध मदीरा नियन्त्रणको सिलसिलामा घरपालुवा मदीरा १०० लि., अर्ध तयारी कच्चा पदार्थ १००० लिटर, प्लास्टीकका घ्याम्पा १९ थान आ.रा. का. दाडमा वुभाएको	
आयकर तर्फ		
१.	मासिक २ वटा फर्मको दरले अध्ययन भएको ।	
२.	मासिक ५ वटाका दरले आयकर दर्ता भए/नभएको अध्ययन ।	
३.	२५,००० भन्दा नाघेका विलहरू अध्ययन गर्ने गरिएको ।	
४.	एउटै फर्मको पटक पटक गरी १ लाख भन्दा बढी हुन जाने वीलहरू हेर्ने गरिएको ।	
५.	मन्त्रालयको केन्द्रिय अनुगमन इकाईबाट प्राप्त पत्रको कार्यान्वयन गरी पठाएको ।	

खण्ड ५

राजस्व चुहावट नियन्त्रण कार्यमा विभागको प्रभावकारितामा वृद्धि गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने क्षेत्रहरू

५.१. सूचना आदान प्रदान :

(क) चोरी पैठारीले भन्सार राजस्व संकलनलाई प्रत्यक्ष असर पारिरहेको हुन्छ । कुन कुन माल वा वस्तुबाट के कति राजस्व असुल भएको थियो र हाल कति भैरहेको छ, पैठारी परिमाणमा घटवढ भएको अवस्थाको स्पष्ट जानकारी भन्सार प्रशासनमा हुनु पर्दछ र त्यस्तो सूचनाबाट पैठारीमा कमी आएको तर बजार आपूर्तिमा कुनै असर नपरेको पाइएमा त्यसले चोरी पैठारीबाट आपूर्ति भएको स्पष्ट संकेत गर्दछ । यस्तो विषयमा भन्सार प्रशासनले यस विभागलाई सूचना दिने गरेमा चुहावट नियन्त्रणमा प्रभावकारिता वृद्धि गर्न विभाग सक्रिय हुनै पर्ने वातावरण तयार गर्दछ ।

(ख) स्थायी लेखा नम्बर दर्ता तथा मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ताको अध्यावधिक विवरण मासिक रूपमा आन्तरिक राजस्व विभागबाट यस विभागले प्राप्त गर्न सकेमा आन्तरिक ओसार पसारको कारोवारलाई करदाता पिच्छेको विवरण (Profile) तयार गर्न सजिलो हुने, कर चुहावटका सम्बन्धमा सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयबाट विवरण प्राप्त गर्न लाग्ने समय वचत भै तत्काल अनुसन्धान गर्न सक्ने वातावरण तयार हुने स्पष्ट छ । आन्तरिक राजस्व विभागबाट करदाताको नाम र दर्ता नम्बर भएको विवरण प्रतिवेदन वर्षको मध्यतिर प्राप्त गरेको छ । मासिक रूपमा थप कर दर्ता विवरण र वार्षिक रूपमा अध्यावधिक कर दर्ताको विवरण प्राप्त गर्न आन्तरिक राजस्व विभागसंग समन्वय राखिएकोले विवरण निरन्तर प्राप्त हुने विषयमा यो विभाग विश्वस्त छ ।

साथै, समयमा कर नबुझाउने, कर बुझाउन अटेर गर्ने करदातालाई कर तिर्न बुझाउन लगाउने कार्यमा आवश्यक सहयोग दिन विभाग तयार रहेको तथ्य यस विभागको कार्य योजनाले पनि स्पष्ट गरेको छ र अनुरोध भएको अवस्थामा यो विभागले यथोचित प्रयास गरेको उल्लेख गर्न प्रासंगिक हुनेछ ।

५.२. आकस्मिक चेकजांचमा वृद्धि :

राजस्व छलेर नाफा वढाउने, जानी नजानी कर्मचारीको संलग्नतामा अवैध क्रियाकलाप गरी राजस्व छल्ले व्यवसायीको मनोवृत्तिमा अंकुश लगाउन तथा कर्मचारीलाई वढी संवेदनशील भै कार्य गर्न उत्प्रेरित गर्ने एउटा सशक्त उपाय भन्सार जांचपास भै आएका सामानको आकस्मिक चेक जांच गर्ने, कर निर्धारणको फाइल अध्ययन गर्ने हो भन्ने धारणा यस विभागको छ । विभागको यो कार्यको सकारात्मक पक्षलाई सम्वद्ध पक्षले आत्मसात नगर्दा विभागको सांगठनिक कानूनी दायित्वको निर्वाहमा संलग्न कर्मचारी एवं विभागको नेतृत्व पक्षले समेत कठोर आलोचना सहनु परेको छ ।

राजस्व असुलीमा वृद्धि ल्याउन कर प्रशासन तथा भन्सार प्रशासनको उद्देश्य प्राप्तीमा यो विभागको कार्य नियन्त्रणमुखी भएपनि सहयोगात्मक छ भन्ने सन्देश दिन विभाग प्रयत्नरत छ ।

व्यवसायी एवं भन्सार कर्मचारीलाई सही कार्य गर्न उत्प्रेरित गरी राख्न, खराब काम गर्न हतोत्साही बनाउन अर्थ मन्त्रालय, भन्सार विभाग, आन्तरिक राजस्व विभाग र यो विभागको संयुक्त टोली (Flying squad) बनाई अनुगमन गर्न उपर्युक्त हुने पनि यो विभागको धारणा छ ।

५.३. पुरस्कार व्यवस्थालाई सापेक्ष बनाउने :

राजस्व चुहावट नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाउने एउटा सशक्त माध्यम सुराकीलाई दिइने पुरस्कारको आकर्षण हो तर विडम्बना हाम्रो सुराकी पुरस्कार व्यवस्था एवं प्रक्रिया यति जटिल छ कि एक पटक सुराकी दिएको व्यक्ति पछि फर्केर आउनै मान्दैनन् । सुराकीको आधारमा पक्राउ गरेका सामान श्री ५ को सरकारले प्रयोग गरेमा सुराकीले कमिशन नपाउने अवस्था एउटा ज्वलन्त उदाहरण हो । पक्राउ गरेको सामान लिलाम गरी आएको रकमबाट मात्र पुरस्कार दिन सक्ने कानूनी व्यवस्थालाई राजस्व छल्ने व्यक्तिले तत्कालै पुरस्कृत गरी सुराकीको सेवा पाउनबाट वञ्चित हुनु पर्ने अवस्थाले विभागलाई कठोर चूनाति दिइरहेको छ । यस्तो स्थितिबाट उम्कन सक्ने वातावरण तयार गर्न विभागले प्रयास थाल्नु परेको छ ।

राजस्व चुहावट जुनसुकै क्षेत्रमा भएपनि अपराधै हो । यसको नियन्त्रणमा प्रभावकारिता ल्याउन पुरस्कार सम्बन्धी गरिएको व्यवस्था ऐन पिच्छे फरक छ (अनुसूची - ७) । यसमा एकरूपता ल्याउने तथा सुराकी एवं पुरस्कार प्रतिशतमा वृद्धि गर्दा पर्ने सकारात्मक पक्षलाई मध्यनजर राखी सुधार गर्न खांचो देखिएको छ ।

५.४. कर्मचारीको मनोबल उच्च पार्ने :

विभागलाई प्रभावकारी बनाउने भनि कागजमा जे जति राम्रा कुरा कोरे पनि त्यसलाई कार्यान्वयन गर्ने शक्ति भनेको कर्मचारी वर्ग नै हो । विभागको काम कानूनतः छुट्टो प्रकृतिको भएकोले एक त यस विभागमा कर्मचारी पदस्थापन भै आउनै इच्छा गर्दैनन् भने पदस्थापन भै आएका कर्मचारीलाई काम अनुरूप सुविधा एवं सुरक्षा प्रदान गरी क्षमता अनुसार काम लिन नसकेको तथ्य छ । भन्सार तर्फ चोरी निकासी पैठारीका सामान पक्रन संलग्न कर्मचारीले पुरस्कार पाउन सक्ने व्यवस्था छ भने यस विभागले त्यसरी पुरस्कृत गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था छैन । गस्तीमा जाने, छापा मार्न जाने, कानूनी प्रक्रिया पुरा गर्न राती अवेरसम्म काम गर्ने जनशक्तिलाई कुनै प्रकारको सुविधा दिने प्रावधान छैन । कर्मचारी दक्षता अभिवृद्धि गर्न स्वदेशी वा विदेशी तालिमको अवसर यस विभागका कर्मचारीले विगत केही वर्षदेखि पाएकै छैन । यस परिप्रेक्ष्यमा कर्मचारीको मनोबल उच्च पार्ने वातावरण तयार गर्न यो विभागले गरेका प्रयास सफल हुने आशा राख्नु स्वाभाविक छ ।

५.५. कानून सुधार :

१. कानूनी सिद्धान्त अनुसार अनुसन्धान गर्ने निकायले न्यायीक कार्य जस्तै जरिवाना तोक्ने, कैद गर्ने अधिकार पाउनु हुँदैन । यो विभाग पनि अनुसन्धान गर्ने निकाय भएकोले यसलाई राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ ले जरिवाना तोक्ने, कैद गर्ने निर्णय लिन सक्ने अन्तिम अधिकार दिएको छैन । तर व्यवहारमा यो विभाग राजस्व चुहावट हुन नदिने नियन्त्रणमूलक निकाय भएकोले यसको शक्ति भनेकै थुनछेक गर्ने, जरिवाना गर्ने आदि हुन । कानूनको उल्लंघन भैरहेको छ भनेर करदाता स्वयं पनि यो कुरा स्वीकार गर्दछ भने अनुसन्धान मात्र गर्ने भनी त्यसता प्रत्येक विषय जिल्ला अदालत समक्ष पुर्याउंदा एक त अदालतमा मुद्दाको चाप अत्यधिक हुनुका साथै वढी समय लाग्न जाने हुन्छ भने यसले श्री ५ को सरकारलाई पनि अनावश्यक खर्च एवं कार्यबोझ वृद्धि गर्दछ । यस्तो स्थितिबाट मुक्ति दिलाउन सिमित अर्ध न्यायीक अधिकार यो विभागलाई दिन मनासिव हुने देखिन्छ । उदाहरणको लागि, स्थायी लेखा नम्बर वा मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ता नगरी कारोवार गरेको कुरा यो विभागले राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्ने क्रममा बजार अनुगमन गर्दा फेला पाउयो भने (त्यस्तो संख्या हजारौं भएको अनुमान छ) विभागसंग कर दर्ता गर्न अनुरोध गर्ने वाहेक अन्य विकल्प छैन । (आयकर ऐन, २०५८ मा पनि दर्ता नगरे जरिवाना हुन सक्ने वा

कारोवार रोक्का गर्न सक्ने प्रावधान छैन) एकातिर श्री ५ को सरकारको नीति गरेको दायरा फराकिलो पार्ने भन्ने छ भने अर्को तिर गरेको दायरा भित्र ल्याउने वाध्यात्मक संयन्त्र ज्यादै फितलो छ ।

२. राजस्व अनुसन्धान विभागलाई सुदृढ बनाउन हाल भैरहेका कानूनहरूमा परिमार्जन गर्नुपर्ने हुन्छ । चोरी निकासी पैठारी सम्बन्धमा भन्सार ऐन अनुसारको कसुरमा उक्त ऐनले नै सजाय तोकेको छँदा छुट्टै त्यस्तै अपराधबाट राजस्व चुहावट भएकोमा राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन अनुसारका सजाय छुट्टै तोकेको छ । एउटै प्रकृतिको अपराध गर्ने दुई व्यक्तिलाई दुई छुट्टा छुट्टै निकायबाट कारवाही हुँदा भन्सार कार्यालयबाट सामान जफत गरी विगो वमोजिम जरिवाना र ५ वर्षसम्म कैद हुन सक्दछ भने राजस्व अनुसन्धान विभागले विगोको दोब्बर जरिवाना र ३ वर्षको कैदको माग गरिजिल्ला अदालतमा मुद्दा दायर गर्नु पर्ने हुन्छ । भन्सार नतिरेको कारण भएको राजस्व चुहावटमा हुने कार्यवाही उक्त ऐनले भन्दा हल्का किसिमले हुन उपयुक्त नहुने हुँदा राजस्व अनुसन्धान तथा नियन्त्रण ऐनमा सुधार हुनु पर्दछ । भन्सार ऐन जस्तै राजस्व चुहावट नियन्त्रण ऐनमा पनि किटानी साथै अनुसन्धान अधिकृतलाई अधिकार प्रदान गर्ने गरी सुधार गरिनु वान्छनीय छ ।
३. तस्करी, अनाधिकृत व्यापार, अवैध वस्तु उत्पादन, विक्रि वितरण आदि कार्यहरू आर्थिक अपराध जन्म कार्य हुन् । यी कार्यमा गलत लेखा विवरण पेश गर्ने, काल्पनिक व्यक्तिका नामबाट व्यापार गर्ने आदि केशहरू ठूला अथवा ससाना प्रकृतिका पनि हुन्छन्, ससाना प्रकृतिका मामिलाहरूलाई अदालतसम्म पुऱ्याउन सम्भव नहुने हुँदा सम्बन्धित ऐनमा भए सरह राजस्व अनुसन्धान विभागले अर्धन्यायिक निकाय सरहको अधिकार प्रयोग गर्न पाउने र त्यसमाथि राजस्व न्यायाधीकरणमा पुनरावेदन लाग्ने गरी कानूनी व्यवस्था हुनु उपयुक्त हुनेछ ।
४. मूल्य अभिवृद्धिकरको विल व्यापारीले नै छपाएर प्रयोग गर्ने हुँदा त्यसको दुरुपयोग हुन सक्ने प्रशस्त सम्भावना रहन्छ । यस्तो दुरुपयोगबाट राजस्व चुहावट हुने हुँदा यसलाई नियन्त्रण गर्ने कानूनी व्यवस्था हुनु आवश्यक छ ।
५. राजस्व अनुसन्धान विभागमा गस्तीका जवान तथा केही हात हतियार रहेको तर यस विभागले प्रयोग गर्ने राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐनमा हतियार प्रयोग गर्ने अधिकार नहुँदा यदी कसैले हुल हुज्जत गरि पक्राउ पर्न लागेको व्यक्ति तथा सामान खोसेमा मुकदर्शक हुनुपर्ने देखिँदा, कानूनमा हतियार प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्था हुनु अत्यावश्यक छ । विभागको कार्य प्रकृतिको आधारमा विभिन्न विषयसंग सम्बन्धित विज्ञ कर्मचारीको आवश्यकता पर्ने गर्दछ । राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ को दफा २६ मा त्यस्ता कर्मचारीहरू अन्य निकायबाट काज भिकाउन सक्ने व्यवस्था पनि छ तर निजामती सेवा ऐनको प्रावधान अनुसार ३ महिना भन्दा बढी काजमा राख्न सक्ने अवस्था नरहेको परिप्रेक्ष्यमा विभागको कार्य प्रकृति एवं गाम्भीर्यतालाई ध्यानमा राखी यो ३ महिने बन्देजबाट उन्मुक्ती दिनुपर्ने साथै, विभागको कार्य प्रकृतिका आधारमा तत्काल विशेषज्ञ व्यवस्था गर्नु पर्ने अवस्था आइपरेमा करारमा सेवा लिन सक्ने गरी कानूनमा सुधार हुन उपयुक्त रहेको यस विभागको धारणा रहेको छ ।

५.६. विभागको संगठन, जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार एवं सुविधालाई समय सापेक्ष बनाउने :

विभागको क्रियाकलापलाई सुराकीको सूचनाका आधारमा आकस्मिक चेकजांचमा मात्र केन्द्रित गर्नु भन्दा राजस्व एवं विदेशी विनिमय सम्बन्धी क्रियाकलापको नियमित रूपमा सूचना प्राप्त गरी त्यसको अभिलेखांकन गर्ने, प्रशोधन एवं विश्लेषण गर्ने तथा चुहावट वा विचलनको अवस्था देखापरेमा विस्तृत अनुसन्धान गर्ने प्रणालीको स्थायी व्यवस्था गर्न सकेमा विभागको कार्यक्षमतामा प्रभावकारिता वृद्धि हुने हुन्छ । विभागको वर्तमान जनशक्तिले उपर्युक्त सबै कार्य गर्न सक्ने अवस्था छैन । वर्तमान आर्थिक अवस्थालाई ध्यानमा राख्दा थप दरवन्दी श्रृजना गरी खर्च बढाउने कार्य गर्न उपयुक्त देखिँदैन । राजस्व चुहावटको सूचना प्राप्त भएमा छानवीन गर्ने उद्देश्यले विभाग अन्तर्गत स्थापित इकाई कार्यालयहरूले आन्तरिक ओसार पसारको कागजात संकलन गर्न ढाट स्थापना भएपछि आफ्नो पूरा जनशक्ति एवं समय त्यस कार्यमा केन्द्रित गर्नु परेको परिप्रेक्ष्यमा आकस्मिक चेकजांचमा, चुहावटका अन्य क्षेत्रमा पर्याप्त ध्यान दिन सकिरहेको छैन । ढाटमा संकलन भएका कागजातको सदुपयोग भएको

छ भन्ने विश्वास लिन सक्ने पर्याप्त आधार नदेखिएको सन्दर्भमा समेत विभागले विकास गरेको कम्प्युटर सफ्टवेयरलाई आन्तरिक राजस्व विभागको आवश्यकतासंग तादात्म्य राखी करदाता एवं कारोवारको विषय (Profile) तयार गर्ने र त्यसको आधारमा कर निर्धारण परिक्षण गर्ने गराउने गरी ढाटको प्रशासन सम्बन्धित क्षेत्रको आन्तरिक राजस्व कार्यालयलाई गराउन उपयुक्त हुने देखिन्छ । यसबाट कर परिक्षण गर्दा प्रमाण पक्ष वलियो भै कर चुहावट नियन्त्रण बढी प्रभावकारी हुने हुन्छ । इकाई कार्यालयका कर्मचारीलाई विभागको दरवन्दीमा समायोजन गरी वृहत रूपमा विभागले प्रणालीबद्ध तरिकाले काम गर्ने व्यवस्था मिलाइएमा नियमित एवं आकस्मिक चेक जांच कार्यलाई प्रभावकारी ढंगले संचालन गर्न सक्ने देखिन्छ ।

उपर्युक्त परिप्रेक्ष्यमा विभागको क्रियाकलाप, संगठन, जनशक्ति, कानूनी अधिकार, भौतिक पूर्वाधार आदी विषयलाई समेत समेटी सुधारकालागि विस्तृत अध्ययन गराउने एक टोली गठन गर्न र अध्ययनबाट प्राप्त सुझाव कार्यान्वयनमा मन्त्रालयले पहल गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

कार्यबोझको आधारमा विभागमा पर्याप्त जनशक्ति नभएको कारणबाट अपेक्षित कार्य सम्पन्न गर्न गाह्रो भएको तथ्य माथि खण्ड खण्डमा उल्लेख गरिसकिएको छ । माथि उल्लेख गरिए बमोजिम टोली गठन भई सुझाव प्रस्तुत भई कार्यान्वयनमा नआए सम्मका अवधिका लागि वलम्बु अस्थायी चेक पोष्टमा खटाउन, राजमार्गमा आकस्मिक गस्ती खटाउने प्रयोजनका लागि २ वटा टोली निर्माण गर्न आवश्यक जनशक्ति (वलम्बु चेकपोष्टका लागि माग गरिएको २ जना रा.प.तृतीय श्रेणीको शाखा अधिकृत, ४ जना राजपत्र अतंकित प्रथम श्रेणी ना.सु., ४ जना रा.प. अनं. द्वितीय श्रेणी खरिदार, २ जना परिचर र १ जना डाइभर विभागको दरवन्दीमा रहने गरी व्यवस्था हुनु आवश्यक छ ।

५.७. अध्ययन टोली गठन गरी चोरी पैठारीका कारण पत्ता लगाउने :

भन्सार दर घटाउने, मूल्यांकन पक्षलाई स्वतन्त्र बनाईएको मूल्य अभिवृद्धि कर नलाग्ने आदि गर्दा पनि कपडाको चोरी पैठारी रोकिएको छैन । मल, खाद्यान्नमा भन्सार लाग्दैन, तैपनि चोरी पैठारी भै रहेको देखिएको छ । डि.आर.पी. प्रक्रियाबाट पैठारी गर्दा भन्सार न्यून मात्रामा लाग्ने व्यवस्था हुंदा हुंदै पनि मोटर पार्ट्स, स्टिलका भांडाकुंडा, हार्डवेयरका सामान, सिमेन्ट लगायत थुप्रै माल सामान चोरी पैठारी हुने गरेको छ । यसो हुनुमा राज्यले प्रतिपादित कानूनी जटिल प्रावधान कारक हुन सक्छ भन्ने भारतीय निकासी नीतिमा रहेका जटिलताका कारण भन्सारको वाटोबाट ल्याउन नसक्ने भै चोरीबाट आउने गरेको पनि हुन सक्दछ । उपर्युक्तानुसारका अडचन छ छैन भन्ने विषयमा अध्ययन गरी समाधानको बाटो पहिल्याउन सकेमा चोरी पैठारीबाट हुने राजस्व चुहावटलाई धेरै हदसम्म नियन्त्रण गर्न सक्ने देखिन्छ । यसको लागि एउटा सक्षम अध्ययन टोली गठन गर्न उपयुक्त हुने विभागको राय छ ।

***

(अनुसूची - १)
(प्रतिवेदनको खण्ड १ वुंदा ८ संग सम्बन्धित)

विभागको मौजूदा दरवन्दी विवरण

सि.	पदको नाम	श्रेणी	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	पूर्ति	रिक्त	फाजिल	कैफियत
१.	महा-निर्देशक	रा.प.प्र.	प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	X	
२.	उप-महानिर्देशक	रा.प.प्र.	प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	X	
३.	निर्देशक	रा.प.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	२	१	१	X	
४.	प्रमुख अनुसन्धान अ.	रा.प.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	४	३	१	X	
५.	शाखा अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	राजस्व	५	५	X	X	
६.	अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	राजस्व	४	४	X	X	
७.	लेखा अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	लेखा	१	१	X	X	
८.	जि. न्यायाधिवक्ता	रा.प.तृ.	न्याय	स.व.	१	१	X	X	
७.	ना.सु.	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	राजस्व	१४	१४	X	२	
८.	ना.सु. न्याय	रा.प.अ.प्र.	न्याय	स.व.	१	१	X	X	
९.	लेखापाल	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	लेखा	१	१	X	X	
१०.	कम्प्युटर अप्रेटर	रा.प.अ.प्र.	विविध	X	२	२	X	X	
११.	गस्ती निरीक्षक	रा.प.अ.प्र.			५	५	X	X	
१२.	टाइपिष्ट	विभिन्न	प्रशासन	प्रशासन	५	५	X	X	
१३.	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	१९	१९	X	X	
१४.	सह-लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	लेखा	५	५	X	X	
१५.	गस्ती उपनिरीक्षक	रा.प.अ.द्वि.			४	४	X	X	
१६.	डाइभर	श्रेणीविहीन	प्रशासन	प्रशासन	१०	१०	X	X	
१७.	परिचर	श्रेणीविहीन	प्रशासन	प्रशासन	१५	१५	X	X	
१८.	गस्ती परिचर	श्रेणीविहीन			४२	३४	८	X	
जम्मा					१४२	१३२	१०	२	

राजस्व अनुसन्धान पूर्वाञ्चल इकाई कार्यालय, इटहरी, सुनसरी
कार्यरत कर्मचारी विवरण

सि.	पदको नाम	श्रेणी	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	पूर्ति	रिक्त	फाजिल
१.	प्रमुख अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
२.	अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
३.	ना.सु.	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
४.	गस्ती निरीक्षक	रा.प.अनं. प्रथम			१	१	X	
५.	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	३	३	X	
६.	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	लेखा	१	१	X	
७.	गस्ती उप-निरीक्षक	रा.प.अ.द्वि.			१	१	X	
८.	टाइपिष्ट		प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
११.	डाइभर	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
१२.	पियन	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	३	३	X	
१३.	गस्ती परिचर	श्रेणी विहीन			९	७	२	

राजस्व अनुसन्धान मध्यमाञ्चल इकाई कार्यालय, पथलैया, बारा
कार्यरत कर्मचारी विवरण

सि.	पदको नाम	श्रेणी	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	पूर्ति	रिक्त	फाजिल
१.	प्रमुख अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
२.	अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
३.	ना.सु.	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	२
४.	गस्ती निरीक्षक	रा.प.अनं. प्रथम			१	१	X	
५.	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	३	३	X	
६.	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि	प्रशासन	लेखा	१	१	X	
७.	गस्ती उप-निरीक्षक	रा.प.अ.द्वि			१	१	X	
८.	टाइपिष्ट		प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
११.	डाइभर	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
१२.	पियन	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	३	३	X	
१३.	गस्ती परिचर	श्रेणी विहीन			६	४	X	

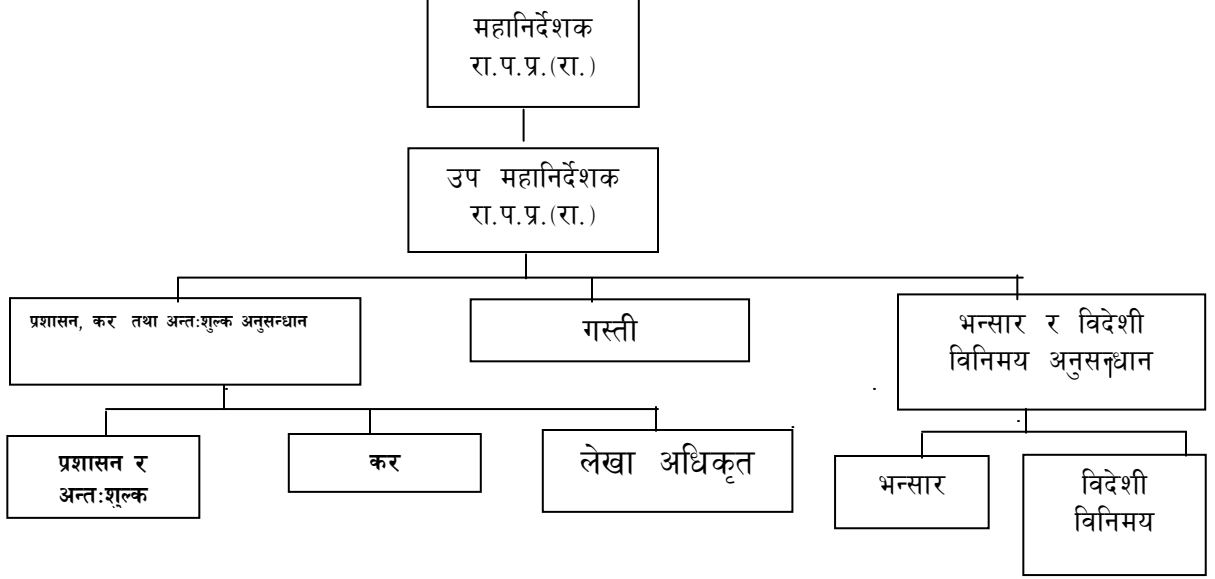
**राजस्व अनुसन्धान पश्चिमाञ्चल इकाई कार्यालय, बुटवल, रुपन्देही
कार्यरत कर्मचारी विवरण**

सि. नं.	पदको नाम	श्रेणी	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	पूर्ति	रिक्त	फाजिल
१.	प्रमुख अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	१	X	१	
२.	अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
३.	ना.सु.	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
४.	गस्ती निरीक्षक	रा.प.अनं. प्रथम			१	१	X	
५.	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	३	३	X	
६.	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	लेखा	१	१	X	
७.	गस्ती उप-निरीक्षक	रा.प.अ.द्वि.			१	१	X	
८.	टाइपिष्ट		प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
११.	डाइभर	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
१२.	पियन	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	३	३	X	
१३.	गस्ती परिचर	श्रेणी विहीन			९	९	X	

**राजस्व अनुसन्धान मध्य तथा सुदूर पश्चिमाञ्चल इकाई कार्यालय, कोहलपुर, बांके
कार्यरत कर्मचारी विवरण**

सि.	पदको नाम	श्रेणी	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	पूर्ति	रिक्त	फाजिल
१.	प्रमुख अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	१	X	१	
२.	अनुसन्धान अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
३.	ना.सु.	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	राजस्व	१	१	X	
४.	गस्ती निरीक्षक	रा.प.अनं. प्रथम			१	१	X	
५.	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	३	३	X	
६.	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	प्रशासन	लेखा	१	१	X	
७.	टाइपिष्ट		प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
८.	डाइभर	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	१	१	X	
११.	पियन	श्रेणी विहीन	प्रशासन	प्रशासन	३	३	X	
१२.	गस्ती परिचर	श्रेणी विहीन			६	४	X	

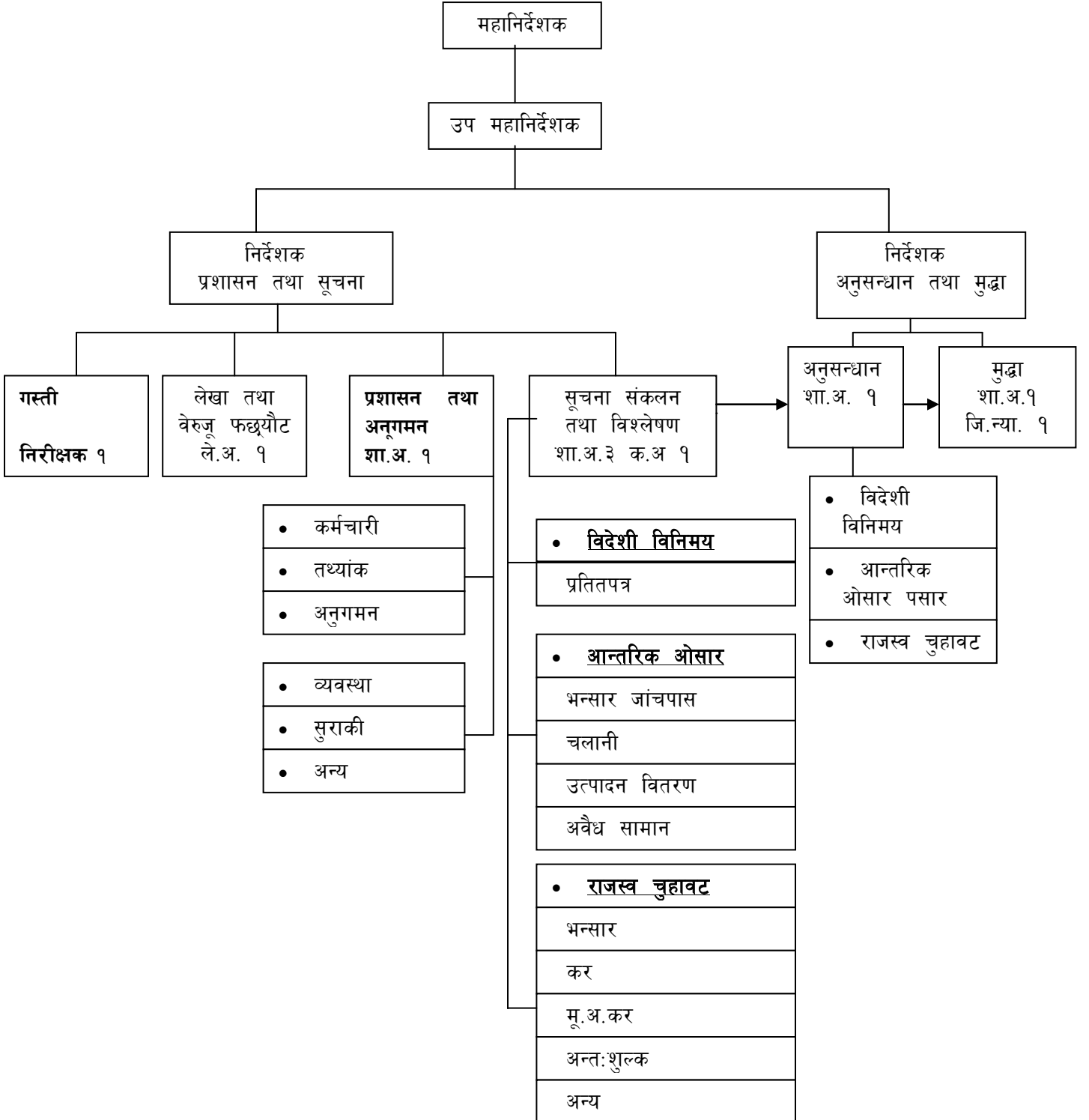
राजस्व अनुसन्धान विभाग विभागको संगठन चार्ट

राजस्व अनुसन्धान विभागको दरवन्दी तैरिज

सि. नं.	पदको नाम	श्रेणी	सेवा	समूह	स्वीकृत पद
१.	महा-निर्देशक	रा.प.प्र.	प्रशासन	राजस्व	१
२.	उप-महानिर्देशक	रा.प.प्र.	प्रशासन	राजस्व	१
३.	निर्देशक	रा.प.द्वि.	प्रशासन	राजस्व	२
४.	शाखा अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	राजस्व	५
५.	लेखा अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	लेखा	१
६.	जि.स.अ.	रा.प.तृ.	न्याय	स. व.	१
७.	ना.सु.	रा.प.अनं. (प्रथम)	प्रशासन	राजस्व	१०
८.	ना.सु.	रा.प.अनं. (प्रथम)	न्याय	स. व.	१
११.	लेखापाल	रा.प.अनं. (प्रथम)	प्रशासन	लेखा	१
१२.	क.अ.	रा.प.अनं. (प्रथम)	विविध		२
१३.	गस्ती निरीषक	रा.प.अनं. (प्रथम)			१
१४.	गस्ती उप-निरीषक	रा.प.अनं. द्वितीय			१
१५.	सह-लेखापाल	रा.प.अनं. द्वितीय	प्रशासन	लेखा	१
१६.	खरिदार	रा.प.अनं. द्वितीय	प्रशासन	राजस्व	७
१७.	टाइपिष्ट	रा.प.अनं. द्वितीय	प्रशासन		१
१८.	ह.स.चा.	श्रेणी विहित	प्रशासन (प्रा.)		६
१९.	गस्ती परिचर	श्रेणी विहित			१२
२०.	परिचर	श्रेणी विहित			३
जम्मा					५७

राजस्व अनुसन्धान विभाग

राजस्व अनुसन्धान विभागको कार्य योजना २०५९/६०
(Action Plan)

क्र. सं.	कार्य विवरण	कार्य प्रकृया	सम्बद्ध निकायहरू	कार्य समय	राजस्व अनुसन्धान विभागको सम्बन्धित शाखा	कैफियत
१.	सूचना संकलन, प्रशोधन तथा विश्लेषण क. प्रतितपत्र मार्फत हुने निकासी/पैठारीमा हुन सक्ने विदेशी विनिमय अपचलन तथा राजस्व चुहावट नियन्त्रण	अल्पकालीन ➤ पैठारी सम्बन्धी मिसिङ सिटीडी र सम्बन्धित प्रतित-पत्रको विवरण प्राप्त गरी प्रशोधन तथा विश्लेषण गर्ने ➤ विदेशमा निकासी गरी परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी नल्याउने निर्यातकर्ताहरूको विवरण प्राप्त गरी छानवीन एवं विश्लेषण गर्ने ➤ वि.वि.नि.फा.नं. ४ म्यादभित्र सम्बन्धित बैंकमा नपठाएको विवरण प्राप्त गरी छानवीन एवं विश्लेषण गर्ने दीर्घकालीन ➤ निकासी पैठारी सम्बन्धी एल.सी., जांचपास, सी.टी.डी. विवरण प्राप्त गरी प्रशोधन तथा विश्लेषण गर्ने ।	➤ नेपाल राष्ट्र बैंक ➤ भन्सार विभाग ➤ उद्योग विभाग ➤ आन्तरिक राजस्व विभाग ➤ भन्सार कार्यालयहरू	नियमित	प्रशासन तथा सूचना शाखा	कम्प्युटर प्रविधिको विकास गरिएपछि दीर्घकालीन कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने ।
	ख. आन्तरिक ओसार पसारमा हुने राजस्व चुहावट नियन्त्रण ➤ उत्पादन चलान तर्फ ➤ खरीद बिक्री तर्फ ➤ निकासी/पैठारी तर्फ ➤ अन्य तर्फ	दुवानीकर्ताबाट प्राप्त घोषणापत्र तथा विल विजक सम्बन्धमा जानकारी लिने अल्पकालीन ➤ प्राप्त विल विजक/चलानी/ प्रज्ञापन पत्रका आधारमा विश्लेषण/छानवीन गर्ने गराउने ➤ प्राप्त विल विजक/चलानी/प्रज्ञापनपत्र सम्बन्धित आ.रा.का. मा कारवाहीका लागि पठाउने दीर्घकालीन ➤ कम्प्युटर प्रविष्टी/अभिलेख ➤ विवरण/डिस्क्रेट सम्बन्धित आ.रा.का.मा पठाउने ➤ वढी ओसार पसार गर्ने कारोबार कर्ताको कारोबार तथा कर विश्लेषण गर्ने	➤ राजस्व अनुसन्धान इकाई कार्यालयहरू	नियमित	प्रशासन तथा सूचना शाखा	
	ग. मूल्य अ. कर, आयकर तथा अन्तःशुल्क चुहावट नियन्त्रण	क. कर नबुझाउने व्यापारी उद्योग-पतिहरूको विवरण प्राप्त गर्ने, विश्लेषण गर्ने ख. नमूनाको रूपमा केही कर निर्धारण सम्बन्धी विवरण प्राप्त गरी विश्लेषण गर्ने	➤ आन्तरिक राजस्व विभाग ➤ आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू	नियमित	प्रशासन तथा सूचना शाखा	

क्र. सं.	कार्य विवरण	कार्य प्रकृया	सम्बद्ध निकायहरू	कार्य समय	राजस्व अनुसन्धान विभागको सम्बन्धित शाखा	कैफियत
		ग. आन्तरिक राजस्व विभागबाट कर असुलीका लागि सहयोग माग भएमा सो उपलब्ध गराउने				
	घ. अन्य					
२.	अनुसन्धान	क. विश्लेषणबाट देखिएका अनियमित विषय सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्ने ख. अनियमित नभएको स्पष्ट भएपछि तामेली राख्ने	➤ सम्बद्ध निकाय तथा व्यक्तिहरू	विश्लेषण सकिनासाथ	अनुसन्धान तथा मुद्रा शाखा	
३	मुद्रा/कारवाही	क. अनुसन्धान पश्चात अनियमित भएको पाइएमा सम्बन्धित माथि कानूनी कारवाही गर्ने	" "	नियमित	अनुसन्धान तथा मुद्रा शाखा	
४.	अवैध सवारी/दुवानी साधन पैठारी नियन्त्रण	क. प्राप्त सूचना वा स्वप्रयासका आधारमा छानवीन गर्ने	➤ गृह मन्त्रालय ➤ राजस्व अनुसन्धान इकाई कार्यालयहरू	नियमित	प्रशासन तथा सूचना शाखा	
५.	आकस्मिक चेकजाँच गर्ने १. विभिन्न भन्सार नाकाबाट जाँचपास भएका मालबस्तु एवं मूल्यांकन सम्बन्धमा २. उद्योग, थोक तथा खुद्रा विक्रेताले गरेको बिक्रीमा मू.अ.कर लिए नलिएको तथा बुझाए नबुझाएको सम्बन्धमा ३. उद्योग, थोक तथा खुद्रा विक्रेताले आयकर बुझाए नबुझाएको सम्बन्धमा ४. विदेशी मुद्रा कारोबार सम्बन्धमा ५. जनस्वास्थ्यमा असर गर्ने एवं अन्य अन्तःशुल्क लाग्ने उत्पादनहरूमा अन्तःशुल्क एवं करहरू बुझाए नबुझाएको सम्बन्धमा ६. अन्य विशेष कार्य	आवश्यकता अनुसार माथि उल्लेख नभएका श्री ५ को सरकार, अर्थ मन्त्रालय वा संवैधानिक निकायबाट प्राप्त सूचना/निर्देशनका आधारमा विषयगत कार्य गर्ने/गराउने	➤ आन्तरिक राजस्व विभाग ➤ भन्सार विभाग ➤ राजस्व अनुसन्धान इकाई कार्यालयहरू ➤ आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू ➤ भन्सार कार्यालयहरू	नियमित सूचना प्राप्त भएपिच्छे	राजस्व अनुसन्धान विभागका सम्बन्धित शाखाका सबै अधिकृत कर्मचारीहरू	
६.	अनुगमन तथा अभिलेख	क. विभाग तथा इकाई कार्यालयहरूको कार्यहरूको प्रगति अनुगमन गर्ने ख. सम्पूर्ण कारवाहीको अभिलेख राख्ने ग. प्रतिवेदन तयार गर्ने	" "	मासिक	प्रशासन तथा सूचना शाखा	

कम्प्युटरिकृत सूचना प्रणाली

राजस्व चुहावट नियन्त्रण एवं राजस्व असुलीमा वृद्धि गर्ने उद्देश्यले यस विभाग अन्तर्गत रहेको इकाई कार्यालयहरूमा आयातकर्ता, निर्यातकर्ता तथा ढुवानीकर्ताहरूले ढुवानी घोषणापत्र साथ पेश गरेका विल विजक, प्रज्ञापन पत्र, चलानी पत्र लगायतका कागजातहरूको माध्यमबाट कारोबारको सूचनाको संकलन गरी सो को प्रशोधन एवं विश्लेषण गर्नका लागि कम्प्युटर सफ्टवेयर विकास गरिएको छ । कार्यान्वयनको अन्तिम चरणमा रहेको उक्त सफ्टवेयरमा आवश्यक सूचना (विल विजक, प्रज्ञापन पत्र, चलान) प्रविष्ट गरे पश्चात कारोबार एवं राजस्व सम्बन्धी विभिन्न आवश्यक सूचनाहरू प्राप्त गर्न सकिने छ ।

विवरण प्रविष्टी गरी प्रशोधन एवं विश्लेषण प्रयोजनका लागि प्रतिवेदन वर्षमा ६ वटा कम्प्युटर, ६ वटा यु. पि. एस., ३ वटा प्रिण्टर र एउटा जेनेरेटर खरीद गरी जडान हुने क्रममा छ । विवरण प्रविष्टीका क्रममा देखा पर्ने सबने समस्यालाई हटाई अझ परिमार्जन एवं परिस्कृत गरी User Friendly बनाउने तर्फ पनि विभाग प्रयत्नशील छ । विवरण प्रविष्टी, प्रशोधन एवं विश्लेषण गर्न आवश्यक प्राविधिक जनशक्तिको अभाव रहेकोले परीक्षणका लागि आगामी आ. ब. मा करारमा काम गराउने धारणा विभागले बनाएको छ ।

सूचना प्रविधि पश्चात प्राप्त गर्न सकिने तथ्यांकहरू

- दैनिक/साप्ताहिक/मासिक/त्रैमासिक/अर्धवार्षिक/वार्षिक विवरण (इकाई कार्यालयगत आधारमा),
- कुनै पनि इकाई कार्यालयहरूको बाटो भै आयात/निर्यात भएका मालबस्तुहरूको बस्तुगत, मूल्यगत, स्थानगत (विभिन्न शहरहरूमा भएका पैठारी/निकासी) जस्ता विवरण,
- कुनै एक आयातकर्ता/निर्यातकर्ताको आवधिक आयात/निर्यात विवरण,
- कुनै एक क्रेताको आवधिक विवरण,
- कुनै एक विक्रेताको आवधिक विवरण,
- कुनै एक ढुवानीकर्ताको आवधिक ढुवानी विवरण,
- कुनै एक सामानको आवधिक तथा स्थानगत (विभिन्न शहरहरूमा भएका पैठारी/निकासी) जस्ता विवरण,
कुनै एक स्थान (शहर) बाट कुनै अर्को स्थान (शहर) मा हुने मालबस्तु ओसार पसार सम्बन्धी विवरण,

विद्यमान विभिन्न कानूनमा रहेका सुराकी पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्थाहरू

१. भन्सार ऐन, २०१९ (संशोधन सहित) को दफा २२ क मा भएको सुराकी/पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था:

२२ क. चोरी निकासी वा पैठारी गरेको पक्राउ गर्ने वा सुराक दिने व्यक्तिलाई कमिशन दिने : (१) भन्सार महशुल लाग्ने माल वा बस्तु भन्सार नतिरी चोरी निकासी वा पैठारी गर्न लागेमा वा गरेमा पक्राउ गर्ने वा त्यसरी चोरी निकासी वा पैठारी गर्न लागेको सुराक दिने कर्मचारी वा व्यक्तिलाई सो माल बस्तु वा चोरी निकासी वा पैठारी गरेको वा गर्न लागेको प्रमाणित हुन आएमा देहाय बमोजिम कमिशन दिइनेछ:-

- (क) चोरी निकासी वा पैठारी गर्न लागेको सुराक दिनेलाई बिगोको दश प्रतिशत,
- (ख) चोरी निकासी वा पैठारी गर्न लागेको माल वा बस्तु मानिस सहित पक्री पेश गरेकोमा बिगोको तीस प्रतिशत,
- (ग) चोरी निकासी वा पैठारी गर्न लागेको माल वा बस्तु मात्र पक्री पेश गरेकोमा बिगोको पन्ध्र प्रतिशत,
- (घ) चोरी निकासी वा पैठारी गर्न लागेको कुराको सुराक दिने व्यक्ति र चोरी निकासी वा पैठारी गर्न लागेको माल वा बस्तु मानिस सहित पक्री पेश गर्ने व्यक्ति एउटै भएमा निजलाई बिगोको तीस प्रतिशत,
- (ङ) खण्ड (ग) बाहेक उपरोक्त खण्डहरू बमोजिम पक्राउ भएको माल वा बस्तु, सुन, चाँदी वा जवाहिरात भएमा बिगोको बीस प्रतिशत ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि भन्सारमा खटिएका, विशेष प्रहरी, राजस्व अनुसन्धान, नेपाल जनसम्पर्क कार्यालय, प्रहरी तथा भन्सार लगायतका कर्मचारीको सक्रियताबाट चोरी निकासी वा पैठारी भएको माल वा वस्तु पक्राउ भएमा कर्मचारीहरूलाई उपदफा (१) बमोजिम कमिशन दिँदा कूल कमिशन वापत बिगोको बाह्र प्रतिशतमा नबढ्ने गरी प्रत्येक कर्मचारीलाई बढीमा बाह्र हजार रुपैयासम्म मात्र कमिशन दिइनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम कमिशन दिँदा सम्बन्धित भन्सार अड्डाले त्यस्तो चोरी निकासी वा पैठारी भएको माल वा वस्तु लिलाम वा बिक्री गरी प्राप्त हुन आएको रकमबाट दिइनेछ ।

२. राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ को दफा २९ मा भएको सुराकी/पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था:

२९. पुरस्कार : कसैले राजस्व चुहावट वा भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर गरेको छ वा गर्न लागेको छ भन्ने कुराको सुराक दिने सुराकीलाई यस ऐन अन्तर्गत दायर गरिएको मुद्दाको अन्तिम किनारा भएपछि असुल भएको बिगोको २० प्रतिशतमा नबढ्ने गरी पुरस्कार दिइनेछ । एकभन्दा बढी व्यक्तिहरूको सुराकबाट मुद्दा दायर भएकोमा पुरस्कारको रकम सुराकीहरूलाई दामासाहीको हिसाबले दिइनेछ ।

३. मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ४० मा भएको सुराकी/पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था:

४०. पुरस्कार : (१) कुनै करदाताले आफ्नो करको दायित्वको सम्पूर्ण वा केही अंश छलेको वा छल्ल कोसिस गरेको प्रमाण सहित सूचना दिने व्यक्तिलाई त्यस्तो सूचनाको आधारमा असुल उपर गरिएको करको रकमको बीस प्रतिशत बराबरको रकम पुरस्कारको रूपमा दिइनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सूचना दिने व्यक्ति एक भन्दा बढी भएमा त्यस्ता व्यक्तिहरू बीच पुरस्कारको बाँडफाँड महानिर्देशकले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

४. अन्तःशुल्क ऐन, २०१५ को दफा ९ मा भएको सुराकी/पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था:

९. साँचो सूचना दिनेलाई इनाम : यो ऐन बर्खिलाप काम भएको वा हुनलागेको कुराको साँचो सूचना दिने जुनसुकै सरकारी वा गैरसरकारी व्यक्तिलाई कसूरदारबाट बरामद भएको अन्तःशुल्क लाग्ने पदार्थको मोलको पच्चीस प्रतिशत मुद्धाको अन्तिम किनारा भएपछि शुरु कारवाही तथा किनारा गर्ने अधिकारीबाट इनामको रूपमा दिइनेछ ।

५. निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३ को दफा ६ क मा जाहेरीवालालाई पुरस्कार दिने सम्बन्धी व्यवस्था:

६ क जाहेरवालालाई पुरस्कार दिने : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत जारी गरिएको सूचित आदेशको बर्खिलाप कसैले कुनै वस्तुको निकासी वा पैठारी गरेको कुरामा कसैले जाहेर गरी कारवाही चल्दा त्यस्तो काम कुरा गरेको प्रमाणित भएमा सम्बन्धित वस्तुको मोलको सयकडा तीस प्रतिशतले हुने रकम पुरस्कार स्वरूप त्यस्तो जाहेरवालालाई दिइनेछ ।

तर, जाहेर गर्नु पर्ने मुनासिव कारण वा आधार भै कारवाही चलेकोमा बाहेक दुःख दिने वा रीस इवी साधने नियतले मात्र भुठ्ठा कुराको जाहेर गरेको ठहरेमा त्यस्तो भुठ्ठा कुरा जाहेर गर्ने व्यक्तिलाई दुई शय रुपैयादेखि पाँचशय रुपैयासम्म जरिवाना हुनेछ ।

बजेट विनियोजन, खर्च, बेरुजु एवं बेरुजु फछ्यौट विवरण**१. विनियोजन निकासा तर्फ****➤ विभाग**

व.शि.नं	वार्षिक बजेट	निकासा	खर्च
३५-३-१७० साधारण	७२,६७,०००-	७०,७५,६३६।३७	७०,७५,६३६।३७
९५-३-९०१ साधारण	७,५०,०००-	५,७०,७७१।-	५,७०,७७१।-
९५-३-६१० साधारण		४,१६,७८४।८९	४,१६,७८४।८९
९५-३-२४० साधारण		२,८४,४५८।३०	२,८४,४५८।३०
३५-४-२०१ विकास	१६,५०,०००-	१६,०३,४०३।९३	१६,०३,४०३।९३
	जम्मा	९९,५१,०५४।४	९९,५१,०५४।४
		९	९

➤ इकाई कार्यालय (४ वटा)

व.शि.नं	वार्षिक बजेट	निकासा	खर्च
३५-३-१७१ साधारण	७२,६२,०००-	७१,७४,२५८।०९	७१,७४,२५८।०९
९५-३-२४० साधारण		१,३९,६२७।-	१,३९,६२७।-
९५-३-६१० साधारण		३,२५,७३४।	३,२५,७३४।
९५-३-८१० साधारण		१,१२,७०२।३८	१,१२,७०२।३८
	जम्मा	७८,४०,०६३।३८	७८,४०,०६३।३८

२. राजस्व धरौटी

(क) विभाग	राजस्व आमदानी	६०,१०१।१६
(ख) विभाग	धरौटी (गत सालको)	२,९१,२६,५६०।७४
	धरौटी (यस वर्ष थप)	४,०७,५५,८९२।३९
	जम्मा	६,९८,८२,४५३।१३
	फिर्ता खर्च	३,३०,७२,४५५।१४
	बाँकी	३,६८,०९,९९७।९९

३. लेखा परीक्षण स्थिति

राजस्व	धरौटी	साधारण विनियोजन	विकास खर्च	साधारण अर्थ
३०,६२४।४०	३,३१,४९,५९४।३६	६९,३७,२१३।७४	६,१५,२५५।३९	५,००,५९६।३९

लेखा परीक्षण गर्न वक्यौता नरहेको ।

म.ले.प. वेरुजू स्थिति (इकाई कार्यालयहरु समेत)

कूल वेरुजू आ. ब. २०५७/५८ सम्मको	११,९६,०९६।४९
आ. ब. २०५९/६० मा फछ्यौट	६,७९,१११।४४
बांकी	५,१६,९८५।०५
आ. ब. २०५९/६० को वेरुजू*	१,४७,८८,९८१।९०
जम्मा बांकी वेरुजू	१,५३,०५,९६६।९५

आ.व. २०५९।६० मा समावेश भएका वेरुजू सम्परीक्षणका लागि प्रमाण सहित महा-लेखापरिक्षकको विभागलाई अनुरोध गरिएकोमा रु. १,२०,७२,०१३।२० सम्परीक्षणको कारवाही अन्तिम चरणमा पुगेको ।

राजस्व अनुसन्धान विभाग

१. विभागको उद्देश्य:

सर्वसाधारण जनताको सुविधा र आर्थिकहित कायम राख्न र देशको आर्थिक विकास द्रुत्तर गतिले गर्नको निमित्त अधिक से अधिक राजस्व परिचालन गर्न भन्सार, अन्तःशुल्क तथा कर प्रशासन क्षेत्रमा हुने राजस्व चुहावटलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण तथा रोकथाम गरी संकलनमा वृद्धि गर्ने उद्देश्य राजस्व (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ ले निर्दिष्ट गरेको छ।

त्यस्तै, विदेशी विनिमय (नियन्त्रण) ऐन, २०१९ को दफा ११ (क) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी विदेशी विनिमय सम्बन्धी कसुरको सम्बन्धमा जांचबुझ र अनुसन्धान गर्नका लागि श्री ५ को सरकारले यस विभागको पदाधिकारीलाई अनुसन्धान अधिकृत तोकेको छ।

ऐन तथा श्री ५ को सरकारद्वारा प्रत्यायोजित अधिकारको अधिनमा रही राजस्व सम्बन्धी विभिन्न ऐन नियम अनुसार काम गर्न गराउन कानूनको उल्लंघन हुन नदिने वातावरण बनाउन एवं उल्लंघन भएमा विस्तृत अनुसन्धान गरी कसुर अनुसारको सजायको लागि मुद्दा चलाउने उद्देश्यबाट यो विभाग अभिप्रेरित छ।

२. विभागका कार्यक्षेत्र:

गैर कर राजस्व क्षेत्रमा हुने चुहावट बाहेक नेपाल अधिराज्य भित्र कर राजस्व अन्तर्गत हुने चुहावटका सबै क्षेत्रहरूमा एवं विदेशी विनिमय अपचलन सम्बन्धमा अनुसन्धान गरी कारवाही गर्ने तथा कसुर भए गरेको देखिएमा अदालतमा मुद्दा चलाउने यो विभागको मुख्य कार्यक्षेत्र रहेको छ।

३. राजस्व चुहावटका दुई प्रमुख तरिका:

१. कर को दायरा भित्रै नआउने

- करमा दर्ता नभै कारोवार गर्ने
- कारोवार नदेखाउने
- चोरी निकासी पैठारी
- वील विजक जारी नगर्ने
- खातापाता नराख्ने

२. कर छल्ने

- गलत विवरण दिने
- दोहोरो खाता राख्ने
- न्यून कारोवार मुल्य देखाउने
- कारोवार कम देखाउने
- एकै पसल बाट दुई किसिमको वील गर्ने
(PAN/VAT bill, Estimate bill/सादा वील)

विभागका उपलब्धि विवरण

(क) आ.ब. २०५९/६० मा सम्पन्न गरिएका मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

क्र.स.	संक्षिप्त कार्य विवरण	उपलब्धि
१.	<p><u>विदेशी विनिमय तर्फ</u></p> <p>क. <u>प्रतितपत्र तर्फ</u></p> <p>➤ प्रतितपत्र छानवीन आयोगबाट प्राप्त भएका विवरण अनुसार १२ वटा फर्महरू उपर छानवीन गरिएको ।</p> <p>ख. <u>विदेशी मुद्रा पक्राउ</u></p> <p>➤ अवैध रूपले विदेशी मुद्रा ओसार पसार गर्ने विभिन्न २० वटा फर्म/व्यक्ति उपर छानवीन गरिएकोमा ७ वटा विरुद्ध मुद्धा दायर गरिएको ।</p> <p>ग. <u>विदेशी मुद्रा अपचलन</u></p> <p>➤ विदेशी मुद्रा अपचलन गर्ने ४ वटा फर्म उपर छानवीन गरिएकोमा २ वटाको मुद्धा दायर गरिएको र २ वटा अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।</p>	<p>रु. २८,१४,११,००८।- विगो कायम गरी मुद्धा दायर गरिएको ।</p> <p>रु. ९,७७,५९,१०६।- विगो कायम गरी मुद्धा दायर गरिएको ।</p> <p>रु. ९६,६९,९६२।- विगो कायम गरी मुद्धा दायर</p>
२.	<p><u>भन्सार तर्फ</u></p> <p>भन्सार छली कारोबार गर्ने विभिन्न ४१ वटा फर्म उपर छानवीन गरिएको</p>	<p>रु. १६,३०,२४७।- भन्सार तथा जरिवाना असुल गरिएको ।</p>
३.	<p><u>मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ</u></p> <p>क. २२ वटा रोडा ढुंगा उद्योग तथा अन्य ६ वटा फर्महरू मू.अ.करमा दर्ता नगरी कारोबार गरेको पाइएकोले छानवीन गरिएको ।</p> <p>ख. ८ वटा फर्महरूलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>२८ वटा फर्महरूलाई मू.अ.करमा दर्ता गर्न आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।</p> <p>रु. ५६,६२,०००।- को कारोबार लुकाएकोमा नियमानुसार लागने कर तथा शत प्रतिशत जरिवाना असुल उपर गरिएको ।</p>
४.	<p><u>चोरी पैठारीका सवारी साधनतर्फ</u></p> <p>चोरी पैठारी गरी राजस्व छली भित्र्याइएका ११ वटा गाडीहरूको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>अनुसन्धान तहकिकात पश्चात ५ वटा गाडीहरूको कारवाही टुंगो लगाइएको ।</p>

आ.ब. २०६०/६१ को पौष मसान्तसम्म सम्पन्न गरिएका मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

राजस्व अनुसन्धान पूर्वाञ्चल इकाई कार्यालय, इटहरी

क्र.स.	संक्षिप्त कार्य विवरण	उपलब्धि
१.	<p><u>भन्सार तर्फ</u></p> <p>➤ भन्सार छली कारोबार गर्ने आयातकर्ता/फर्म उपर छानवीन तथा कारवाही गरिएको ।</p>	<p>विभिन्न १० वटा फर्म तथा आयात कर्ता उपर कारवाही गरी भन्सार महसुल, जरिवाना तथा धरौटी वापत रु. १२,७७,५१८।- राजस्व असुल उपर तथा धरौटी माग गरिएको ।</p>
२.	<p><u>मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ</u></p> <p>क. विभिन्न सामानहरूको कारोबार गर्ने फर्महरूलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p> <p>ख. विल विजक जारी गर्न लगाइएको ।</p>	<p>मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएका विभिन्न १३ वटा फर्महरू उपर छानवीन गर्दा ७ वटा फर्महरूका सम्बन्धमा आन्तरिक राजस्व कार्यालयबाट कारवाही टुंगो लगाई रु. ६,२१,७५६।- मू.अ.कर तथा जरिवाना असुल उपर गराइएको तथा बांकी फर्महरूबाट रु. ३७,७३,७८६।- मूल्यको मू.अ.कर असुल उपर गर्न सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाई कारवाही गरिएको ।</p> <p>मू.अ. करमा दर्ता भएका फर्महरूले विजक जारी गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुगमन गरी रु. ९१,९७,७९३।- बराबरको मू.अ.कर विजक जारी गर्न लगाइएको ।</p>
३.	<p><u>आयकर तर्फ</u></p> <p>आयकर छले वापत विभिन्न २ फर्म उपर कारवाही गरिएको ।</p>	<p>रु. १,२५,०००।- धरौटी लिई आवश्यक कारवाहीको लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा लेखी पठाइएको ।</p> <p>आयकर छले वापत तथा पानमा दर्ता नभए वापत एक फर्मबाट रु. १०,०००।- धरौटी लिई सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा लेखी पठाएकोमा पानमा दर्ता गर्न लगाई रु. ९,९३५।- आयकर असुल उपर गरिएको ।</p>
४.	<p><u>अन्तःशुल्क तर्फ</u></p> <p>विभिन्न इट्टा भट्टाहरूलाई किस्ता एवं नविकरण दस्तुर बुझाउन निर्देशन दिइएको ।</p> <p>विभागीय आदेश बमोजिम सुर्ती उद्योगको चेकजांच गरिएको ।</p> <p>आन्तरिक राजस्व कार्यालयको अनुरोधमा अन्तःशुल्क नबुझाउने फर्मको निरीक्षण गरिएको ।</p>	<p>विभिन्न इट्टा भट्टाहरूबाट अन्तःशुल्क वापत रु. ३,४९,१२५।- दाखिला भएको ।</p> <p>हिमाल सुर्ती उद्योगमा चेकजांच गर्दा माग फाराम भन्दा बढी निकासी गरेको सुर्ति जफ्त गरी रु. ८,७३६।- जरिवाना गरिएको ।</p> <p>आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको अनुरोधमा ज्योति इट्टा भट्टाको निरीक्षण गरी रु. ३४,१२५।- अन्तःशुल्क बुझाउन निर्देशन दिइएकोमा सो रकम दाखिला गरेको प्रमाण पेश हुन आएको ।</p>

<p>५.</p>	<p><u>विविध</u> अनियमित शाखा खोले उपर कारवाही</p> <p>विल विजक प्रेशित गरिएको</p>	<p>दुगड ब्रदर्स एण्ड सन्स, कान्तिपथले अनियमित तरिकाले शाखा खोली स्टक ट्रान्सफर गरेको भन्ने सम्बन्धमा छानवीन गरी रु. ३३,००,०००/- को बैंक ग्यारेण्टी लिई तारेखमा राखिएको ।</p> <p>यस इकाई कार्यालयमा संकलन भएको ८३,६०४ वटा विल विजक सम्बन्धित आन्तरिक रा. कार्यालयमा पठाइएको ।</p>
-----------	--	--

आ.ब. २०६०/६१ को पौष मसान्तसम्म सम्पन्न गरिएका मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

राजस्व अनुसन्धान पश्चिमाञ्चल इकाई कार्यालय, बुटवल

क्र.स.	संक्षिप्त कार्य विवरण	उपलब्धि
१.	<p><u>भन्सार तर्फ</u></p> <p>➤ भन्सार छली कारोबार गर्ने आयातकर्ता/फर्म उपर छानवीन तथा कारवाही गरिएको ।</p>	<p>भन्सार चोरी पैठारी गरी ल्याइएका रु. १,५०,०००/- बराबर विगोका विभिन्न वेवारिसे सामानहरूको जफ्त गरी आवश्यक कारवाही भैरहेको ।</p>
२.	<p><u>मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ</u></p> <p>क. विभिन्न सामानहरूको कारोबार गर्ने फर्महरूलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>विभिन्न फर्महरूले कारोबार लुकाई छिपाई गरेको पाइएकोले मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन नियमानुसार रु. २,१२,६९९/- कर तथा जरीवाना निर्धारण गरी गराई असुल उपर गराइएको ।</p>
३.	<p><u>अन्तःशुल्क तर्फ</u></p> <p>अन्तःशुल्क छले वापत विभिन्न फर्म उपर कारवाही गरिएको ।</p>	<p>अन्तःशुल्क ऐन विपरित कार्य गर्ने फर्मलाई रु. ९,९७९/- असुल उपर गर्ने गरी कर निर्धारण गराइएको ।</p>

आ.ब. २०६०/६१ को पौष मसान्तसम्म सम्पन्न गरिएका मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

राजस्व अनुसन्धान मध्य तथा सुदूर पश्चिमाञ्चल इकाई कार्यालय, कोहलपुर

क्र.स.	संक्षिप्त कार्य विवरण	उपलब्धि
१.	<p><u>भन्सार तर्फ</u></p> <p>➤ भन्सार छली कारोबार गर्ने आयातकर्ता/ फर्म उपर छानवीन तथा कारवाही गरिएको ।</p>	<p>भन्सार चोरी पैठारी गरी ल्याइएका रु. ८४,०००/- बराबर विगोका सामानहरू जफ्त गरी आवश्यक कारवाहीको लागि नेपालगञ्ज भन्सार कार्यालयमा पठाएको ।</p> <p>चोरी पैठारी गरी ल्याएको रु. ६३,०००/- बराबरका सुर्तिजन्य पदार्थ पक्राउ गरी आवश्यक कारवाही भैरहेको ।</p>
२.	<p><u>मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ</u></p> <p>क. विभिन्न सामानहरूको कारोबार गर्ने फर्महरूलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>विभिन्न फर्महरूले कारोबार लुकाई छिपाई गरेको पाइएकोले मूल्य अभिवृद्धि ऐन नियमानुसार रु. २,१२,६९९/- कर तथा जरीवाना निर्धारण गरी गराई असुल उपर गरिएको ।</p>
३.	<p><u>विविध</u></p> <p>विल विजक प्रेशित गरिएको ।</p>	<p>यस इकाई कार्यालयमा संकलन भएको १०,००० विल विजक सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएको ।</p>

राजस्व अनुसन्धान मध्यमाञ्चल इकाई कार्यालय, पथलैया

क्र.स.	संक्षिप्त कार्य विवरण	उपलब्धि
१.	<p><u>भन्सार तर्फ</u></p> <p>➤ भन्सार छली कारोबार गर्ने आयातकर्ता/फर्म उपर छानवीन तथा कारवाही गरिएको ।</p>	<p>विभिन्न २३ वटा फर्म तथा व्यक्तिले भन्सार चोरी पैठारी गरी ल्याइएका रु. ३९,४६,५८९।- बराबर विगोका सामानहरू जफ्त गरी २१ वटा फर्मको भन्सार ऐन बमोजिम कारवाही टुंगो लगाइएको ।</p>
२.	<p><u>मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ</u></p> <p>क. विभिन्न सामानहरूको कारोबार गर्ने फर्महरूलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>मूल्य अभिवृद्धि ऐन नियमानुसार रु. ५२,७३९।- कर तथा जरीवाना निर्धारण गरी गराई असुल उपर गराइएको ।</p>
३.	<p><u>आयकर तर्फ</u></p> <p>आयकर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>आयकर छलेको विषयमा छानवीन गरी यस अवधिमा रु. २,५०,०००।- आयकर दाखिला गर्न लगाइएको ।</p>
४.	<p><u>विविध</u></p> <p>विल विजक प्रेशित गरिएको ।</p>	<p>यस इकाई कार्यालयमा संकलन भएको विल विजक सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएको ।</p>

राजस्व अनुसन्धान विभागले आफ्नो अनुसन्धान कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन साविक कार्ययोजनालाई परिमार्जित गरी बढी उद्देश्यमूलक बनाई लागू गरेको, विभागको संगठनात्मक संरचनालाई परिमार्जित गरी कार्य प्रकृत्यामा चुस्तता ल्याएको, आन्तरिक ओसार पसार तर्फ नयां ढुवानी घोषणापत्र, २०६० लागू गरी आन्तरिक ओसार पसारबाट हुन सक्ने राजस्व चुहावट न्यूनिकरण गरेको तथा व्यवसायीहरूको कारोबारलाई कम्प्युटरिकृत गरी सूचना संकलन, अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाएको समेतबाट आ.ब. २०५९/६० र आ.ब. २०६०/६१ को २०६०/७/१५ सम्ममा निम्न बमोजिमको कार्य गरी निम्नानुसारको उपलब्धि हासिल गरेको छ ।

(क) आ.ब. २०५९/६० मा सम्पन्न गरिएका मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

विदेशी विनिमय तर्फ :

- प्रतितपत्रद्वारा विदेशी विनिमय अपचलन गर्ने १४ वटा फर्महरू उपर छानवीन गरी रु. २९,१०,८१,०२८।- विगो कायम गरी मुद्धा दायर गरिएको ।
- अवैध रूपमा विदेशी मुद्रा ओसार पसार गर्ने विभिन्न २० वटा फर्म/व्यक्ति उपर छानवीन गरिएकोमा ७ वटा विरुद्ध रु. २८,१४,११,००८।- विगो कायम गरी मुद्धा दायर गरिएको ।

भन्सार तर्फ :

भन्सार छली कारोबार गर्ने ४१ फर्म उपर छानवीन गरी रु. १६,३०,२४७।- भन्सार महसुल तथा जरिवाना असुल गरिएको ।

मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ :

४१ वटा फर्मलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरी ८ वटा फर्महरूबाट रु. ५६,६२,०००।- बराबरको थप कारोबार कायम गरी मू.अ.कर तथा जरिवाना निर्धारण गरिएको तथा २८ वटा फर्मले मू.अ.कर दर्ता नगरी कारोबार गरेको पाइएकोले दर्ता प्रयोजनको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।

आयकर/अन्तःशुल्क तर्फ :

५ वटा फर्महरूलाई आयकर छलेको र २ वटा फर्महरूलाई अन्तःशुल्क छलेको सम्बन्धमा छानवीन गरी आवश्यक कारवाहीको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।

चोरी पैठारीको सवारी साधन तर्फ :

चोरी पैठारी गरी राजस्व छली भित्र्याइएका ११ वटा गाडीहरूको सम्बन्धमा छानवीन गरिएकोमा ५ वटाको कारवाही टुंगो लगाइएको ।

(क) आ.ब. २०६०/६१ को २०६०/७/१५ सम्म सम्पन्न गरिएका मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

विदेशी विनिमय तर्फ :

- अवैध रूपमा विदेशी मुद्रा ओसार पसार गर्ने विभिन्न ५ वटा व्यक्ति उपर छानवीन गरी रु. १,६२,९६,४९६।- विगो कायम गरी मुद्दा दायर गरिएको ।
- गोल्ड क्वेष्ट इण्टरनेशनल र सो संग सम्बद्ध व्यक्तिहरू उपर विदेशी विनियम तथा अवैध सुन पैठारी गरी राजस्व चुहावट गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरी रु. ८२,१६,७५,०००।- विगो कायम गरी मुद्दा दायर गरिएको ।

भन्सार तर्फ :

- भन्सार छली कारोबार गर्ने फर्म उपर छानवीन गरी भन्सार महसुल, जरिवाना तथा लिलामबाट रु. ४,०६,०००।- असुल गरिएको ।
- त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालयबाट अवैध रूपले पैठारी हुन लागेको २०५७ थान मोवाइल सेट र २९४ थान कम्प्युटर सि.पि.यु. वरामद गरी आवश्यक कारवाहीका लागि त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालयमा बुझाइएको ।

मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ :

- ५ वटा फर्मलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरी रु. ३,५२,७५,१३०।- बराबरको थप कारोबार कायम गरी मू.अ.कर तथा जरिवाना निर्धारण गरिएको ।
- थानकोट चेकपोष्टमा संकलित काठका विल विजकहरूको आधारमा २१ वटा शंकास्पद फर्महरू उपर छानवीन शुरू गरिएको ।
- प्लाइउडको कारोबार गर्ने ६ वटा फर्महरू उपर छानवीन शुरू गरिएको ।

आयकर तर्फ :

५ वटा फर्महरूलाई आयकर छलेको र एउटा फर्मलाई आयकर तथा अन्तःशुल्क छलेको सम्बन्धमा छानवीन गरी आवश्यक कारवाहीको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।

चोरी पैठारीको सवारी साधन तर्फ :

चोरी पैठारी गरी राजस्व छली भित्र्याइएका १३ वटा गाडीहरूको सम्बन्धमा छानवीन गरिएकोमा ३ वटाको कारवाही टुंगो लगाइएको ।

प्रतिवन्धित बस्तुको कारोबार :

प्रतिवन्धित हिराको कारोबार गर्ने ४ वटा फर्महरू उपर अनुसन्धान गरिएकोमा एउटा फर्मबाट रु. १,९५,००,०००।- धरौटी लिई तारेखमा राखिएको र अन्य फर्महरूको अनुसन्धान भैरहेको ।

श्री अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट प्रारम्भिक छानवीनको लागि भनी यस विभागमा प्राप्त
फाइलहरूको कारवाही सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	अभियोगको विवरण	नतिजा
१.	एभरेष्ट वायर सम्बन्धी	Scrap Rod भनी तयारी रड पैठारी गरी विदेशी विनिमय अपचलन भएको ।	कर्मचारीहरूको वयान सकिएको
२.	मुन्दडा इम्पेक्स	प्रतितपत्र छानवीन आयोगको प्रतिवेदन अनुसार अनुसन्धान भै मुद्धा दायर भएको	वणिज्य बैंकका सम्बन्धित कर्मचारीहरूसंग वयान लिने काम भैरहेको
३.	न्यू महालक्ष्मी इण्टरप्राइजेज	ऐ. ऐ.	ऐ. ऐ.
४.	सनम एण्ड सलमा	ऐ. ऐ.	ऐ. ऐ.
५.	न्यू सेपिड इण्टरप्राइजेज	ऐ. ऐ.	ऐ. ऐ.
६.	सिंहदेवी इण्टरप्राइजेज	नयां प्राप्त	नयां प्राप्त
७.	बा. अ च ५१७६ को गाडी लिलाम सम्बन्धी	भरखरै प्राप्त	
८.	रामाज्ञा प्रसाद चतुर्वेदी	ने.रा.बैंकको स्वीकृति विना विदेशमा खाता खोलेको	अनुसन्धान तथा वयान समाप्त
९.	शरदकान्त अधिकारी	विदेशी विनिमय सम्बन्धी	अनुसन्धान तथा वयान समाप्त

श्री अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग मार्फत प्राप्त राजस्व चुहावट सम्बन्धी उजुरी कारवाहीको
विवरण

२०६० श्रावणदेखि २०६० माघ सम्मको

जम्मा उजुरी संख्या

२२

क.	कारवाही गरी जानकारी पठाउने	९
	कारवाही गरी प्रतिवेदन पेश गरेको	७
	अनुसन्धान तहकिकातको क्रममा रहेको	२
ख.	कारवाही गर्न लेखी आएको	१३
	कारवाही टुंगिएको	६
	अनुसन्धान तहकिकातको क्रममा रहेको	७

राजस्व अनुसन्धान विभागले हालैमात्र सम्पादन गरेका मुख्य मुख्य कार्यहरूको विवरण

क) आन्तरिक ओसार पसार तर्फ

- १) राजस्व अनुसन्धान विभाग, थानकोट चेकपोष्टले मिति २०६०/११/११ मा वीरगञ्जबाट काठमाण्डौं तर्फ आएको ना. १ ख ५१७९ नं. को चामल ढुवानी गरी ल्याएको ट्रक आकषिक चेकजांच गर्दा चामल भित्र भारतीय कपडाहरू लुकाई छिपाई ल्याएको फेला परेकोले उक्त ट्रक चालक समेतलाई कब्जामा लिई यस विभागमा पेश गरेकोमा विभागबाट उक्त ट्रकमा रहेका सामानहरू खोलुवा गरी चेकजांच गर्दा अन्दाजी २ लाख ३२ हजार (भन्सार विभागबाट प्रकाशित सन्दर्भ मूल्य सूचि अनुसार) बराबरका विभिन्न साडी, कुर्ता सलवार, सटिड लगायतका कपडाहरू लुकाई छिपाई ल्याएको ठहरेकोले भन्सार ऐन अनुसार उक्त सामान कब्जामा लिई ट्रक चालक तरिलाल भुलुनलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा राखी कारवाही गरिएको ।
- २) राजस्व अनुसन्धान विभाग, थानकोट चेकपोष्टले मिति २०६०/११/१० मा विर्तामोडबाट काठमाण्डौं तर्फ आएको ना. २ ख ८२०० नं. को चामल ढुवानी गरी ल्याएको ट्रक आकषिक चेकजांच गर्दा चामल भित्र कपडाहरू लुकाई छिपाई ल्याएको फेला परेकोले उक्त ट्रक र चालक समेतलाई कब्जामा लिई यस विभागमा पेश गरेकोमा विभागबाट उक्त ट्रकमा रहेका सामानहरू खोलुवा गरी हेर्दा अन्दाजी ५ लाख ९० हजार (भन्सार विभागबाट प्रकाशित सन्दर्भ मूल्य सूचि अनुसार) बराबरका विभिन्न भारतीय साडी, तन्ना, शल लगायतका कपडाहरू लुकाई छिपाई ल्याएको ठहरेकोले भन्सार ऐन अनुसार उक्त सामान कब्जामा लिई ट्रक चालक सुनिल लामालाई पुर्पक्षका लागि थुनामा राखी कारवाही गरिएको ।
- ३) धादिङ घर भै हाल काठमाण्डौं भोटेवहाल बस्ने रामकुमार खत्रीले पानमा दर्ता नगराई नेपालमा उत्पादित विभिन्न सामानहरू टाटा मोवाइलमा राखी बिक्री वितरण गर्ने गरेको पाइएकोले निजलाई पानमा दर्ता गराई अग्रिम आयकर वापत रु. १,५००/- असुल उपर गरिएको ।
- ४) आन्तरिक राजस्व कार्यालय, सिमराले उदति इण्टरप्राइजेज प्रा.लि. ले आयकर वापतको रकम दाखिला नगरेकोले कारोबार रोक्का गरिदिन भनी यस विभागमा अनुरोध गरेकोमा उक्त फर्मले मेची भन्सार कार्यालयबाट पैठारी गरी ल्याएको सामान सहितको ट्रक यस विभागले कब्जामा लिई आवश्यक कारवाही भैरहेको ।

मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ

१. काठमाण्डौं न्यूरोड स्थित लिवर्टी र मखन स्थित तिरुपती नामक फर्मको मू.अ.कर कारोबारको छानवीन गर्दा रु. ४,३४,३९०/- मूल्य बराबरका विभिन्न सामानहरू मू.अ.कर विजक जारी नगरी बिक्री गरेको पाइएकोले मू.अ.कर ऐन अनुसार सो मूल्यको मू.अ.कर र जरिवाना सहित रु. ८६,८७८/- असुल उपर गराइएको ।
२. काठमाण्डौं सामाखुशीस्थित काठमाण्डौं हार्डवेयरको मू.अ.कर कारोबार छानवीन गर्दा रु. १५,६५,६४६/- मूल्य बराबरका विभिन्न सामानहरू मू.अ.कर विजक जारी नगरी बिक्री गरेको

पाइएकोले मू.अ.कर ऐन अनुसार सो मूल्यको मू.अ.कर र जरिवाना सहित रु. ३,१३,१३०।- असुल उपर गराइएको ।

३. न्यूरोड विशालबजारस्थित सन्तोष ट्रेडर्सको मू.अ.कर कारोबार छानवीन गर्दा ३,९४,६५७।- मूल्य बराबरका विभिन्न सामानहरू मू.अ.कर विजक जारी नगरी बिक्री गरेको पाइएकोले मू.अ.कर ऐन अनुसार सो मूल्यको मू.अ.कर र जरिवाना सहित रु. ७८,९३२।- असुल उपर गराइएको ।

विदेशी विनिमय अपचलन तर्फ

१. कृषि सामग्री कम्पनीले कृषि मल खरीद सम्बन्धमा अमेरिकी डलर १८,४३,७५०।- को प्रतितपत्र खोली सामान आयात नगरेकोमा यस विभागबाट छानवीन गरी कारवाही अन्तिम चरणमा पुगेको ।
२. मकवानपुर बस्ने राजेश थापाले विदेशी विनिमय अमेरिकी डलर ८,३००।- अवैध तरिकाले साथमा राखेको अभियोगमा पक्राउ भै आवश्यक कारवाहीको लागि यस विभागमा पेश भएको र सोही मुद्दाको सिलसिलामा बालाजु बनस्थली बस्ने छिरिङ वाडदेलाई अनुसन्धान गर्ने गरी जिल्ला प्रहरी कार्यालयको पत्रानुसार यस विभागमा पेश हुन आएको ।

बैंक ग्यारेण्टी तर्फ

विभिन्न भन्सार कार्यालयमा समयभित्र फुकुवा हुन नसकेका बैंक ग्यारेण्टीको रकम अभिलेख अद्यावधिक गरी बक्यौता असुल उपर गर्ने सम्बन्धमा हालसम्म यस विभागको सक्रियताबाट रु. १२ करोड ३ लाख ६९ हजार २५४ बक्यौता बैंक ग्यारेण्टी असुल उपर तथा फुकुवा गराइएको ।

सवारी साधन तर्फ

सुराकको आधारमा यस विभागबाट खटिई गएको टोलीले अनुसन्धानको सिलसिलामा बा २ च ६६२४ नं. को चोरी पैठारी गरी ल्याएको कार कब्जामा लिई जफ्त गर्ने सम्बन्धमा कारवाही भैरहेको ।

बैंक ग्यारेण्टी तर्फ

नेपालका निकासीमूलक उद्योगहरूले तयारी बस्तु उत्पादन गर्न आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ आयात गर्दा लाग्ने भन्सार महसुल तथा अन्य करहरू आर्थिक ऐन बमोजिम बैंक ग्यारेण्टीका आधारमा सामान आयात गरी आर्थिक ऐनले तोके बमोजिमको समयमा निकासी नगरी वा निकासी गरे पनि आवश्यक कागजात पेश नगरी बैंक ग्यारेण्टी वापतको वक्यौता रहन गएको रकम करीव रु. २४ करोड देखिएकोमा यस विभागको सक्रियतामा कारवाही चलाई विभिन्न भन्सार कार्यालयहरूबाट हालसम्म रु. १२ करोड ४ लाख नगद असुल तथा बैंक ग्यारेण्टी फुकुवा गरिएको ।

राजस्व अनुसन्धान विभागबाट आ.ब. २०५९/६० मा अनुसन्धान एवं छानवीन

गरिएका फर्महरूको नामावली

सि.नं	फर्म तथा व्यक्तिको नाम
१.	राजेश श्रेष्ठ, काठमाण्डौ
२.	पशुपति इम्पेक्स, काठमाण्डौ
३.	पञ्चकन्या ट्रेडर्स, काठमाण्डौ
४.	लक्ष्मी ट्रेडिङ र नवशक्ति ट्रेडिङ
५.	अनिशा भगवती ट्रेड लिंक, जनकपुर
६.	वनेपा किराना सेण्टर, वनेपा
७.	आनन्द ओरियण्टल डेकोरेटर, त्रिपुरेश्वर
८.	आनन्द फ्लोर एण्ड फर्निचिङ सेण्टर, पानीपोखरी
९.	कुणाल फ्लोरिङ एण्ड फर्निचिङ, त्रिपुरेश्वर
१०.	न्यू श्री एस. एस. इण्टरप्राइजेज, न्यूरोड
११.	हिमालया प्लास्टिक प्रा.लि., बालाजु
१२.	फाइन रोडा हुंगा उद्योग
१३.	वासुकी रोडा हुंगा उद्योग
१४.	एभरेष्ट एग्रिगेट
१५.	दीपक रोडा उद्योग
१६.	वानेश्वर रोडा उद्योग
१७.	कार्य विनायक रोडा हुंगा उद्योग
१८.	मनकामना रोडा हुंगा उद्योग
१९.	वाछवाचछला रोडा हुंगा उद्योग
२०.	नवराज रोडा हुंगा उद्योग
२१.	नेपाल रोडा हुंगा उद्योग
२२.	चन्द्रविनायक रोडा हुंगा उद्योग
२३.	डोरहुंगा रोडा हुंगा उद्योग
२४.	आकास भैरव रोडा हुंगा उद्योग
२५.	वि.पी. रोडा हुंगा उद्योग
२६.	एग्रिभेट रोडा हुंगा उद्योग
२७.	शिलकुण्ड रोडा हुंगा उद्योग
२८.	श्री लक्ष्मी रोडा हुंगा उद्योग
२९.	दाउन्ने रोडा हुंगा उद्योग
३०.	एम.एस. रोडा हुंगा उद्योग
३१.	चुनदेवी रोडा हुंगा उद्योग
३२.	स्वस्तिक रोडा हुंगा उद्योग
३३.	जयश्री गणेश रोडा हुंगा उद्योग
३४.	चण्डीका कांक्रेट उद्योग
३५.	हाम्रो रोडा हुंगा उद्योग
३६.	पशुपति स्टोन क्रसर
३७.	कलंकी माई राडा हुंगा उद्योग

विभागका उपलब्धि विवरण

(क) आ.ब. २०६०/६१ को फागुनसम्म सम्पन्न गरिएका मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

क्र.स.	संक्षिप्त कार्य विवरण	उपलब्धि
१.	<p>विदेशी विनिमय तर्फ</p> <p>क. विदेशी मुद्रा पन्काउ</p> <p>➤ अवैध रूपमा विदेशी मुद्रा ओसार पसार गर्ने विभिन्न ९ वटा व्यक्ति उपर छानवीन गरिएको ।</p> <p>ख. विदेशी मुद्रा अपचलन</p> <p>➤ गोल्ड क्वेष्ट इण्टरनेशनल र सो संग सम्बद्ध व्यक्तिहरू उपर विदेशी विनियम तथा अवैध सुन पैठारी गरी राजस्व चुहावट गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p> <p>ग. कृषि सामग्री कम्पनी सम्बन्धी</p> <p>➤ मल आयात गर्नका लागि अमेरिकी डलर १८,४३,७५० को प्रतित पत्र खोली मल आयात नगरी विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी अपचलन गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>रु. १,७९,८६,१६०।- विगो कायम गरी मुद्रा दायर गरिएको ।</p> <p>रु. ८२,१६,७५,०००।- विगो कायम गरी मुद्रा दायर गरिएको ।</p> <p>उक्त केशसंग सम्बन्धित विभिन्न २३ व्यक्तिसंग वयान लिने काम पुरा भई अनुसन्धानको क्रममा रहेको ।</p>
२.	<p>भन्सार तर्फ</p> <p>क. भन्सार चोरी पैठारी सम्बन्धी</p> <p>➤ भन्सार छली कारोबार गर्ने ९ वटा व्यक्ति तथा फर्म उपर भन्सार ऐन बमोजिम कारवाही गरी भन्सार महसुल, जरिवाना तथा लिलाम गरिएको ।</p> <p>➤ त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालयबाट अवैध रूपले पैठारी हुन लागेको २०५७ थान मोवाइल सेट र २९४ थान कम्प्युटर सि.पि.यु. रोक्का गरिएको ।</p> <p>➤ त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालयको काउण्टरबाट भन्सार चोरी पैठारी गर्ने उद्देश्यले एकजना यात्रुले आफ्नो साथमा ल्याएको विभिन्न मोडेलका ४९१ थान मोवाइल सेट, त्यसका एसोसरिज र कम्प्युटर सि.पि.यु. समेत वरामद गरी आवश्यक कारवाहीको लागि भन्सार कार्यालयमा बुझाइएको ।</p> <p>➤ अवैध रूपमा हिरा जवाहिरातको कारोबार गर्ने ४ वटा फर्महरू उपर छानवीन गरिएको ।</p>	<p>रु. १५,६२,०२०।- राजस्व असुल गरिएको ।</p> <p>सो सम्बन्धमा भन्सार विभागबाट छानवीन भैरहेको ।</p> <p>त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालयबाट भन्सार ऐन अनुसार कारवाही भैरहेको ।</p> <p>छानवीनको क्रममा रहेको ।</p>
३.	<p>मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ</p> <p>मू.अ.कर छली कारोबार गरेका १५ वटा फर्महरूको कारोबार छानवीन गरी कारवाही गरिएको ।</p>	<p>रु. ४,२७,८२,०५६।- मू.अ.कर, जरिवाना तथा व्याज निर्धारण गरिएको ।</p>
४.	<p>चोरी पैठारीका सबारी साधन तर्फ</p> <p>चोरी पैठारी गरी राजस्व छली भित्र्याइएका २२ वटा गाडीहरूको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको ।</p>	<p>अनुसन्धान तहकिकात पश्चात ८ वटा गाडीहरू भन्सार ऐन अनुसार जफ्त गरी कारवाही टुंगो लगाइएको ।</p>

५.	<p>बैंक ग्यारेण्टी तर्फ विभिन्न भन्सार कार्यालयहरूको समयभित्र फुकुवा हुन नसकेका बैंक ग्यारेण्टीको रकम अभिलेख अद्यावधिक गरी सो वक्यौता सम्बन्धमा विभिन्न निकायहरूमा पत्राचार गरिएको ।</p>	<p>यस विभागमा प्राप्त विवरण अनुसार रु. २२,७१,१४,०७४ बैंक ग्यारेण्टी वक्यौता मध्ये हालसम्म रु. १२,०३,६९,२५४।- बराबरको बैंक ग्यारेण्टी फुकुवा तथा नगद असुल भएको ।</p>
६.	<p>आन्तरिक ओसार पसार तर्फ</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ थानकोट चेकपोष्टमा संकलित काठका विल विजकहरूको आधारमा २१ वटा शंकास्पद फर्महरू उपर प्रारम्भिक छानवीन गरिएको । ➤ रोडा ढुगांको कारोबार गर्ने २२ वटा फर्महरूको कारोबार अध्ययन गरिएको । ➤ काठमाण्डौ उपत्यकाभित्र सिमेण्ट ओसार पसार गर्ने आयातकर्ता र बिक्री गर्ने विक्रेताहरूको १ महिनाको सम्पूर्ण तथ्यांक संकलन गरिएको । 	<p>चिरान तथा काठको ओसार पसार गर्ने फर्महरूको २ महिनाको तथ्यांक संकलन गरी आवश्यक कारवाहीको लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा पठाइएको ।</p> <p>कारोबारको आयतन अनुसार मू.अ. करमा दर्ता हुनु पर्ने नपर्ने विषयमा आन्तरिक राजस्व विभागमा लेखी पठाइएको ।</p> <p>सिमेण्टको आन्तरिक ओसार पसार सम्बन्धी कागजातका आधारमा श्रावण र भाद्रको तथ्यांक कम्प्युटर प्रविष्टीको कार्य पुरा भई विक्रेता तथा क्रेता तर्फ निर्माण कम्पनी र व्यवसायिक फर्महरूको छुट्टाछुट्टै प्रतिवेदन तयार भै कारवाहीका लागि आन्तरिक राजस्व विभागसंग समन्वय गरी अध्ययन भैरहेको ।</p>
७.	<p>सूचना संकलन तथा विश्लेषण तर्फ PAN/VAT दर्ता सम्बन्धी विवरण प्राप्त गरी सो को प्रत्येक करदाताको Profile तयार हुने गरी ओसार पसारको विवरण कम्प्युटर प्रविष्ट गर्न सफ्टवेयर तयार गर्ने ।</p>	<p>राजस्व चुहावटको क्षेत्र पहिचान गर्ने, नियन्त्रण कार्यमा प्रभावकारिता ल्याउने, कारोबारको प्रमाण संकलन गरी कर क्षेत्र फराकिलो गर्ने उद्देश्यले विभाग र अन्तर्गत इकाई कार्यालयहरू बीच कम्प्युटर नेटवर्किङ गर्ने प्रस्ताव स्वीकृतिका लागि मन्त्रालयमा पेश गरिएको ।</p>

आ.ब. २०६०/६१ को फागुन मसान्तसम्म सम्पन्न गरिएका इकाई कार्यालयहरूको
मुख्य मुख्य काम र उपलब्धिहरू

क्र.स.	संक्षिप्त कार्य विवरण	उपलब्धि
१.	भन्सार तर्फ ➤ भन्सार छली कारोबार गर्ने आयातकर्ता/फर्म उपर छानवीन तथा कारवाही गरिएको ।	विभिन्न ३९ वटा फर्म तथा आयात कर्ता उपर कारवाही गरी भन्सार महसुल, जरिवाना तथा धरौटी वापत रु. ५५,९९,५०७/- राजस्व असुल उपर तथा धरौटी माग गरिएको ।
२.	मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ क. विभिन्न सामानहरूको कारोबार गर्ने फर्महरूलाई मू.अ.कर छली कारोबार गरेको सम्बन्धमा छानवीन गरिएको । ख. विल विजक जारी गर्न लगाइएको ।	मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएका विभिन्न ४० वटा फर्महरू उपर छानवीन गर्दा १३ वटा फर्महरूका सम्बन्धमा आन्तरिक राजस्व कार्यालयबाटबाट कारवाही टुंगो लगाई रु. ८,८७,९९४/- मू.अ.कर तथा जरिवाना असुल उपर गराइएको तथा बांकी फर्महरूबाट रु. ४७,९३,०६५/- मू.अ.कर असुल उपर गर्न सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाई कारवाही गरिएको । मू.अ. करमा दर्ता भएका फर्महरूले विजक जारी गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुगमन गरी रु. ९९,९७,७९३/- बराबरको मू.अ.कर विजक जारी गर्न लगाइएको ।
३.	आयकर तर्फ आयकर छले वापत विभिन्न फर्महरू उपर कारवाही गरिएको ।	रु. ४,२५,०००/- धरौटी लिई आवश्यक कारवाहीको लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा लेखी पठाइएको । आयकर छले वापत तथा पानमा दर्ता नभए वापत एक फर्मबाट रु. १०,०००/- धरौटी लिई सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा लेखी पठाएकोमा पानमा दर्ता गर्न लगाई रु. ९,९३५/- आयकर असुल उपर गरिएको ।
४.	अन्तःशुल्क तर्फ ➤ विभिन्न इट्टा भट्टाहरूलाई किस्ता एवं नविकरण दस्तुर बुझाउन निर्देशन दिइएको । ➤ विभागीय आदेश बमोजिम सुर्ती उद्योगको चेकजांच गरिएको । ➤ आन्तरिक राजस्व कार्यालयको अनुरोधमा अन्तःशुल्क नबुझाउने फर्मको निरीक्षण गरिएको ।	विभिन्न इट्टा भट्टाहरूबाट अन्तःशुल्क वापत रु. ३,५९,१०४/- दाखिला भएको । हिमाल सुर्ती उद्योगमा चेकजांच गर्दा माग फाराम भन्दा बढी निकासी गरेको सुर्ती जफ्त गरी रु. ८,७३६/- जरिवाना गरिएको । आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको अनुरोधमा ज्योति इट्टा भट्टाको निरीक्षण गरी रु. ३४,१२५/- अन्तःशुल्क बुझाउन निर्देशन दिइएकोमा सो रकम दाखिला गरेको प्रमाण पेश हुन आएको ।

५.	<p>विविध</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ अनियमित शाखा खोल्ने उपर कारवाही ➤ विल विजक प्रेशित गरिएको 	<p>दुगड ब्रदर्स एण्ड सन्स, कान्तिपथले अनियमित तरिकाले शाखा खोली स्टक ट्रान्सफर गरेको भन्ने सम्बन्धमा छानवीन गरी रु. ३३,००,०००/- को बैंक ग्यारेण्टी लिई तारेखमा राखिएको ।</p> <p>इकाई कार्यालयहरूमा संकलन भएको विल विजक नियमित रूपमा सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा पठाइएको ।</p>
----	--	---